

KAZINCZY KÖNYVTÁR

1929

KAZINCZY KIADÁS

SEBESI ERNŐ
MEGRÚGOTT
EMBEREK

NOVELLÁK

KOŠICE-KASSA

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000442401

90729

Copyright 1929 by Kazinczy Kiadóvállalat, Košice-Kassa
„ATHENAEUM” Kassai Könyvnyomda és Lapkiadó R.-T.
Košice-Kassa 988

A VAK EMBER ÉJJEL LÁT

1.

Aránylag könnyen viselte el a vak ember az éjszakát, mert rendszerint az éjszakákkal jött meg a vak ember fölénye, szegény, tragikus fintorban vibráló fölénye. A kis fiu ma délután megint csak megfélekezett a kötelességéről, már az ebédet is nyugtalanul fészkelődve költötte el. Odakint buja napsütésben fürdött a falu, a patak, mint valami szemtelen tükör, megcsillogtatta magát a kánikulában s a kis fiu lábujjhegyen szaladt el az asztal mellől és egyenesen ki a mezőknek tartott; már utközből lekerült róla kis vászonnadrágja, lihegő kis mellét már futva mártotta meg a vízben. A vak ember magába fojtotta dühét s a kis szökevény már vigan lubickolt kis pajtásai között az üdítő hullámokban. Néha mégis eszébe jutott apja haragja, mely csak este találhat levezető utat, de a kis fiu barátai ezer tréfával eltérítették nyugtalanságát.

A vak ember valami tompa bizalommal mégis ott-hon remélte a kis fiát, azt hitte, hogy talán csak a nagy hőség elől vonult az vissza, de hirtelen föleszmélt az iménti odébbállás tompa és alattomos kis lépteire. Most vörös színekben égett beesett halántéka, nehezen nyelt egy-kettőt és fáradt, erőtlen keze ökölbe szorult. Óvatosan fölkel a székről és csoszogó járással bement a szobába. A ház előtt az országot forró porában időnként fölfelé igyekezett egy-egy piszkos, nehéz felhő, de a vak ember jól tudta, hogy csak a szomszéd kutája

végzi ott napi sétáját. A kis fiu még csak nem is gondolt arra, hogy az apja ma ily mohó kíváncsisággal lesi hiába világtalan szemeivel a megszokott ujságja híreit.

2.

Egyetlen szórakozása volt ez a vak embernek. Azóta, hogy a kis fiu megtanult írni-olvasni, nap-nap mellett ezzel telt el a délutánja, főleg nyáron, mikor a vakáció miatt a délután ugys szabad volt. A kis fiu érthetetlen módon hamar megunta a felolvasást, pedig érdeklődő és élénk természetű gyerek volt. Már pedig a vak embernek olyan élvezete telt ebben az olvasatásban, mint a szenvedélyes dohányos embernek a szivarban. Kíváncsian jártatta ilyenkor halott szemeit a vak ember és az olvasás témája szerint rendkívül érzékenyen reagált külön-külön minden sorra és minden szóra idegesen rángatózó arccal. Egy-egy vidám részletre kinyílt a szája és úgy szürcsölte tompa szájmozdulattal a jó kedvét csiklandozó sorokat. A kis fiu néha szünetet tartott és bizonyos idegenkedéssel vigyázta apja arcát. Az volt az érzése, hogy apja nem is vak, legalább ilyenkor nem, olyan eleven és meztelen látással meredt rá a tekintetével az apja, de egy erélyes sürgetésre megint csak tovább olvasott a gyerek. De a nyugodtság csak rövid ideig tartott, az olvasás hevében mindig betévedt ide a szomszéd kis fiának hívogató füttye, ilyenkor a gyerek átugrott sorokat, de a kitarfással figyelgető vak ember észrevette a csalást és erélyesen rászólt a gyerekekre. Ezek a csalások és a figyelmeztetések igen gyakran váltották föl egymást, úgy-hogy egy szép napon a vak ember tisztában volt vele, hogy a kis fiu megunta a dicsőséget. Késérü percek voltak ezek. De ma délután már nagyon merész lett a kis fiu, alattomosan odébbállt, ma nem követett el apró, komolytalan csalásokat, ma — úgy találta a vak ember — igazi, komoly, jóvátehetetlen csalást követett el a kis fiu. Alig tudta bevárni az estét, többször földobta tehe-

tetlen nézését a patak irányába, ahonnan csak jókedvű
gyerekek pajkos sikoltozását hozta az esedékes kis esti
szellő.

3.

Ma korábban tért nyugovóra a vak ember. Asszonya
városba ment még délelőtt és csak félkilenc tájban tért
vissza, csöndesen benézett a vak ember szobájába,
miután hiába kereste a ház körül a kis fiut. A vak em-
ber ágya felől szabályos szuszogás hallatszott, az asz-
szony nem zavarta az urát. Levetközött és fáradt,
agyondolgozott testének jólesett a pihenés. Kilenc óra
tájt lassan, óvatosan besompolygott a kis fiu, először
arról győződött meg, hogy anyja megjött-e a városból,
mikor anyja ágyához tért, a hold éppen az anyja arcát
simogatta meg sárga, legyezős fényével, — erre a fiu
még lassabban és még óvatosabban bement az apja
szobájába. Itt aludt ő is. A lehető legnagyobb óvatos-
sággal levetközött és befeküdt az ágyba. Egy pár percig
élénk aggodással figyelt apja ágya felé, vajjon nem moz-
dul-e valami, de onnan is csak halk, egyenletes szuszog-
ás ért a kis fiu füléhez. Egy kis megbánást kezdett
érezni, de az első kamaszos rezdüléssel — tizenkét éves
mult éppen — tultette magát ezen és rövidesen már az
ő szuszogása versenyzett az apjáéval.

4.

De csak rövid pár percig. Mert az apja megvárta,
amíg a kis fiu elaludt és lejött az ágyról. Először az
ablak felé ment, mert attól félt, hogy a zajra fölébred a
kis fiu, de egy pár perc után eljött az ablaktól és bizony-
talan, topogós járásával megközelítette a kis fiu ágyát.
A kis fiu már mélyen aludt. Erre a vak ember kissé
meghökken. Félni kezdett a meglepetés kiszámíthatat-
lan következményeitől, de ugyanekkor keserves, üres
délutánja, ki nem elégített kíváncsisága követelt meg-
torlást. Egy pillanatig úgy érezte, hogy szédület kinozza,

de legyőzte ezt a föltolakodott érzést. Biztos fölényt erőszakolt magára, most ebben az alattomos sötétben legalább is egyenrangunak tudta magát a látó emberekkel. — Ezt ki kell használni — gondolta magában, de újból kinozta a szédület, meg is támaszkodott a kis fiu ágyába. Arra gondolt hirtelen, hogy a váratlan zaj felriasztja a kis fiút álmából, homályosan gondolt arra, hogy ő most kísértetiesnek tűnhet föl a felébredt kis fiu előtt és éppen ezért gyors elhatározást parancsolt magára. Mégis a néma, vak sötétben szinte ő félt jobban, mint a kis fiú, aki ebben a pillanatban fölébredt és legnagyobb rémületére ott látta apját, amint bizonytalan, kereső, de büntető mozdulatokkal közeledik feléje. A kis fiú nem gondolt menekülésre, bár még mindig lett volna rá ideje, már érezni kezdte az apja kezét, nem tiltakozott az ellen sem, hogy apja felemelje a takarót és kitapogatta a kis fiú arcát s elszánt ütést mért rá. A vak ember az első ütés után hangot várt, sirást, jajgatást és elhárító mozdulatot, de a nagy csöndben semmi se jött a füléhez. Erre nagyon megijedt. Egyszerre csak átvillant az agyán, hogy talán a kis fiú hirtelen meghalt, de meleg volt a kis fiú arca. A melegtől a vak ember keze ujjabb bátorságra kapott és sürü egymásutánban pofozgatta, ahol csak érte a nyugodtan fekvő kis fiút. Már könnyes lett a szeme a gyerekeknek, de még mindig nem sirt. Dacos, önérzetes, férfias, néma, fogat összeszorító sirás volt ez és a vak embert valósággal fejbekólintotta ez a váratlan viselkedés. Roppant zavarban támolygott az ágy előtt és arra gondolt, hogy milyen erős, büszke, önérzetes kis hős ez a rossz fiú, aki védekezhetett volna és mégis tűrte ezt a különös rajtaütést. A kis fiú megkönynyebbülnen lélekzett föl és letörölgette arcáról a könnyeit. A vak ember szégyenkezve távozott el az ágya mellől és az ablak elé érve gondolkozott a kis fián. Ugyanekkor a másik szobából az asszonya sóhaját hallotta meg, amely az előbbi nyugodt lélekzésben folytatódott és akkor hirtelen fölillant agyában egy tétova gondolat, először elhessegette magától, de aztán ez urrá

kezdett lenni rajta és különös fejvetéssel a kis fiú ágyára küldte kialudt nézését. „Apám — hallatszott a sötétből a kis fiú félénk és halk hangja, — apám, gyere csak ide“. A vak ember megindult a hang felé és mikor a kis fiú ágyához ért, a kis fiú lefojtott nyöszörgéssel suttogetta a vak ember fülébe: „Ne félj, apám, nem haltam meg, mikor pofozgattál, ne félj, és nem is azért hallgattam, mert olyan nagyon megvertél, apám, ne haragudj, de szegény anyukát nem szabad“... A kis fiút egy utolsó feltörő nyöszörgés megállította, a vak ember rémülten kérdezte: „Mit nem szabad?“ A kis fiú még halkabb suttogetással folytatta:

— Nem szabad szegény anyukát... felzavarni, olyan fáradt szegényke... hisz annyit dolgozik szegény anyuka... Csak azért nem sirtam... Tudod, apám, de ne haragudj, csak ezért... Tudod?...

A vak ember egyszerre csak úgy érezte, hogy a kis fiú ágyán ül, hogy akaratlanul is nagyon szégyenli magát, de kiengesztelő szavakkal keresi a kis fiú megpofozott arcát és remegő ajkával sir, hangtalanul sir, versenyt sirt a kis fiával, hangtalanul, dacosan összeszorított fogakkal, hogy az asszony, az a mártír asszony föl ne ébredjen.

A GYUJTOVÁNYFŰ

1.

Megint csak el kellett dobni a könyvet. A diák ott ült a félhomályos szobában és közömbös szemekkel tünődött a növények furcsa és virágos latin nevein. De ezenfelül is undort érzett a tárgy iránt. A tanár miatt. Már az első osztályban is voltak heves harcai ezzel az öreg urral, aki csak kegyelemből hozta át a felsőbb osztályokba. A fiu nem volt épen ellenszenves, de valami megmagyarázhatatlan iszony távoltartotta a tanár kegyétől. Erős természetű, csinos arcu legény volt ez az áldozat, közel a férfiasság befejezett típusához már negyedikes korában. A többiek legfeljebb, ha a válláig értek. A tanár ur a lyukas órákban kinézett az iskola udvarára és akaratlanul is ott kellett látnia a leggyülöltebb fiut, amint tuldob és tulugrik minden társán. — Majd adok én neked — zsörtölődött magában ilyenkor a tanár, — gyere csak az én órámra, ott ugrálj, ha tudsz — és itt mosolyra tárult a szája és hozzádudolt valami csufondáros nótát, amit a fiu nemesen, de mégis bántóan görbült orra hangolt ki a tanárból.

2.

Még mindig ott bajlódott a memóriájával szegény és nagyon haragudott a gyujtoványfű sajtászerű gyökerére. — Mi közöm hozzá? kérdezte egy belső hang ebben

a kis mártirban. Erős kezében tartotta a kövér Növényhatározót és hirtelen dühvel odahajította a sötét ágy alá. Késő este volt. A házigazda — pipás öregember — már harmadszor nézett be a diákszobába és nagyon is sokallta a diák feltűnő és tulzott szorgalmát. — Rögtön eloltom — mondta a diák, aki most ez egyszer helyesen tévesztette össze a lámpát a szorgalommal. Félóra múlva már nagyokat és egészségeseket horkolt a fiú. Hajnal felé, mégis valami nyugtalanító és lélekfurdaló álmából gyorsan felébredt és lemászott az ágy alá a Növényhatározóért. Legyőzve érezte magát és nem tudott rögtön a könyv szemébe nézni. Bágyadtan és rossz előérzettel ment az iskola felé.

3.

Decemberi nap friss hűvössége csapott a diák arcába. Élénk gyors lépés szaporázta megszokott útját; a járókelők párás lélekzete cigarettafüstöt varázsolt szájába és büszkén sóhajtott bele az üdítő reggelbe. Egy pár perccel később már az osztályban látta magát. A szomszédja köszönés nélkül elővette miniatür-noteszt és figyelmeztette az esedékes felelésre. — Egészen biztos, hogy kihiv az öreg. — Tudsz valamit? — érdeklődött a szomszéd, de egészen halkan, mert akkor már bent volt a tanár is. A fiú még mindig az elképzelt füstkárikákat nézte, ebben a pillanatban már nagyon messze járt az iskolától, valami meleg és tapétásfalú szobában érezte magát, egy mélyöblű puha székbe süppedve; ideges cimpái egy nehéz szivar finom és drága illatára reszkettek, ujjairól csillogó gyűrűk fénye tűzött föl a szemébe — egy bizonytalan környezet zavarba hozó konturjai cikkáztak előtte, elszakítva őt a gyötrő jelen veszélyeket rejtő kis poklától — már úgy mondta a diák a megunt imát a többiekkel, hogy már az ajkai se tudtak róla, már le is ült a többiekkel egy időben, de nem azzal a száraz és kijózanító tudattal, hogy egy keskeny és

kisimitott fapad fogadja, — most hirtelen egy gyöngé ütést érzett a diák a csipője táján. — Menj ki, ugy-e megmondtam, hogy kihiv — vigasztalta és bátorította őt egyszerre a kis szomszédja. A fiu fölállt és lassu, meg-gondolt lépésben — közben a nevét a levegőben érezte lógni — ugy ment ki a katedra felé. A kis távolság dacára még mindig azt remélte, hogy most, épen most fognak kopogtatni azzal az osztálykönyvvel. — Ez is három perc, villant át az agyán — azalatt nagyszerűen kisughatnak. — Deus ex machina — suttogta magában halálos csöndben és reménnyel. De már későn. Már ott állt a tanár előtt. — Felelj a gyujtoványfűről, főleg saját-szerű szerkezetéről és különben is mindenről, ami ott van — és már babrálgatott a tankönyv idevonatkozó lapjain. A fiu hallgatott, valami dacos némaság kiabált belőle védekezőn előre is. A tanár kitette az óráját a katedra asztalára. — Lássam, hogy tanultál, különben kergetlek — mondta a tanár, de nem célzatosan, inkább tompán és biztatva a fiut.

Ez a helyére nézett és valami kinzó ürességen akadt meg a szeme. Már ott szerette volna látni magát a kis szomszédja mellett, aki sugás helyett reszkető részvétet küldött feléje. Ebben a nehéz pillanatban suhogó hang repült a katedra felé. Ez a hang nem szállt, de repült gyors süvöltéssel. A hang valamiképen testet öltött és egy papircsomó formájában vágódott el a tanár eltalált orrán.

A fiu most akaratlanul is kilökte csodálkozó száján az első szót. Le akarta vezetni a feszültséget, mely a terem levegőjében mindenkit fenyegetett, de őt a leg-jobban. — A gyujtoványfű, — kezdte el a mondókát. De ez még csak a cim volt. Nevetés hullámozott a padokon végig, igazi rosszakaratmentes diákos nevetés.

A tanár felugrott, a papircsomót kezében tartotta és felháborodott hangon kérdezte: Ki dobta ezt? Ki merte ezt idedobni?

Halálos csönd volt a válasz.

— Ki volt a gazember? — zuhant a megrettent csöndbe a kérdés újból és újból.

Most felállott a kis dió. Ez Nussbaum volt, a legapróbb fiu, egyuttal a legokosabb fej az egész osztályban. A kis dió kigurul a katedra elé és vidám arccal megállt a tanár előtt. Ez megdöbbenve nézte a jelentkezőt. Mindenkre gondolt, csak erre nem, erre a legjobb fiúra.

— Hát te vagy a gazember? — szegezte feléje szigorú kérdését a tanár.

— Nem, kérem — mondta a kis dió, én nem vagyok a gazember, én a Nussbaum vagyok. — Az osztályon döbbenet szaladt végig. A kis dió már máskor is odamondogatott a tanároknak, de ez váratlan volt. A tanár lejött a katedra lépcsőjén és megfogta a kis dió kabátja gombját.

— Hát megbolondultál? — kérdezte.

Nem, tanár ur kérem, én nem is akartam, csak — Még a védekezés elején elcsattant az első két pofon. A kis dió kipirultan állt és átnevetett az osztály felé. A tanár hirtelen az osztálykönyv után nyult. Most a kis dió megbökte a szomszédját, mire ez elmosolyodott. — Ne félj, kisuglak — jött a gyors válasz. A tanár megfordult és szemébe találta magát a két mosolygó fiuval. Átnézett az osztályra és úgy látta, hogy minden padból gunyos arcok merednek a katedrára.

A roppant csöndben most újból megszólalt a fiu. — A gyujtoványfü — kezdte megint.

— Nem kérdeztelek — kiabált a tanár, rekedt, dühös liangon. — De kérem, ezt tetszett kérdezni. A gyujtoványfűről feleljek és sajátyszerű szerkezetéről. Én tudom ezt tanár ur kérem. Én készültem.

— Ne feleseli, — csapott rá a tanár erőyes hangja.

— Én nem feleselek, kérem szépen. Én felelni akarok —

— Gazember, fogod be a szádat? — és ezzel elcsattant a harmadik, de valóban csak első igazi pofon.

Az erős ütést a fiu fel se vette. Még sose kapott pofokat tanártól, de az elhárítás módja, ez a büszke és biztos tartású gesztus dühbe kergette a tanárt. Újból feléje tartott és újból felpofozta. A fiu meg se rezzen. Valami lázadó és fölényes mosoly égett a pofonok helyén. Szeme bátran és mégis nyugodtan csillant meg. Némán, felkészülten várta a továbbiakat. A kis dió a pofonok szelétől már előbb is kissé iéireszédült. A fiu ránézett vézna kis szomszédjára és megfogta a kezét. Ez a kéz-fogás azt jelentette: — Ne félj, amig engem látsz. Látod? én hagyom magam pofozni, mert én kibírom helyetted is, mert erős vagyok, a legerősebb vagyok. — A kis dió most a szemével intett vissza. És ezek a szemek ezt válaszolták: Én tudom, hogy ez nekem szól. De mégis hogyan fogom én ezt neked meghálálni? Bizisten, sugni fogok neked mindig. Hozzád fogok kéreznedni a padba, hogy írásbeli dolgozatoknál segíthessek, meglátod! —

Tovább nem lehetett itt némán beszélni, mert a pofokra rugások és ütések jöttek szabályos ütemben és aztán rendkívüli össze-visszaságban. A fiu csak úgy állta a megvadult tanár dühét. A tanár se hagyta magát. A fiuban most már valami mártirtudat pislákol. És beszélni kezdett, hadarva, lelkesen. — A gyujtoványfü. Összel... tarlóinkon, egy... élénk, élénk... sárgavirágú... növény ötlük... ötlük fel... növény ötlük... fel a szemünk... a szemünkbe...

A pofonok részletekben helyeselték a feleletet. A fiu elhallgatott.

— Mars be — lihegett a tanár. A fiu beült a helyére. — Meg fogsz bukni — küldte utána a jóhírt a padba.

Nussbaum még kint állt a tábla előtt.

— Felelj te — mordult rá a tanár.

A kis dió hallgatott. Először életében volt ez. Valami keserű dac lakatolta a kis száját. A tanár a notesz után nyult.

— Mars be. Te is meg fogsz bukni. Majd adok én neked jelest. — A kis dió is begurult a helyére.

Délben a két pajtás együtt ment haza. A kis dió büszkén mondta a nagy fiunak: — Becsületszavamra mondom neked, jelesre voltam elkészülve, de ezért se feleltem. Miattad nem. Ennyivel tartoztam neked. Szünet után hozzátette: Azt hiszi az az állat, hogy én nem értem őt. — A nagy fiu csodálkozva nézett a kis dióra. Ez folytatta:

— Azért volt az egész, mert te erős vagy, a legerősebb. Rajtad keresztül akart nekünk fájdalmat okozni. Igen, igen! Azért vert el téged úgy. De hidd el nekem, épen úgy fáj az a verés nekem is, minden egyes ütéskor én is éppen úgy éreztem, én is, meg mindnyájan.

— Ez az egész az antiszemitizmus miatt van — mondta a nagy fiu. Én tudom ezt. De ha megtanultam volna a leckét? — tette fel a kérdést a nagy fiu. — És várta a kis dió válaszát.

— Akkor is lenne antiszemitizmus — mondta a kis dió, akkor még talán nagyobb lenne — hidd el nekem. Még mentek egy pár lépést, aztán nagyon komolyan valami első, szűz komoly, nagy fájdalommal a szívükben szóltanul váltak el.

AZ ÉHSÉG

Feje fölött nagyon is huncutkodtak a golyók, de ő biztonságban érezhette magát. Mégis meg kellett állania. Az éhség tette. A futóárkok labirintusában már behunyt szemmel is el tudott igazodni, — két és fél évi frontszolgálat rohadt már a hátizsákjában — de most idegesen mérte végig szokott útját. Álmosan és nagyon kiéhezetten döcögött előre, egy helyen le kellett guggolnia, mert itt nagyon hirtelen ereszkedett az állás vonala, a golyók még mindig jöttek, de csak unalomból és felelőtlenül, szinte fütyültek a messzi, bizonytalan célpontokra. Már közel volt a tartalék-álláshoz. A völgyben február söpört végig, összébb huzta a kabátját és hirtelen a kapitány alakja rémlelt föl előtte, de csak gondolatban, ahogy elképzelte a zászlóalj irodájában. Ide hívták be sürgősen telefonon. Vajjon mit akarnak tőle? Tán szabadságra küldik a tegnapi eset miatt? Egy éjjeli előőrs vezetője volt és nagyon ügyesen végezte dolgát. Megcsinálta ő ezt máskor is. Bugyi András nem zárta ki ezt az eshetőséget, a szíve most szabadabban vert, kis ezüstje átvette a ritmust és büszkén, jólesően ugrált a rongyos bluzán. Négy hónapja nem látta az anyját és előre örült az esetleges találkozásnak.

Ebben a pillanatban az öccsére gondolt. Hirtelen fölkerепelt fülében a hajnali gépfegyver-muzsika, mely az öccse százada felől zavarta meg hajnali álmát. De nem gondolt hozzá semmi rosszat. Sőt, valami megmagyarázhatatlan módon az öccse esetleges bravurjára gondolt

és felvillant előtte az öröm kettős képe, hátha egyszerre küldik a két testvért szabadságra?! A gyomra is külön följungott a remélt lakmározásra, mert két hónap óta csak zabkenyér savanyodott a fronton. Már akkor közel volt a zászlóaljirodához. Azt a kis havas esőt leparancsolta kabátjáról és sapkájáról. Gépiesen elmondta magában a hivatalos jelentkezést: Korporal András Bugyi meldet zik gehorzamst of befel. — De erre semmi szüksége nem volt. Nem messze egy hosszú és mély fedezékből szanitécek futkostak össze-vissza, az egyik belebotlott a káplárba, de nem kért bocsánatot. A káplárban bennrekedt a káromkodás. Most a zászlóaljparancsnok jött ki a fedezékből, utána az orvos, aki magyarázott valamit, de csak blazirtan. A káplár jelentkezett. A kapitány szótlanul hallgatta, karonfogta a káplárt és a szanitécfedezék felé vezette. Nagyon lassan jöttek és kínos hallgatás aprózta lépteiket. Az orvos is utánuk szomorodott.

Bent a fedezékben a kapitány a káplár vállára tette a kezét:

— Az öcséd ma hajnalban a horchposton... Többet nem kellett mondania. A káplár elvágódott és válla már a földet surolta. A hordágyon meglátta az öccsét sárba fagyott fejével. Egy tiszt felemelte a káplárt.

— Mi a kívánságod? — sugta a fülébe. Most mindent kérhetsz. Akarsz szabadságot? Mindent megkaphatsz. A részvét emberi hangon muzsikált ki a katonából.

A káplár egész testében remegett. Hirtelen a futóárokra gondolt, ahol a maga elképzelt örömében, önzetlenül hozzá kívánta az öccsének a bravurját, a szabadságát s szégyent, sötét megalázást érzett. Behunyta szemével az anyját gondolta el, a hivatalos értesítésnek rideg és kimért vigasztalását. A maga dolgával most nem törődött, a szabadság nem kell neki. Nagyon bágyadt volt, térdei megroggyantak és hirtelen a zabkenyér sárgállott fel előtte. Most este hét óra lehetett. Tíz órakor lesz szolgálata. A káplárból kirepült a gyászolás képes-

sége. Halálos roham előtt érezte magát. Az egyik szanitéc most belenyúlt a halott zsebébe és egy fotográfiát hozott ki. A káplár kinyújtotta a kezét és szeme elé hozta a fotográfiát. A kép az anyjukat ábrázolta. A káplár meg akarta csókolni, de a kapitány részvételtjes hallgató arcát félreértette és szigorúságot olvasott ki belőle. Zsebre-vágta a fényképet és a kapitányhoz fordult. Az megelőzte őt s barátságosan melegen kérdezte:

— No fiam, mit akarsz? Mondd meg?

A káplárt feszes tartásából egy támoly megingatta.

— Ez az éhség — mondotta az orvos suttogva a kapitány fülébe.

A káplárt egy addig nem érzett zsibbadtság fejbe-kólintotta, szemei előtt táncolni kezdett ennek a de-kungnak minden szomorú figurája. Már nem látta a rang-jelzéseket, nem gondolt a megmerevedett fegyelemre, a halott arcáról elszállottak a felismerhetőség jelei, ide-genül állott itt a káplár és tompa erőtlenségében csak a teste igazát, a gyomra, a felkinzott gyomra jogát kö-vetelte.

— Kérem — mondta — és elakadt.

A kapitány még egyszer megismételte:

— No, fiam, hát mit akarsz?

A káplár nem hallotta a biztatást. Szavai önfeledten bujtak ki a száján:

— A... konzerváit... akarom... Hol... vannak... a konzervái...

A kérdésre nem jött felelet. Mázsás és keserű dőb-benet lakatolta a tisztek száját.

Még a szanitécek is a fejüket csóválták.

— — — — —
Este szük fedezékében, amely rögtönzött és primitív könyvtárt is tartogatott a tisztikar részére, az orvos a „Fajok keletkezése” után nyult. Egész hajnalig ezt ol-vasta, precizen érezte, hogy azt kellett olvasnia.

ELŐTÉLET

1.

Hajnalodott.

Utolsó páráját adta ki a hosszasan haldokló decemberi éjszaka.

A 604-es magaslat mögött vörhenyes felhőrongyokba burkolózva még szederjes-álmosan kelt a nap, mint valami roppant holdkóros. Geffert kapitány, a negyedik század parancsnoka szokásához híven már talpon volt. Eldobta cigarettáját és kilépett a dekkung ajtaján. Geffert kapitány nemcsak bátor és vakmerő volt, de óvatos is a naivitásig.

Más az ő helyében vigan cigarettázott volna a futóárókban is, melyek meglehetősen mélyen huzódtak és ügyesen leplezett hamis árkokkal megtévesztették az orosz, ő azonban már benn a dekkungban végzett a cigarettájával, nehogy árulója legyen az a szerény füstfelhő.

Végigment a rayonján. Büszkén, megelégedetten jártatta végig a tekintetét. Nemcsak parancsnoka, de ura is volt ennek a rábizott szakasznak. Sokszor elgondolta, hogy a sok ezer kilométer hosszúságú harcvonalából néhány száz méter mégis az ő személyes és felelős kommandója alatt van s ettől aztán roppant felelősségérzet dobolt a szíve tájékán.

Az egyik kiszöggelésnél felment a kilövési helyhez és átküldte fürkésző nézését az orosz vonal felé.

Odaát csáját főztek.

Most már oszladozóban volt a hajnali köd és azokon a helyeken, ahol az egyre világosodó hajnal réseket vágott a tunyán unatkozó köd foszladozó fátylán, ügyes iparkodással igyekezett fölfelé a sok-sok vézna kis füst-oszlop, mely az orosz svarmkályhákából szinte békebeli szelidséggel kezdett kitódulni. A két állás itt nem volt egymástól messzebbre hatvan—kilencven lépésnél.

Hetek óta olyan fáradtság ülte meg a harcvonalat, hogy szinte unatkoztak a bakák. A szeptemberi áttörési kísérlet után előrelátható volt ez a kifulladás, de hogy ez ennyire gyorsan álljon be, arra senki se gondolt. Geffert kapitány, aki végigcsinálta a szeptemberi rohamot, most végig nézett a két állás közt elhúzódó mezőn és a decemberi hó dacára csaknem pontosan tudta ellenőrizni az orosz gránátok tölcseireit, melyek sűrű distancra úgy feküdtek egymás mellett, mintha roppant bélyegzőkkel lyukasztották volna át a mezőt. Hirtelen arra gondolt, hogy ez a mező nem más, mint valami nagy és fontos okmány, melyre egy felső parancsnokság, talán maga az Isten sütötte rá a bélyeget, hogy érvénytelen. Hogy az élet, a munka, a megművelés számára nem jöhet többé tekintetbe. Pillanatra elborult a tekintete, a háboru kilátástalan fekete színei kavargtak előtte, de nem tudott erre sokáig gondolni, mert a szeptemberi roham minden fázisa pontosan ujjáéledt az emlékezetében.

Közben ő maga se vette észre, mikor ugrik le a kilövési helyről. Az egyik dekkung felől harmónikaszó ütötte meg a fülét.

Megállt.

Hamarjában nem tudta, merről jön a hang. Egy pillanatra azt hitte, hogy odaátról.

Most furcsának tetszett előtte a dallam. Jobban kezdett odafigyelni, de még így is nehezen ment a tájékozódás. Az árok fölött kis hajnali szél csatangolt, ez megtévesztette.

Csaknem nyugtalankodni kezdett, amikor egy másik hang szólalt bele ebbe a zavarba.

— Firté Kompani lógráben horposzt.

A „lógráben“ persze a Laufgraben volt. A futóárok.

Geffert kapitány, mint annyiszor, most is elmosolyodott a magyar baka nyelvformáló készségén.

Megállt a baka háta mögött.

A baka természetesen nem nézhetett hátra. Az ellenséges vonalról egy pillanatra se vehette le a szemét.

Geffert kapitány úgy látta, hogy a baka nadrágja cafatokban lóg.

— Mi történt a nadrágoddal?

— Kapitány urnak meldigehorzamszt tegnap éccaka eltéptem a feldvahén, a dróthinderniszen.

— Ki volt az Aufführer?

A baka hallgatott.

— Nem hallod?

— Nem tudom, mit nem hallok, kéremalássan, nagy a szél — ordította a baka.

— Ki volt az Aufführer?

— Meldigehorzamszt senki.

— Melyik Zug vagy?

— Negyedik Zug. Fendrik ur Pácsay cugszkommandáns.

Geffert kapitány az ajkába harapott.

Pácsay László urral kissé furcsán állt Geffert kapitány. Kissé nagyon is furcsán.

Mikor még először nézte át a századhoz beosztott új tisztek névsorát, már akkor is Pácsayn akadt meg a szeme. Talán a neve nem tetszett neki, vagy csak az „y“? Maga se tudta.

Azóta ez az „y“ nagyon gyakran vibrált a kapitány ur szeme előtt, valahányszor csak Pácsay Lászlóra kellett gondolnia. Mult hónap elején a zászlós elkövette azt az ügyetlenséget, hogy elnyerte a kapitány ur havi gázsiját. Tisztársai már akkor is féltették szegény

Pácsay karrierjét. A veszteség után napokig nem mozdult ki a kapitány a fedezékből.

Most ott állott a horchposzt mögött a kapitány és hirtelen arra gondolt, hogy Pácsay zászlós nem volt itt például a szeptemberi rohamnál.

— Valami kórházban dekkolt, bizonyára — gondolta magában szinte akaratlanul.

Most megsuhogtatta kis nádpálcáját és rávágott a horchposzt hátára. Nagyon megbánta, de rögtön felmentette magát. Ez szinte egyéni akciója volt a nádpálcájának, oly gyakran szokta meg, hogy nem is tehetett róla.

— Igenis, kapitány ur — szólalt meg a horchposzt, mintegy válaszolva a nádpálcának.

— Mi az, hogy igenis?! Kérdezte ingerült mosollyal a kapitány.

— Igenis, Fendrik ur Pácsay cugjától vagyok, jelen-tem alássan.

Geffert kapitány elmosolyodott.

Egyetlen ugrással ott termett a kilövési helyen és akkor rögtön látta, hogy Orrondival beszél.

Orrondinak azért hívták ezt a bakát, mert hatalmas krumpliorrán kívül neki volt a legnagyobb érzéke ahhoz, hogy meglehessen tudni, mikor támad a muszka. Egyszóval Orrondi érezte meg leghamarább a „bűdöset“.

— A nadrágod be legyen varrva. Meg vagyok értve?

Még mielőtt válaszolhatott volna Orrondi, eltűnt Geffert kapitány.

2.

Tulajdonképpen nem is érte váratlanul Orrondi közlése. Mindig érezte, hogy Pácsay László nem tartozik a megbízhatók közé. Sőt, most már joggal gyávaságra is gondolt. Megsuhogtatta a nádpálcáját és egyszerre csak elébe mered Pácsay vérszegény, de szinte kihívó arca.

Geffert kapitány megállt egy pillanatra. Szégyelte magát e vízió miatt.

— Hát már ennyire vagyok? — Kérdezte önmagát némán.

— Annaira, hogy meg tudnám verni? — És elhárította magától ezt a feltevést.

Egy összekötő árok éppen a Pácsay fedezékéhez invitálta. De nem tartott arra. Tovább igyekezett a saját dekkungja felé, ahol már várja a jó meleg kávé és a nagyon jó ropogós friss piritós. Már csak husz lépésre volt a dekkungtól, mikor hirtelen megfordult.

Bekanyargott a Pácsay dekkungja felé.

Bekanyarodott a Pácsay dekkungja felé.

Nem felelt senki.

Már ez is provokálás volt.

Megnézte a csuklóján az óráját. Háromnegyed nyolc elmúlt. Csak nem alszik még ilyenkor a zászlós ur? — sétált benne a csodálkozás.

Benn volt a fedezékben.

— Jó reggelt Pácsay — szólalt meg nyájasan, kedvesen.

Pácsay még ágyban feküdt.

A hangra felült az ágyában, de a zavar, a váratlan látogatás mintegy ülőhelyzetében is haptakállást parancsolt a zászlósra.

Roppant feszélyezettnek és kényelmetlennek érezte a szituációt.

— Ruht — mondta mosolyogva a kapitány.

— Parancsol kapitány ur? — és begombolta a hálóingén az egyik gombot.

Geffert kapitány leült az ágy szélére, de azonnal felpattant róla.

— Ság nur Pácsay, te mindég így alszol?

— Hogyan kapitány ur?

— Így levetkőzve.

— Igenis, kapitány ur. Most olyan csönd van, hogy mindenki ezt teszi.

— Mindenki? Glaubst Du das wirklich?

És most már a guny bántó kis nyilait röpitette a zászlós idegesen rángatódzó arcába.

— En például, schlafe auch nicht so.

Végigment párszor a dekkungban.

Pácsay zászlós nem tudta megoldani a kellemetlen szituációt.

Dühöngött magában, hogy miért nem gondoskodott jó lakatról.

— Tetszik valamit parancsolni, kapitány ur — kérdezte bátortalanul csengő hangján.

Geffert kapitány, mintha nem is hallotta volna a zászlós kérdését.

— Nem gondolja, zászlós ur, hogy ez kissé... hogy is mondjam, kissé... sonderbar?

A zászlós nem felelt.

— Kissé nagyon is... wie sagt man das nur, sonderbar? Igen, furcsa. Ez a kényelem. Ez a civil gesztus. Hálóingben. Sonderbar.

Fel és alá járkált. Pácsay zászlós még mindig azt hitte, hogy tréfál a kapitány.

— Hatvan lépésre vom Feinde levetközve aludni!

Csönd, várakozó idegesítő csönd lapult közélük. Geffert kapitány leült.

— De én nem is ezért jöttem. Wissen Sie, Pácsay, dieser Orrondi...

— Igenis, Orrondi — ismételte Pácsay és a magázás dacára akaratlanul is felderült az arca.

— Biztosan valami humoros jön most — röpült át a zászlós agyán. Mert Orrondi olyan mulatságos figura volt, hogy vele kapcsolatban ugyse adódhat elő semmi komoly, szigorú vagy kellemetlen dolog.

— Wissen Sie Pácsay, dieser Orrondi azt mondta nekem, hogy az éccaka nem volt vele Aufführer.

Pácsay csak most törölte ki az álmot a szeméből.

— Aufführer? — kérdezte élénken.

— Igen, Aufführer.

— Warum, varst Du nicht draussen? — jött hirtelen a kérdés,

Pácsaynak megremegett az ajka.

Határozottan érezte, hogy az ilyen kérdésnél még akkor se lehet igaza az embernek, ha áll, hát még így, ha fekvő, vagy ülve teljesen ki van szolgáltatva annak, aki kérdezi, pláne így kérdezi.

— Die übrigen — azok se mennek — most olyan nyugalom van úgyis. Ha majd komolyra fordul, akkor igen — szaladt ki a száján, gyerekesen, felelőtlenkedve, de mikor kimondta, már meg is bánta.

— Á, die übrigen? Szóval, nemcsak Ön? A többiek is?

Geffert kapitány megfogta a kilincset.

— Hát tudja meg zászlós ur, hogy ez egy közönséges . . .

Mondani akart még valamit, valami sulyosat, de lépések közeledtek. A puccer jött be. Hozta a kávét és a ropogós piritóst.

A kapitányt feszélyezte a puccer váratlan jelenléte.

Most újból a guny grimasza ült a szája köré.

— Also Herr Pácsay, wie gesagt, das ist mehr wie sonderbar, das ist . . . — megint szünetet tartott.

Arra gondolt, hogy a puccer már érti a német nyelvet és elharapta azt a szót, amely félreérthetetlenül és fenyegetően lógott a fejük fölött.

— Még beszélünk róla, Pácsay ur — és ezzel kint is volt a kapitány.

— Respekt Herr Hauptmann — jött kissé elkésve és rekedten a zászlós torkán.

A puccer is észrevette a feszültséget.

— Jókedve van megint a kapitány urnak — mondta a legény inkább maga elé, kissé vigasznak is szánva.

Most előszedte a zsebéből a póstát.

A zászlós oda se nyult a postáért. Máskor mohón kapott a levelek után. Valami történt — gondolta magában a legény.

Pácsay zászlós kiugrott az ágyból. Gyorsan felöltözködött. Nem izlett a kávéja. A piritósra rá se nézett.

— Gyávának tart engem?! — gondolta Pácsay és ökölbe szorult a keze.

Égett az arca. Szédülést érzett hirtelen.

Visszafeküdt az ágyba. Most már ruhástól.

— A végén már nem is tegezett — emlékezett benne a szégyen. A megalázás. Ilyen komiszul még egy napja se kezdődött itt a fronton. Megnézte az egyik levelet. Elolvasta a címzést: Nagyságos Pácsay László tartalékos zászlós urnak. Feldpost 107. Tisztán érezte, hogy Geffert kapitány szemében ő nemcsak mint zászlós tartalékos, nemcsak mint katona az, de mint ember, mint jellem is csak „tartalékos“...

3.

Geffert kapitány se mutatkozott ezen a napon. Estére ugyan eligérkezett be a zászlóaljhoz egy kiadósabb kártyapartira, de rosszabb kedve volt, mint remélte, különben is úgy látta, egészen megvadult az idő, kár volna kimozdulni.

A délutáni pósta nagyon sok üdvözlét hozott neki. Mikulás-napi üdvözlétet. Megnézte az aznapi ezredparancs dátumát. Csakugyan december hatodika volt.

Behunyta a szemét és elképzelte magának az ágyban levetkőzve fekvő Pácsay zászlóst.

— No, legalább elrontottam neki az idei Mikulást — gondolta magában és semmiféle megbánást nem érzett.

A dekkung rozoga ablakának megzörrent az üvege. Csakugyan tombolt odakinn a vihar és hálásan gondolt a legényére, aki jól befűtött a kályhába. Valami csábító, álmosító puha melegség áradt a fedezékben. Félóra múlva már nagyokat szuszogva horkolt a kapitány.

Éjfél után a fedezék előtt iszonyu lármá riasztotta fel álmából. Geffert kapitány első pillanatban azt hitte, hogy a tomboló vihar zajong ilyen félelmetesen. Jobban

kezdett fülelni, de akkor már borzasztó sejtések nyilaltak az agyába. Már lent volt az ágyról, ugyanakkor bevágták az ajtót és még mielőtt zseblámpájához ért volna, vagy nyolc orosz tört be a dekkungba.

— Sudá panye! (gyerünk uram) — hangzott hirtelen örült összevisszaságban. Az ajtó nyitva maradt és onnan kintről is iderémlett vagy nyolc-tíz kucsmás muszkának fenyegető szilüettje. Ide-oda futkostak, szavukat alig értette a kavargó lármában.

— Sudá, sudá — csak ennyit értett a kapitány.

Most az egyik orosz, aki altiszt lehetett, zseblámpájával rávilágított a kapitányra. Csak most látta, hogy nyolc szurony meredt rá.

Valósággal körül van véve.

Sudá — mondta az orosz altiszt és sürgette a megadást.

Erre a kapitány megadta magát a sorsának és felfemelte a kezét. Az oroszok erre kitódultak a dekkungból, vadul lármázva tovább rohantak a futóárkon. Csak az altiszt maradt a kapitánnyal.

Most a kívülről jött lármát kuncogó, vihogó nevetés váltotta fel. A kapitánynak feltűnt ez a változás és még mielőtt szóhoz jutott volna, az orosz altiszt levette a kucsmát a fejéről és akkor a kapitány elé meredt Grisza őrmester jólismert arca.

Geffert kapitány hátratántorodott.

— Mi volt ez? — hördült fel a kapitányban a düh. És odakapott az asztalkán heverő revolverhez.

Grisza őrmesternek volt annyi jelenléte, hogy levezesse a kapitányban felhalmozódott indulatot.

— Ezerbocsánat kapitány ur, — mondta gyorsan és térdre rogyott a nagy markos légény.

— Mi volt ez? Te kutya?! — és vérbenforgó szemekkel furta be az őrmesterbe határtalan haragját. csak az volt most fontos, hogy élve maradjon.

— Mindenütt voltatok? — kérdezte a kapitány.

— Macerált a mancsaft, drága kapitány ur — még tovább könyörgött volna, de akkor érték az első rugások.

— Mikulás napja van. muszáj volt tréfát csinálni, most, hogy nagyon unatkoznak — folytatta az őrmester az ütések dacára, mikor látta, hogy ugysis hiába minden.

Orrán, száján jött a vér.

— Édes kapitány ur — rimánkodott az őrmester.

— Kuss, te disznó. Ilyet csináltok velem? — és előlről kezdte a verést.

De most felpattant az őrmester, akit elhagyott a birkatürelme és fenyegetően felállott a kapitánnyal szemben.

— De most már elég lesz — mondta. — Máshol is voltunk.

— Ugyan hol?

— Az ezredes urnál is — hazudozott az őrmester. Erre abbahagyta a verést a kapitány.

Az őrmester nem törődött azzal, hogy hazudik,

— Most akartunk menni a Fendrik urhoz.

Erre felderült a kapitány arca.

Egy pillanat alatt elfelejtette az előbbi kinos jelenetet. Ránézett az őrmesterre, aki csendben törölgette a véres pofonok helyét.

A kapitány elővett egy kis italt. Az őrmester nem kérte magát.

Felhajtott a snapszból.

A kapitány is ivott.

Hirtelen eszébe jutott a szeptemberi roham, amikor az őrmester maradékrumját itta ki a kapitány, egy gránátnyomás után.

— A Pácsay zászlós urhoz mentek most?

— Ha meg teccene engedni — szólalt meg az őrmester. És kinézett a dekkung ablakán. Az oroszok már nyugtalanul várták a parancsnokot.

— Hogy megengedem? — És újból felhajtott a snapszból.

— Én magam megyek veletek.

Geffert kapitány úgy érezte, hogy most már nem lehet a féluton megállni. — Ha Mikulás nap, hát legyen Mikulás nap.

— Meg kell tréfálni mindenkit.

A lárma most már bátrabban üzent be kívülről a „parancsnok” után. Geffert kapitány tehetetlenül nézte a legénység indulatának áradatát.

Nem használt ez ellen semmiféle zsilipje a fegyelemnek és a szigoruságnak.

Szégelyelte magát, hogy így el tudta verni az őrmestert.

— Grisza, hozzon nekem egy kucsmát.

Az őrmester kiment.

— Hogy fog reszketni az a zászlós?! — ment benne végig egy elképzelés. Megrészegedett ettől a gondolat-tól. Forrón hullámozott fejében a vére.

— Le fog előttem térdelni, hálóingben — és kacagott előre a nem mindennapi látványnak.

Legalább egy tanulsága lesz ennek az örült éccakának. Ott, szemtől-szembe látja majd és meggyőződhetik róla, hogy Pácsay a leggyávabb tiszt a században.

Az őrmester visszajött. Hozott egy szép kucsmát.

Miközben feltette a kapitány a fejére, megkérdezte az őrmestert:

— Hol szereztetek ennyi muszka mundért?

— A konyhától kértünk kölcsön a divíziónál, ott annyi muszka léhűtő van, hogy csuda.

A kapitány megnézte magát a kézítükörben és megelégedetten távozott.

— Nagyon strammnak teccik így kinézni — bókolt az őrmester a kapitánynak.

Még mielőtt kimentek, észrevette a kapitány, hogy az őrmester szája körül egy véres csik szárad. Letörülte zsebkendőjével és kimentek.

Az „oroszok”-nak nagyon tetszett az új „parancsnok”.

Óvatosan jöttek előre.

A kapitány jelt adott és erre vadul megrohanták a zászlós dekkungját. Még égett a gyertya az asztalon. Ugy látszik olvasott a zászlós elalvás előtt.

— Hore ruki! (Fel a kezekkel!) — szakadt ki belőlük az ordítás.

A zászlós felriadt álmából és fuldokló lélekzéssel meredt rájuk.

Torkát összeszorította valami mondhatatlan érzés.

— Sudá panye! — ordították kórusban.

— Sudá, sudá! — kiabálta rekedten a kapitány.

A zászlós lejött az ágyról. Felöltözve aludt ma benne. A kapitány, aki oldalt, külön állt, hátrahökken.

— Használt volna a lecke? — szaladt át az agyán.

A zászlós most háttal állt a társaságnak. Valaki elfujta a gyertyát. Az ágy melletti szekrényen motoszkált a sötétben.

A bőrtárcája hevert ott.

Most valaki meggyújtotta a zseblámpáját.

— Hore ruki! — zudult feléje az „oroszok“ kiáltása.

Erre a zászlós megfordult és villámgyors mozdulattal rálőtt a parancsnokra.

Halálos dermedés nyugózta őket egy pillanatra.

Pácsay zászlós, a gyáva Pácsay, akinek önértetét a kapitánnyal való incidens valósággal aláaknázták, most apatikus, vértelen arccal várta, hogy az oroszok szitává löjjék.

— Bátor gyerek vagy Pácsay, beadlak nagyvezüst... — jöttek a kapitány vérző száján a hangok, de hirtelen lerogyott és nyelve már csak a dekkung piszkos padlóját harapta. Fehér fogsora most tompa fénnel villant, mint egy hallgatásra ítélt zongora billentyűzete.

— Jézus Mária! Mi lesz most?! — oditotta el magát az őrmester.

— Meghalt a kapitány ur — kiáltott fel Orrondi.

— Segítség! Jaj, segítség! Örült kavargás dühöngött.

— Uristen, mi lesz most? — jajongtak a különböző megrettent hangok.

— Fendrik ur Pácsay meglátta kapitány ur Geffer-tet — hangzott kint a futóárookban Orrondi kiáltása, mely jajveszékelve és lihegve lobogott, mint valami fekete zászló.

A zászlóssal forgott a dekkung.

— Ezek magyarul beszélnek? — rohant át az agyán, hisz akkor ez egy kegyetlen tréfa, kelepce, örült gonosz kelepce. Ránézett az őrmesterre. Ez tombolni kezdett. Nagynehezen tudták lefogni. Érezte, hogy a tréfa forrásából halál buggyant ki és vérrel fröcskölte be lelkiismeretét.

A szanitécek futva jöttek és már vitték le a kapitányt. Élet már nem volt benne.

A zászlós egyedül ült a dekkungban. Nem tudta, mért, de úgy érezte, hogy nem egy „oroszt“, nem is a kapitányt ölte meg. Csak valami előítéletet. A vér lefolyt az agyából.

Mikor az ezredes megjelent a dekkungban a tisztikarral, Pácsay zászlós lefordult az ágyáról. Jegyzőkönyvet se tudtak fölvenni.

Elájult.

4.

Mikor magához tért, már az orvos ült mellette. A lelkiismereti furdalások már vájkáltak benne. — Már a szagról is tudhattam volna, hogy nem muszkák voltak. Azok sokkal bűdösebbek — mondta tompán maga elé.

Az orvos vigasztalta a zászlóst.

A szomszédos zászlóalj parancsnoka is eljött és rokonszenvéről biztosította. Mind nem használt.

Agyrémek gyötörték hajnal felé. Veronáltól se tudott elaludni.

Az orvos erre levitte a segélyhelyre.

A zászlós előtt ment és úgy mutatta az utat a támolgyó fiunak a sötét futóárookban. Nagyon hálás volt az orvosnak, aki két lépéssel ment előtte, de a zászlós

mégis egy hadbirót látott maga előtt, amint szigorú cvikkerrel és még szigorubb bajusszal, keresztkérdésekkel kinozza szegényt.

Mikor leértek a segélyhelyre, oszladozni kezdett a köd. A 604-es magaslat mögött most egy orosz rakéta röpött fel. A megbomlott zászlósnak úgy rémlett, hogy ez nem is rakéta, hanem az Isten ledobott gyufája. Az Istené, aki pipára gyújtott és a felhők fölött trónolva ítéletet tart fölötte. A gyilkos fölött. Az orvos ránézett a zászlósra és tisztán látta, hogy ez nem bírja elviselni a heroizmusát. Pácsay, a gyáva Pácsay nem bírta elviselni, hogy hős volt a más hulláján keresztül.

Utolsó páráját adta ki a haldokló éjszaka.
Hajnalodott.

HEKTOR JÁNOS VÉGZETE

Igazán nem csoda, ha éppen az orvos volt a legnagyobb zavarban. Már az ezredes is figyelmeztette a különös esetre, mely nagyon is izgatta az egész tisztikart. Az orvos rendkívül komolyan hallgatta az ezredes beható érdeklődését.

— Meg fogom vizsgálni, ezredes ur, — mondta az orvos, — de már most látom, hogy szimulál a gazember.

— Gondolja, főorvos ur? — fölényeskedett az ezredes és azzal ott is hagyta. Vége volt az ebédnek.

Az orvos nem mutatkozott a vacsoránál. Bezárkózott fedezékébe és a magával hozott könyvekben lapozgatott. Most kopogtattak az ajtón és két szanitéc jött be, előttük Hektor János. A szimuláns, ahogy az orvos gongolta. Meg se hallgatta a lejelentkezést, kiküldte a két szanitécet. Egyedül maradt a szimulánssal.

— Mondja el a baját, — kezdte a főorvos a vizsgálatot. Hektor János rá se nézett a főorvosra és monoton hangon kezdett hadarni:

— Az úgy volt, kérem szépen, főorvos ur, hogy mikor már az iskolában... tetszik tudni, negyvenen voltunk és mindig későn jöttünk, mert a város végén volt az iskola...

— Milyen iskola? — szakította félbe az orvos.

— Hát a gimnázium, de csak három osztály. Tetszik tudni, főorvos úr, nekem csak azért nincsen pertlim, tetszik tudni, mert ősz volt akkor és még lehetett futballozni és későn mentünk haza a gyakorló térről, de mert

messzi volt a várostól, hát többen voltunk, hogy ne féljünk, tetszik tudni főorvos úr, a dolog egyszerű és most már értem az egészet, vagy negyvenen voltunk és nem féltünk senkitől, akárki jött velünk szemben, mert lármáztunk, volt aki füttyölt, mert azt már olvastam valahol később, hogy sötétben ha az ember fél, hát füttyölni kell, hogy ne féljen, mint a kisgyerek... Ez Manderli volt, kis okos fiú, zsidó gyerek, tiszta jeles, csak tornából volt vele baj. Én tornából jeles voltam. nagy halált csináltam egyszer a főigazgató előtt, megfogta a kezemet és megsimogatta az arcomat, a főigazgató úr egy pap volt, kis ember, arany szemüveggel, latinul beszélt, nem értettem, amice, amice. azt mondta, emlékszem, akkor arra gondoltam, hogy írják ezt: amice, tével vagy cével, mert tetszik tudni a latinnal úgy voltam, abból nem tudtam volna megcsinálni a nagyhalált... három-negyedre álltam, de tornából jeles, bizisten... ha mondom. — Megállt.

— Nem erről van szó. Hektor, — közeledett feléje az orvos.

— Rögtön ott leszek, én tudniillik már akkor utáltam azt a Manderlit, én nem füttyöttem, én nem vagyok gyáva, én nem voltam olyan inci-finci legény, én tornából jeles voltam és én például úgy ordítottam énekórán, hogy a tanár úr azt mondta, te ne ugass, te kutya... hogy is hínak? — kérdezte a tanár úr. — Hektor, mondtam neki. Hektor? kérdezte és nevetett. Kövér ember volt a tanár, a hasa is nevetett és a fiúk is röhögtek. Én arról nem tehetek. Az apám Hektor Péter kádármester, én is Hektor voltam, az egy véletlen...

— Üljön le, Hektor — biztatta az orvos.

— Az mindegy kérem, én nem vagyok fáradt, én csak egy kutya vagyok... én nem vagyok fáradt, én négykézen járok, ma reggel a horchposztról is a sárban úgy másztam, a fráter úr röhögött; hát bánom is én. Tessék azt kérem belátni. Hát bánom is én — kimerülten leült.

Az orvos ott állt-előtte. Szigoruan megszólalt:

— Ez az éppen, hogy mint valami kutya. Szimulálni, igen? Azt hiszed, te büdös, hogy ezt lehet? Engem becsapni! Mit gondolsz? Marhák vagyunk mi? Parasztok?!

Hektor János felállt.

— Már látom, főorvos úr, nem tetszik megérteni, én nem szimulálok, én nem gondolok arra. Az úgy jött kérem, hogy Meldehundführert kerestek a századnál, tetszik tudni, hát jelentkeztem. Miért ne? De nem úgy kérem, ahogy a kommandón gondolják. Mert mit csinálhat egy kutya a horchposzton? Elárulja a Stellungot, ha ugat. No nem igaz? Én nem vagyok bolond, én egy meldehund vagyok... mert én mindig négykézláb kúsztam, hogy is mondjam csak? Mi egy csúnya, piszkos uccában lakunk, mindig esett és sár volt és egyszer leestem így a kezemmel, zsupsz, és ezt látták az emberek és röhögtek, engem mindig bántanak, az az énektanár ur is, ahogy mondtam, hát tehetek én róla, hogy olyan erős hangom volt, az apám is benne volt a kórusban, mikor temettek, én is énekeltem volna a temetésen, amikor az énektanár ur meghalt, de már akkor be voltam rukkolva... főorvos úr, én nem tudom, mit akarnak tőlem... én végzem a szolgálatot, én piszkosan, éhesen jöttem vissza a poszt-ról és enni kezdtem piszkos kézzel a kenyeret, ugyanis olyan piszkos volt, fekete, és közbe sárga kukorica, én tudom, csak nem szólok semmit, mert fegyelem van... igen... tudom én azt. Én nem vagyok bolond.

— Ne beszéljen annyit! — förmedt rá az orvos.

— Én? Én nem is beszélek, mert én egy szelid Meldehund vagyok, este megint kimegyek és nem is ugatok én, csak rögtön kiszagolom az állást, ma behozunk egy pár muszkát, a Krisztusát nekik, úgy szeretnék egy olyan gömbölyű kis ezüstöt, mert tetszik tudni, a babám, ha hazamegyek szabadságra, hát tetszik tudni, az ember hiu egy kicsit. De hát mért ne legyen kis ezüstöm, ha itt vagyok? — Főorvos úr, én vagyok a legjobb Meldehund, kiképzés nélkül is... mert én lelkiismeretes vagyok. Már az iskolában is én mindig elül mentem éjjel, ha csáva-

rogtunk és ha valaki jött, hát megugattam, azért van az egész. De csak viccből, ezt komolyan mondom.

Az orvos sötéten nézett rá.

— Hektor, maga le fog menni a divízióhoz.

— Én nem vagyok beteg, főorvos ur, csak egy kis oldalszúrás, no de mi az? senimi, de azért ki lehet birni.

— Agynyomása nincs? Tud aludni? — peregték gyorsan az orvos kérdései.

— Én sose alszom, mert én folyton szagolom a patkányokat, annyi van a dekkungban és a fiúk nagyon szeretnek, tegnap egyet agyonvágtam, én nem megyek a divízióhoz.

— Rögtön leküldöm magát a hadosztálybirósághoz. Majd adok én magának. Szimulálni. Disznó, kutya... főbelőnek. — Az orvos nézte Hektor pupilláit. A legény állta az orvos tekintetét.

— Megértette? — kérdezte az orvos és megrázta.

Hektor János most vinnyogni kezdett. Szája körül bárgyu nevetés bujkált. És szalutálni kezdett. Többször egymásután.

A két szanitéc bejött.

Az orvos egy szolgálati jegyet állított ki. Az egyik szanitéc szóbeli utasítást is kapott.

— Azonnal indulni. A divíziónál átadni.

A szanitécek leszalutáltak. Hektor János négykézláb ereszkedett és úgy kellett kierőszakolni az ajtón.

Az orvos egyedül maradt. Izgatottan járt-kelt a fedezékben.

— Az ezredes elé kell mennem, jelenteni a dolgot — gondolta. Ráütött az asztalra dühösen. — Eh, szimuláns. közönséges aljas szimulálás az egész.

+

Már éjfél körül járt az idő. A tisztí étkezdeben kártyázó csoportok ültek. Az orvos egy sarokban tárgyalt az ezredessel.

— Also glaubst Du wirklich?

— Ganz gewiss, ezredes ur, ismerik a bitangot. Nyolc hónapig markirozott, mielőtt kijött.

Most a két szanitéc bejött az étkezdébe.

— No mi van? — érdeklődött az orvos.

— Hát jelentem alássan, — kezdte az egyik — annak a gazembernek —

— Annak a zsidónak — szólt közbe a másik.

— Nem zsidó, — javította ki folytatva az első — nincs annak semmi baja, olyan szépen elbeszélgettünk vele, csak egyszer mégis olyan furcsát vettünk észre.

— No mi az? — kíváncsiskodott az orvos.

— Hát egyszer csak hátramaradt és egy olyan kis fehér tilalomkőnél megállt és felemelte, úgy valahogy hátraemelte a ballábát. És vigyorgott hozzá, még a nyála is folyt neki...

Nehéz csönd terpeszkedett közékük. —

— Interessant, — szólalt meg az ezredes.

— Jawohl, Herr Oberst, sehr interessant, — nevetgélt az orvos kínoś zavarában.

EGY VILÁGNÉZLET ÉLETE ÉS HALÁLA

Fönt a gerincen éjszakánként megfagyott az élet, halálos pontosságu részletekben. Lent egy völgykatlan körül nacionálék gyültek kis véres halomba, fejszecsapások sirkereszteket páholtak el buta kegyelettel. Az orvos szent mártíromsággal temetett, gyógyításra itt alig telt alkalma. A pap olykor megszekirozta a szabadelvűségét, de csak borozás közben, a kártya tovább is járta. Hébe-korba medáliák gurultak a lelkesedéstől hullámzó mellekre, végeredményben hullott az élet. Az orvos embersége a szolgát úgy melengette, mint a svarmkályha a szellős dekungot. Már egybenőtt a kettőjük élete, apró ember funkciók egy és ugyanabba a gépezetbe srófolódtak. A legénység irigykedett. Mindenki tisztiszlga szeretett volna lenni. A szolga már együtt hált az orvossal s ha éjjeli sebesültet hoztak, az orvos nem zavarta a horkoló katonát. Az együttélés barátsága találkozott, fizikai örömök, elégikus elborulások valami titkos jelre bugtak fel belőlük, mindegyikből a maga módján, de mégis valami elállatiasodott primitív összetartozással egyszerre.

A völgykatlanok később összekeskenyedtek egy végtelen és félemeletes árokfonálba, mely tengerből tengerbe merült el. A két együvé vált élet már úgy összezokott, hogy a gránát is egészen bizonyosan egyszerre találta volna el őket telibe. De nem jött így.

Már egyszerre jöttek a postáik. Szabadságok és áthelyezések, beosztások és visszavonulások mártírsuma

két külön testre szakadt, de egyenlő sullyal. És ez enyhítette a kettőjük terhét. A tisztiszolgát egy nap sürgöny hívta kisfia temetésére és nem akart magánosan haza menni. Ugy hívta az orvost, mint a fiu az apját. Mint barátját. Az orvos könyvei az asztalon heverték nagy tömegben, a legény nem nyult utánuk. Később már belekóstolt a szemével, de még nem csettintett rá az értelme. Az orvos most esti magányában behívta a legényt és diskurálgatott vele. Meg akarta gyujtani az agyvelejét valami görögtüzes szórakétákkal, olcsó, de izes mondókával. A legény fellélegzett az új témák szellőjére és kitágult a megelégtült önérzete. Most már elhanyagolta a szolgálás kicsi gesztusait. Nem huzta le az orvos csizmáit, már nem is borotválta a feljebbvalóját. Egy éjjel már azt álmodta, hogy nincs is feljebbvaló. Az ujságokat csak úgy falta szemével és szájával, most már nem is olvasott hangosan. A betű varázsa már fogvatartotta. Ez egy tavasszal volt. Az árkok közel kusztak egymáshoz és összecsókolództak, egy semleges rögből kiszökkent egy új növény. A fehér zászló. A jószág kinyílt, mint valami gólyahir egy mocsárból, a háboru fertőjéből a béke.

A tisztiszolga ezen az estén együtt itta a rumot az orvos poharából. Egy „Népszava“ fehér feltja színes karikákat kápráztatott a szeme elé és eltalálta a felt alatti igazságot. Az orvos büszke volt a tanítványára. Lefekvés előtt úgy köszönt el tőle, mint addig soha: Jóéjszakát elvtárs. A szolga nyelvéről egy édes és meleg jégcsap lógott le: nem tudott válaszolni. Nem is kellett. Egyek voltak már. Másnap a földosztásról vitatkoztak.

Hadiszerencse még ide-oda rázogatta podgyászos kis életüket. Egy őszi napon megfagytak a golyók a puskáiban. Az ágyuk holtra itták magukat a kegyetlen esővel, a rozsdák felsárgállottak a kiszolgáztatott türelmükhöz. Parancsok úgy lógtak a tábori drótokon, mint lepuffantott buja kis verebek. Bomlott kapkodás uszott a levegőben. A repülőgépek motorjai felénekeltek, mert érezték, hogy utoljára szállnak fel. A halál meg-

gémberedett. Senki se akart az utolsó hősi halott lenni. A tisztiszolga már beleolvasott az orvos postájába. A leveleit elfelejtette visszaragasztani. A „Népszava” kézről-kézre járt a dekungok közt. Esti borozás már nem tudta lekötni a tisztiszolgát. Napokig sztrájkolt. Kérdésére nem felelt, válaszokat követelt. A földosztásról különvéleményt jelentett be. Azért a csizmákat mégis kitisztította. Az ebédet is elhozta, de a hála reflexei kimaradtak minden izületéből. Később kelt, mint az orvos. A vattákkal úgy dobálódzott, mint a högolyókkal fattyukorában. Az orvos nem mert vele politizálni. Előléptetést nem akart. Káplári csillagját levágta. Az érem a ládába repült. Az orvost már nem köszöntötte. De azért összertartoztak. A visszavonulás egyszerre villanyozódott föl a lábaikba, melyek fáradtak voltak és kimerültek a nagy menetelésbe, de még ennél is jobban az állóharc odaszögezett börtönébe. Már Pesthez jártak közel egy katonavonatot összegyűrt podgyászán. Az állomásokon feltűzött szuronyok villogtak az őszi verőn. Részeg nóták tántorogtak a fegyelmezetlenség perronján. A tisztiszolga átvette a dallamot. A katonaeorvos vizért küldte. A legény elment, de előbb ő ivott. A szomszág ismeretlen izek után kiabált. Borszagot leheltek a várótermek. A keleti pályaudvar úgy fogadta őket, mint valami messziről jött, régen látott szomorú rokon. A tisztek leugráltak a vagonokból, de először a legények. A katonaeorvos hátára szíjjazta a cók-mókját, de egy táská még ott szorongott a kezében. Az asszonyát csak félszájjal csókolhatta. Kisfia felmászott a bajuszához. Nem tudta átölelni a gyerekét. És odaszólt a szolgának: — János, fogja csak a táskát. Az „elvtárs” benrekedt a torkán. A tisztiszolga a lármát fülelte és a halott fiára eszmélt. Hátra nézett és megzavart szeméből egy új világnézet betyárkodott ki: — Viszi az isten! És megindult a közeli kocsmá felé. Az orvosnak nem maradt haragja a legénye részére. Minden dühét a vonatban hagyta.

Örült vihar kiabált a városon végig. A katonarvos behunyta a szemét. Ugy gondolta, hogy ez is történelmi szél, mely mindent elsöpör. Erősen fogta a kislát kezét. Szédülten ment előre, az asszony támogatta. A szél odaverte a csodálkozó füléhez még egyszer és elszántan a legény utolsó válaszát: — „Viszi az isten“. Négy esztendő minden embersége ebben a percben mint valami bélpoklos állat hullott el. A nyelve valami szóra lapult és önfeledten ismételte:

— Történelem. Történelem. — Az asszony értelmetlenül nézte. A kislát meg se moccant, olyan félelem fogta el erre a szóra.

A TAPS

I.

Maga se tudta, hogyan sodródott ide. Csak arra emlékezett, hogy szemtelenül kiabáló plakátok megállították a korzón és egy-két kedvenc komponistájának nevét jólesően itta szomjas két szemébe. Lopva küldte le szemei tétova nézését a plakátok aljára, ahol a helyárák kínálták magukat prepotensül drágán. Mégse riadt vissza semmiféle áldozattól. Kellett neki a muzsika, nagyon is kellett neki most, amikor a fogságból hazakerült, tizenkilenc tavaszán, mikor a kiömlött vér gőzében ködlött minden a bizonytalanság roskadó horizontján. Hirtelen arra eszmélt, hogy már öt éve bőjtölt a füle, az ő zenéhez szoktatott füle. Tizennégy őszén, amikor a második menetbe osztották, utoljára élvezte a muzsika gyönyörűségét, bár az ünnepélyes bucsuzónak komoran hömpölygő ritmusába disszonánsan nyertett bele paripája, mert huszár volt. Tisztán emlékezett arra, hogy míg szomszédai elborultan gondoltak az ittmaradtakra és a félelemtől rosszul leplezett görcsökbe estek, addig ő a zenei élvezettől kigyulladt szemekkel feszengett és lóhátról szívta magába a katonazene ünnepélyes melódiáit. Egy-egy gixerre fel tudott szisszenni a haptakállás dacára. Társai tisztelettel nézték, azt hitték, valami hírneves zenekritikus bujt itt csukaszürkébe. Holott csak vidéki zenetanár volt, mindenesetre előnévvel. Azóta öt év telt el és most ilyen hosszú nehéz szünet után először volt alkalma a muzsika jótékony és felüdítő fluidiumában megfürödni.

II.

Szokatlanul mozgott a hangversenyterem parkettjén. Bakkañcsból átalakított cipő volt a lábán és az elegáns cipőhöz szoktatott sima parkett mintha indignálódva recsegett volna a durvatalpu cipő alatt. Kissé belepirult ebbe az érzésbe és diszkréten hátrahúzódt. még messzebb sarokba igyekezett, ahová a jegye szólt. Körülötte hangos jókedvű csoportok tolongtak, önző kis szigetek, melynek partjairól részvétlenül verődött vissza bánatának örökös hullámverése. Váratlan és nagyon finom illatok tolakodtak feléje. Önkéntelenül is végignézett ruházatán. Bizony szegényesen volt öltözve. Kivette az óráját, háromnegyed nyolc felé járt, nyolc órai kezdettel hirdették a hangversenyt, úgy érezte, haza kéne rohanni, gyorsan magára kapni egy szmokingot, egy könnyű fess cipőt, de hirtelen elébe rémlett egyetlen szobájának kínzó szegénysége, mostoha kifosztottsága. Még a jegyszedő is furcsán nézte őt. Senkinek se imponálok, — állapította meg befelé szorult néma hangon — nem is csoda, persze, ha így jövök a koncertre és gyors mozdulattal próbálta a kabátját begombolni, mert a mellény annyira kopott volt, hogy szinte zöldes fényben játszadozott, szinte moszatosnak tűnt, annyira kikezdte az idő. A nyakkendőjét is megigazította, de mindez alig használt valamit. Óvatosan rámeredt a cipőjére és úgy érezte, hogy a lába is ég és pirul miatta. Bárcsak kezdődne az egész, sóhajtozott maga elé, mert sötétben mégse látják majd az ő nagy ártatlan nyomorát. De hol volt még a hangverseny?

III.

A jegyszedők erélyesen utasították be az embereket az oldalsó tereméből és a művészszobából, de a közönség oly fegyelmezetlen volt, hogy a zenészek is mosolyogtak. A rendező se törődött a renddel, ő csak a pénztári jelentéseket leste és boldog izgalommal intézkedett egy

pár pótszék beállítása iránt. Most hirtelen valaki eloltotta a villanyokat és akkor a közönség pánikszerűen a terembe rontott. Ez egy pillanatig tartott, utána hálás pillantással vették tudomásul, hogy csak ártatlan trükkről van szó és végrevalahára kezdték helyüket elfoglalni. Nagyon jó ötlet — mondta magának Körmöczy László, tartalékos főhadnagy, aki most már nem is bánta, hogy szomszédai esetleg kinézik szegényes öltözéke miatt ebből az elegáns és pénzszerű környezetből, ő csak annak örült, hogy mindjárt sötét lesz és kontaktusban lesz azzal a roppant delejjel, melynek zene a neve. Elővette a programmot. Az első szám egy Debussyt ígért. Szomszédja belenézett a programjába. Egy feltűnő eleganciával öltözött, inkább vetkőzött hölgy volt. Nem ösmerte személyesen. Általában azt konstataulta, hogy öt év alatt ennek a kisvárosnak egész társadalmja teljesen átalakult. Akik akkor fenn voltak, most lekerültek, hátul álltak vagy egészen eltűntek. Hirtelen saját magát kapta rajta, hogy mint huszárfőhadnagy leszáll a lóról és azóta gyalogosan rójja nemcsak az uccát, de az életet is. Most hosszabban nézte a szomszédját. Fogalma se volt róla, hogy ki mellé került. A nő tetszett neki, az kétségtelen. Lánynak nézte, bár testének kigyózó vonalai teltebb asszonyi formákat ígértek. Értelmes szemei, remegő orrcimpái, szinte félájultan kíváncsoztak Debussy után, akit ő is szeretett. A keble is határozottan intelligensen pihegett a szinte exotikusan fűszerezett párákban. A nő most elolvasta a műsor első számát és közelebb hajolt a főhadnagyhoz, hogy jobban lássa a kisbetűs szedést. — Debusi — mondta elég hangosan, hogy hozzátartozói is meghallják. Erre a szóra Körmöczy főhadnagynak kínosan megremegett az ajka, mintha valami váratlan ütés érte volna. Rögtön átlátta a helyzetet és tüntetőleg oldalt fordult, sőt határozottan hátat is mutatott a nőnek. A még előbb rokonszenvesnek látszó nő felé most határozottan ellenszenvét mutatta meg a főhadnagy. El volt rontva az egész estéje. — Csak már kezdenék — és idegesen fészkelődött a helyén. De a zenekar még bizony

áratott magára. — Ugy kell nekik, — lázadozott benne egy helyeslő hang. — Vissza kell nekik adni a kölcsönt, — gondolta magában és végigküldte lenéző tekintetét az összes sorokon, mert hirtelen úgy érezte, hogy a közönség itt majdnem végig mind ilyen Debusikból áll. Behunyta a szemét és úgy látta, hogy nemcsak a front, de a hinterland is vérzett. Az is elvérzett? Csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudta egy-egy békebeli ösmerősét felfedezni. — Hát itt mindenki ujjgazdag lenne? — rémüldözött néma megdöbbenéssel és jólesően gondolt az ő büszke magányára. Milyen jó, hogy nem tartozom ilyen Debusikhoz, — állapította meg boldog elégtétellel. A nő most idegesen fészkelődött mellette. — Talán megérezte az undoromat, — kérdezte önmagától. Annyi baj legyen — nyugtatta meg önmagát s egészen beleemélyedt a programba. A Debussy szám, ha jól tudja, négy tételből áll. Igen, igen, persze, hogy négy. Hisz ezt már többször hallotta. Legutoljára tizenkettőben hallotta és akkor végleg megszerette ezt az ópuszt. Igaz, akkor béke volt még és több mint bizonyos, hogy egészen máskép hatott rá. Most talán nagyobb szédületbe fogja kergetni, mint akkor, mikor a csönd is másképpen hatott, mikor az ősi ritmus nyugalmasabb, ráérőbb volt, nem úgy mint most, mikor minden nesz mögött titkos dübörgés fenyegetődzik. Behunyta szemeit és nagy konturokban átgondolta a négy tételt. Roppant magasságokból zuhogott rá Debussy zenei zápora és pillanatok alatt teljesen felfrissült. De hirtelen mint rideg jégeső hatott rá egy rikoltó ujjongás. A dirigens jött be a művészsobából. Már fenn volt a pódiumon, most lemosolygott a gordonkáshoz, egy-két szót váltott az első hegedűvel is, aztán végigkoppogott pálcájával a kottaállványon és várta a csöndet.

IV.

Egy-két pisszegés után, egy-egy elkésett köhécselés után végre jelentkezett Debussy. A hárfák gyöngéd sikolya után a hegedűk precízen átvették a futamot,

most a gondolkások is beleszóltak és férfias tónusban helyeselték a mondanivalót. A melódia úgy himbálódzott a vonók alatt, mint valami tündéri bárka egy csodató fölött. Irreális távlatokban uszott itt minden. — Ez az, — helyeselt a főhadnagyban egy régen kitörésre váró ujjongás, mozdulatlanul hátradőlt a széken és valósággal fürdött a csodató nyugodtan zengő hullámaiban. Nem látott semmit, azt se tudta, hogy koncerten van, a szomszédjáról teljesen megfeledkezett, a zene csak vitte, vitte és emelte csodás messzeségek felé és sodorta egy megtisztult aetheri régióba. Szinte szárnyai nőttek a muzsikának: Kiesett a tér és idő tudatából és hintának tetszett előtte a szék, amelyen ült, bezárt szemei előtt meleg színek virultak, soha nem érzett forró illatok csiklandozták érzékeit, édesen bizsergő szél járt a torokban és csak színek, csak az illatok a végtelenségből jöttek és a végtelenségbe mentek. És velük együtt ő is. Források buggyantak föl és kristályosan táncoltak előtte egy buja őserdő tisztásán. Megtapogatta magát és akkor a fuvók mintha borzongást hoztak volna ide a megrészegedett levegőbe, most már csakugyan tikkasztó pára szivárványlott előtte, most a szélesen recsegő brácsák is leadták a névjegyüket, valahogyan oszladozni kezdett ez az egész káprázat. A trombonok roppant tremolóknban sirtak, szinte kéjes exaltációknban.

— Mi ez itt? — suhant rá az ellenőrzés. Hirtelen összekuszálta Debussy raffinált transzponált muzsikáját, a zenei beszédnek ezt a fölényes svádáját a rideg és néma valósággal. — Hisz ezt már hallottam így, de nem koncerten — riadt fel egy pillanatra, ki is nyitotta a szemét, de rögtön leragadt a szemhéjja. Az édes keringő mélosz újból elringatta — Mi játszik itt velem? — sürgette a kérdés tisztázását. — Így már igen, nyugtatta meg magát, mert már újból fogva tartotta a varázs. Most oboák és kacér klarinétok udvarolták körül a szinte kísérteties csöndből fölébresztett skálát. Egy távoli holdfény is villant azzal a kék fátyolossággal, mely rohanó

felhők előtt jelentkezik. — Mi van velem? hisz ezt a tájat én már csakugyan láttam, kérdezte önmagát, de nem akart elszakadni a rohanó áradat fonalától, futott utána minden érzékével és boldog szédüléssel úgy látta, hogy megfogta, kezében a fonál. És most már nem engedi el. A tétel a vége felé közelgett. De most mintha megcsuklott volna az egész szárnyaló pódium. Egy gixerre gondolt, de elvetette. Hirtelen nem tudja miért, de egy mocsárra kellett gondolnia, fertő és vér nehéz szagára, igen, igen, így van határozottan, Satanov előtt voltunk így, a tömeghalálos huszárróham Istenkisértő éjszakáján, jaj úram Istenem, száguldott végig az agyán az emlékezés zugó motorja, hisz ott bugyborékolts az az alattomos mocsár, sőt nem is bugyborékolts, de csuklott, határozottan csuklott, mint egy óriási halálosra tikkadt egyetlen torok — nem mintha egy ember csuklanék — inkább mintha valami nehéz száraz tészta csuklanék fel, igen, igen, valahogyan nagyon mélyről jövő fájdalmasan nyögő hangszer. Kakofonia? — rémüldözött benne egy röpke felismerés. Vagy talán más? Persze, persze, az atonális zene forradalma — hát mégis van, no lám. — Nyugtatta meg magát. — Most már biztos volt benne, hogy jó uton jár, ő is, meg Debussy is, mindjárt meg fognak érkezni, — véletlenül odabökött a szomszédjához, meleg érintése felelt a jobbkezének. — Itt most rögtön vége a tételnek és ennek a szomszédnak, meg a többinek, valamennyi Debusinak halvány fogalma sincs róla, hogy az első tétel után egy nagyobb pauza következik, ha nincs is feltüntetve a programmon. — Persze, ők ezt nem tudják, mert a tudást nem lehet megvásárolni a jeggyel, a programmal se, de még a felülfizetéssel se — boldog elégtétellel feszült a melle, most már kéz a kézben megy Debussyval, ő egyedül ebben az arrogáns és üres tömegben és senki se tudja, hogy ő kicsoda, hogy igenis ő az egyetlen, aki törvényes viszonyban él a zenével. — közben óriási erőfeszítéssel utána veti magát a tételben a domináló szédítő tempó-

jának, meg kell fognia, hogy ő legyen az első, mint az első?! Ő legyen az egyetlen, aki tudja, mikor fullad ki Debussy mindent felforgató vihara, — de ő majd résen lesz, ő meg fogja nyugtatni ezeket a debusikat, hogy ez csak játék, még ha szentséges és kozmikus ormokat surló játék is, — no, már csak egy-két ütem, még oly feltartott szünet, a ritmus megbicsaklik és a lezáró akkord harsány tempója felhág az égzengéses fortissimo jégmezős szűz csucsaira és onnan le, apokaliptikus zuhanással, le a boldog béke bársonyálmu örök völgyébe, no, most már csak egy szerény triangulum, mintha még bocsánatot kérne, amiért ő is a világon mer lenni — s most rögtön megadja a jelt a felszabadító tapsra, a fergeteges tapsra — mintha valami megkergült erő süvöltene, igaz ugyan, hogy ő itt csak egy árván álló fa, de mégis az első, aki irányt mutat a sötétben tévelygőknek, akik megborzognak ennyi meztelen szépség hallatára — no, most, egy, kettő és kirántja a karját s a tulheves lendület előredobja a kezét. Az előtte levő sorban egy kopasz tarkót érint. Előre dül, látja, a tarkóhoz egy siber tartozik. Biztosan olyan... olyan him debusi. Izzadt gyöngyök vibrálnak azon a tarkón. Csak nem a zene hevitette fel ennyire? Persze hogy nem — zendül föl benne egy néma fölény, a kopasz tarkó még ott gyöngyöz előtte kihivóan, de látja, tudja, érzi, hogy abban a fülben nem Debussy lakik, ő abban a fülben számok, üzletek, likvidálások, bemondások, kilincselések és hát-sóajtók csinadrattája kavarog; ott abban a fülben osztalékok lágy pianói, megvesztegetések ravasz pianiszsimói, komissziók örült crescendói és devizák izzó briói szimfoniáznak egy láthatatlan orkeszter fölött, ott abban a fejben vaggonok gurulnak, fantasztikus hosszúságban, abban a fejben új lehetőségek előtt meghunynyászkodnak a legrégibb dimenziók — s ő nézi ezt a fejet, az ajkán egy gyilkos mosoly villog elő — ő majd megállítja itt rögtön azokat a guruló vaggonokat, majd megtorpannak azok a lehetőségek, mert itt most rögtön

felriasztja abból a merész álomból, most csak ő fog beszélni, ő egyedül, ő fog itt dirigálni és már kidobja újból a karját és már tapsolna, de elszörnyed. — No mi az, nem hallják? kérdezik egymástól a szemei — hát nem veszik át a tempómat? Mi az, mi van velem? Dehát hogyan? Nem lehet? Miért, de hát miért, miért?...

V.

... Mert ottmaradt a balkarja Satanovnál. Ott azon a végzetes éjjeli portyázáson.

HAJNALI LÁTOMÁS

1.

Ez a Cibulka Péter úgy járt-kelt a világban, mint aki rosszul van elbocsátva hazulról. Pedig végérvényesen, tehát rendesen, jól volt elbocsátva. Mert elbocsátott póstás volt Cibulka Péter. Valahonnan délről jött föl ide, ebbe a felvidéki városkába. A nagy felfordulás csöndes egyhangu kíséletének is megadta azt a fordulatot, melynek utolsó állomása az elbocsátás. Cibulka Pétert semmire kötötte ehhez a kis felvidéki városhoz, ha szél fujkált a határban, nem az ő vetését himbálta álomba, ha zápor sepert végig a városon, nem az ő háztetője ázott meg tőle. Huszegynéhány évi szolgálat után se tudott szerezni egy öl földet, egy rongyos kis házikót se. Az egyedüli szerzeménye elbocsátáson kívül egy kis tüdőcsúcshurut volt. Maga se tudta, mi tartja, mi köti ide. Ha valaki mégis megkérdezte tőle, akkor sötét konok hallgatás után ki szokta bökní: — A sár. Talán az tart itt fogva.

Szinte odaragadt ehhez a kisvároshoz. Később már nem is igen zaklatták ezekkel a fölösleges kérdésekkel. Hiába is... Cibulka ugyse válaszolt volna. Ritkán beszélt, szűkszavú lett, mint a vádlott, aki konokul hallgat. Pedig Cibulka inkább vádló lehetett volna, csak az volt a baj, hogy a vádlott ismeretlen helyre távozott, mert ő úgy gondolta, hogy csak a sors lehet a vádlott, ez pedig messze van. Egy párszor elővette ugyan a térképet és kereste rajta Trianont, de nem találta sehol és

ez a titokzatosság még jobban megfélemlítette. Ritkán, egyre ritkábban látták az utcán, amióta be kellett adnia az egyenruháját, nem igen mozdult ki a lakásából: „Civilben“ irtózott minden ismerésétől, az volt az érzése, hogy nincs rajta ruha, csak pucéron mutatkozik az emberek előtt, az ő meztelen, néma, nagy ártatlan bánatával.

2.

Sokáig, évekig tartott ez az elkeseredése, az emberektől való irtózása. Egy álmatlan éjszaka után rájött aztán arra, hogy ez így nem mehet tovább. Elvégre az emberek ugyse tehetnek róla, hogy vele ilyen kegyetlenül bánt a sors. Megszelidült. A sovány kis nyugdíját pontosan utalványozták. Csöndesen, beosztással élt kis családjával együtt. Csak minden elsején voltak keserves órái. Ilyenkor el kellett mennie a főpostára, ott vette fel a havi nyugdíját. Egy-egy régi „kollegája“ került ilyenkor elébe és Cibulka Péter ilyenkor mindig érthetetlen szavakat mormogott bele a szakállába. A szakálla volt már csak rebellis. Császárszakállt viselt daczból, kihivóan, virtusból. A körülötte állók furcsán nézték Cibulkát. — Azt hiszik, bolond vagyok — nevette benne valami tompa lázongás és dühösen reszelte a torkát. Ismerősei messze elkerülték. Különös, eszelősnek látszó nézésétől idegenkedtek. Otthon az asszony is nyugtalankodni kezdett Cibulka Péter különös viselkedésén.

Most már váratlanul csaknem mindennap végigment a Fő-utcán. Azon vette magát észre, hogy a lábaihoz odanőtt ez az ut, melyet évtizedeken keresztül rött nap-nap mellett. Fülében állandóan ott csilingelt a csomagposta kocsijának a csengője, önkéntelenül is hátra nézett, jön-e már a kisegítő kocsis a csomagokkal. Nem egyszer hallották a hangját, amint sürgette a kocsist. — Hé, Andris, hol vagy már no? — De ez még semmi. Előfordult napokon keresztül, hogy minden üzletbe be-

ment, mert érezte, hogy be kellett mennie és csak ott benn vette észre, hogy semmi keresnivalója nincsen, hogy csak a szokás löki be, mint valami labdát. A kereskedők eleinte meghatottan nézték ezt a megindító kinlódást, de aztán közömbösek lettek iránta s most már bizony bosszankodva vették tudomásul a Cibulka fölösleges, sőt kellemetlen jelenlétét. — Szegény jó öreg — állapították meg a megértőbbek; — kiesett szegény a rohanó világból — mondták a fölényes alkalmazkodók.

3.

Egy késő este a lánya odabujt az anyjához az ágyba. — Anyám — kezdi rémülködve — az a gyanum, hogy szegény apának valami baja van.

— Miféle baja?

— Én nem tudom, de úgy félek — és kiugrott az ágyból.

Az anyja utána. Gyertyát gyújtott, óvatosan benyitott az urához.

Cibulka Péter egy szekrény előtt guggolt és egy ruhadarabbal bibelődött.

— Mi az, Péter? — kérdezte az asszony.

Cibulka rémülten hátranézett és közben a ruhadarab kiesett a kezéből.

— Hisz ez uniformis — rémülködött az asszony.

— Mit akarsz ezzel? — kérdezte siró szemmel a lánya.

Cibulka nem felelt. Némán átölelte az asszonyt. A leányát megcirógatta és szótlanul bevitte őket a másik szobába. Leültek. Tanácstalanul néztek egymásra anya és leánya. Végre megszólalt Cibulka:

— Mit gondoltok, miért kerestem ki a zubbonyomat? — Meg se várva a választ, folytatta: Nem tudjátok. — És most már szemrehányás rezgett a hangjában. — No sebjaj, majd meglátjátok. Holnap majd mindent meg fogtok tudni. Most csak feküdjetek le. Meglepetés lesz holnap, óriási meglepetés. Csak én tudom egyelőre,

csakis én. És most jóéjszakát. — Ezzel behuzta az ajtót és titokzatosan eltűnt.

— Feküdj már le Péter — könyörgött neki az asszony.

— Már le is feküdtem — nyugtatta meg őket Cibulka. — De nem feküdt le. Odament a szekrényhez, felvette az összgyűrt zubbonyt és halk léptekkel kiosont a szobából. A másik szobából rettegve figyelték. A szorongó csöndben megszólalt az asszony:

— Hallgass csak ide. Hátha reaktiválják az apádat? Ez lesz aztán a meglepetés. — És remény játszott a szája körül.

— Gondolod, anyám? — Sójajtozott a lány és lemondóan intett.

Cibulka nem törődött velük. Nyári éjszaka hevert künn meztelenül. A hold is vonzotta. Megvárta, míg belülről megnyugtató horkolás jött. És aztán eltűnt.

4.

Felment a padlásra. A padlás igen magasan ágaskodott a szomszédos házikók fölött. Szinte hetykén átnézett a többi kis kunyhók feje fölött. Egy hosszú létra feszült a nyitott padlás felé, a hold odadobta a létra árnyékát a falra élesen, szinte impozáns biztonsággal. Cibulka Péter fel akart mászni a létrára, de úgy találta, hogy a lába üres levegőbe lép. — Álmos lennék? — kérdezte önmagát és szégyelte magát a létra árnyéka előtt, hogy eltévesztette a járást. Gyorsan összeszedte magát és felkuszott a létrán. Nem először történt. Az utóbbi napokban többször tette meg ezt az utat, anélkül, hogy valaki is tudomást vett volna róla. Már fenn volt a padláson. Óvatosan járt-kelt a tetőzet gerendái között, gyertyát ugyse gyújhatott a sok széna miatt, amely lustán és cél nélkül heverészett a padláson. De a hold ugyanis olyan pazarlón szórta ide a fényét. Szinte azt hitte, hogy inspekciós szolgálata van. Az egyik sarok-

ban a sok lim-lom között rengeteg papirtömegbe ütközött. Lehajolt hozzá, közről nézte meg. Mindenféle üzleti levelezés, másolatok, tértí vevények, tarifák, táblázatok, szállítólevelek és mindenféle úrlapok kerültek a kezébe porosan, elhanyagoltan, mint olyan holt massa, amely tárgytalanná lett. — Hisz ez az én szakmámba vág — ujjongott benne valami tompa öröm. Lefeküdt a holmi elé és elgondolkozott. Ahogy ült a szénában, egyszerre csak egy kürtjel harsant fel. Jó messziről hangzott, kifulladásra ért ide a hangja. Cibulka Péter felriadt. — Már megint ez a kürt — mondta maga elé áhítatosan és valami reszkettető titokzatossággal. Kísértetiesen nézett a hang irányába. Nyugtalan léptekkel kijött a padlás nyílásához és az álmos hajnalba beleküldte nehéz sóhaját. Messzire nézett a távoli láthatár felé. Fantasztikus felhők vonultak arra sejtelmes iramlással. Most egy magas domb taraján pihent a nézése, a dombon túl bizonytalan távlatban a határ terjengett. Sokáig, szinte elbűvölten bámulta azt a dombot. — Már az nem a „miénk“ — motyogta maga elé. Egy fájdalmas mosoly vibrált az ajka körül. Vissza akart menni éppen a padlás másik sarkára, mikor az a kürtjel újból felharsant. — Csak nem? — kérdezte az előtte heverő papiroktól, de azok nem válaszoltak. Persze ők lesznek — mondta hangosan és nagyon megijedt, mert az egyik gerenda megmoccant egy furcsa neszre. Kinyújtotta karjait és valami boldogító fájdalom szakadt fel a mellében. Egy kis hajnali szél is jelentkezett. — Ez is onnan jön. Mintha az első hirmondó lenne. Belekarolt a láthatatlan szélbe, megsimogatta, most egy párton volt ezzel a széllal. Visszaszalad a lim-lomhoz, a papirokat gyorsan rendezni kezdte. — Itt sietni kell — mondták egymásnak hadarva a kezei, idegesen dobálta szét a szénát, zsebrevágta a papircsomókat és amikor szinte futva le akart menni a létrán, közvetlenül a nyílás előtt egy szíjj gabalyodott a lábai közé. Lehajolt érte és legnagyobb meglepetésére azt látta, hogy ez a szíjj

az ő régi, kiszolgált és elbocsátott táskájának a szíjja. Zöld penész rágódott már rajta végtelen türelemmel. — Persze nem csoda — kilenc éve rohadt itt. Egy szénacsomóval megtisztította a penésztől és boldog, lelkendező mozdulattal kötötte oldalára, mint régen.

5.

Mikor lejött a létrán, a létra árnyéka már elkotródott a falról. Benézett a másik szobába, mélyen aludt ott a felesége és leánya. Lábujihegyen bement a szobájába, leült az asztalhoz és a lehozott papírok közt bábrálgatott. Gondosan összehajtogatta, végigsimogatta az összegyűrt, porlepte íveket és gondosan betette őket a megtisztított táskába. Lámpát gyújtott és megnézte magát a tükörben. A régi zubbony feszült rajta. Egy pár bánatos redő huzódott meg a vállá körül. Oldalán a táska feszengett, csak a sapkáját nélkülözte. — Nem baj, ugyanis meleg lesz — közelebb hajolt a tükörhöz és úgy látta, hogy izzadt cseppek csilognak csapzott halántéka körül. Sokáig nézte magát. Mintha egy más alak állt volna itt. Szokatlan volt ez a helyzet, de azért meg volt elégedve magával. Boldogan dörzsölte kezeit. — Nagyot fognak ma nézni — biztatta magát, most még egyszer kinyújtotta a táskát, jól esett neki, hogy a rozsdás zár nem mondta fel a szolgálatot, kivett egy pár papírlapot és a tükörből leste a régi, nyugdíjba küldött mozdulatait. — Nem megy — állapította meg rezignáltan, de hirtelen derű csillant fel a szemében. — Fog az menni — ujjongott Cibulka Péter. Fáradtan leült a tükör elé. Nem vette le magáról a szemét. Most újból felharsant az a kürtjel. De most már sokkal közelebbről, élesebben és ismerősebben. — Itt vannak már a közelben — lelkendezett az öreg. Benézett még egyszer a másik szobába és nyugodt járásu horkolás válszolt az érdeklődésre. — Ezek még semmit se tudnak — és élvezte a maga titkos, egyetlen titkos örömét. Az

asztalon ott hevert a térkép, amelyben nem tudta megtalálni Trianont. Most fölényes, lázas szemekkel kereste újból. Nem találta és dühösen lecsapta a térképet. — Nincs is meg az a Trianon, a valóságban se — gondolta és szinte rohanva jött ki a szobából. Nagyon korán volt, mikor otthagyta a lakását. Kint laktak a város periferiáján. Egy magas dombon épült ez a rész, kétoldalt fasor szegélyezte a kis mellékutcát. Végigment az uttesten és meg volt róla győződve, hogy a fasor egy élő emberkordon, úgy érezte, hogy köszönnek is neki, de ő nem vett tudomást róluk. Ő csak a titkával volt elfoglalva. Az egyik mellékutca végén aszfaltot főztek óriási kemencékben. De az ő orrában katonamenázsi szaga futkározott és incselkedő ingerekkel kergetőzött ez a régi szag. — Már főzik az áldomást — mondta maga elé és régi katonakora menetelt az emlékezés terepén. Mikor közelebb ért a belső utcákhoz, egyre erősebben ért hozzá a felvonuló katonák menetelő ritmusa, majd ágyúk és gépfegyverek zörgő és nehézkes lármája. Napok óta itt folytak le a nagy hadgyakorlatok. Itt igyekeztek a közeli falvakba a csapatok. A hadgyakorlatot hajnalban fújták le és ma délben várták a nagy parádét, a defilét.

Cibulka Péter, aki hónapok óta nem jött ki a lakásából, végre betért a Fő-utca végére. Ünnepestes csönd örködött a máskor zajos utca fölött. Cibulka ezt természetesnek találta, úgy látszik titokban készülnek a többiek is a fogadtatásra. Rögtön betért az első üzletbe. Éppen akkor nyitottak a tanoncok. Egy segéd is bent volt már akkor, mikor Cibulka belépett. A váratlan vendégtől megijedtek és egyik se mert hinni a szemének. Cibulka állt előttük, a régenlátott zubbonyban, régi oldaltáskájával, kinyitotta és idegesen babrált a papirok között. — Ejnye, hát hol van? — Felvette a szemüvegét és oldalvást kereste a címet.

A segéd közelebb lépett hozzá. — Mi az, Cibulka bácsi?

— Hát mi legyen? — Fel se nézett, a táskájával bajlódott. — Délben lesz a bevonulás.

— Talán a felvonulás?!

— Igen, igen, a bevonulás! Lentről jönnek. Megsúgom magának — én már napok óta tudom. Suttogva, rekedten törtek elő a szavak. — Csak én tudom, a padlásról néztem titokban, most már megmondhatom, a hegyeken túl láttam — mintha megmozdultak volna a hegyek. És most itt lesznek. — Téboly himbálózott és úszott zavart szemeiben. A segéd sajnálkozva követte bizonytalan meséjét.

— Igazán? No ne mondja?

— Hát persze, hogy mondom. Az enyéme se tudnak semmi. Persze, az ilyennel óvatosnak kell lenni. De most már biztos. Egy kürtjel árulta el az egészet. Hiába, az én fülem csálhatatlan. Hisz emlékszik rám, amikor még a póstás-zenekarban én fújtam a kürtöt.

Most benyúlt megint a táskájába. — Ejnye, hát hová tűnt? — Papirok reszkettek a kezében.

A két tanonc ezalatt hátraszaladt a telefonfülkébe a segédek intésére.

— Cibulka bácsi, foglaljon helyet — szólalt meg a segéd.

— Elég furcsa, hogy nem csukták be a boltokat. De hiába. Az üzlet — üzlet.

Az egyik tanonc visszajött. Suttogott valamit a segédnek.

— Jól van — mondta a segéd és türelmetlenül kinézett az utcára.

Az ajtó nyitva volt. Kis embergyűrű tolongott a bejárat előtt. Egy rendőr odajött, de Cibulka nem is látta. Ő átnézett most mindenre és mindenkin.

Megállt a tükör előtt.

— No, mit szól hozzám, Rosenberg ur? Én vagyok az első reaktívált.

— Ön reaktívált? — kockáztatta meg a segéd a kérdést.

— Ugy-e jól áll rajtam? — És újból a papírok közt turkált. — Nem találom az utalványt.

— Talán a szállítólevelet? — kérdezte a segéd.

— Igen, igen, lássa, már elszoktam a szákmámtól. De belejövök, az istenit neki — mit gondol, Rosenberg ur, belejövök?

— Belejön Cibulka bácsi, bele — biztatta a segéd. Ebben a pillanatban egy kocsi állt meg az ajtó előtt, ismert jelzések közt ért ide. — Mindjárt belejön — ismételte a segéd és szánakozólag, gúnyosan nézett a kocsisra.

A segéd karonfogta Cibulkát. — Nem baj, ha nincs meg.

— Ugyis kiadom — kiáltott fel Cibulka. — Kiadom én ugyis, mondta nagylelkűen, hisz jól ismerem magát, kedves Rosenberg ur.

Hadarva beszélt: — Hisz mintha csak tegnap lett volna, hogy utoljára jártam itt. De én ugy-e, mindig megmondtam, kedves Rosenberg ur, no vallja be, én mindig mondtam, persze maguk mosolyogtak rajtam. Hát most mosolyogjanak.

— No nem baj. Én azért nem leszek bosszúálló, ne féljen Rosenberg ur, kiadom ugyis a csomagot, ha nincs is meg az az utalvány.

— Szállítólevél — javította ki újból a segéd.

— Igen, igen, hisz az mindegy — és kiment az ajtón. A rendőr a háta mögé került észrevétlenül.

— No né, hisz már itt a kocsi — visszafordult — látja, Rosenberg ur, a régi kocsi. Kipihente magát, mint én, de most kezdődik előlről a munka. Hát hol is lehet az a csomag, itt mindjárt az ajtó mellett, ugy emlékszem.

Felugrott a hágcson. Ugyanakkor két egyenruhás ember bedobta a mentőkocsiba. És Cibulka Péter a Rosenberg csomagja helyett egy hordágyba botlott, ahová a két mentő odaszíjazta.

— Ne segítsenek nekem, megtalálom egyedül — hallatszott a hangja, mikor a kocsi megindult. A rendőr

alig tudta visszatartani a csodálkozó és megdöbbent tömeget.

6.

Abban a mellékutcai kis lakásban most felébredt az asszony. Ebben a pillanatban még nem tudta, fogalma se volt róla, hogy szegény jó férjét már reaktiválta — a téboly.

MENNYBEMENETEL

1.

Most körülbelül hatvanéves lehet, de már több mint harminc évvel ezelőtt is „öreg“ Varkolynak hívta mindenki. Ő maga nem volt öreg, csak a haja őszült meg idő előtt. A rossz nyelvek szerint azért, mert tulkorán nősült meg. Ő maga se tagadta, hogy az esküvő előtti éccakái: a természet szeszélye úgy behavazta, hogy csodájára jártak.

Most ott van a műhelyben és koporsót készít. Segéd nincs mellette, tegnap délben összezördült vele, a tanonc meg kint csavarog valahol. Nagyon igyekszik öreg Varkoly, de érzi, nem készül idejében a megrendeléssel. Ujból és újból nekigyürkőzik, a gyalu valahogy mindig kiesik a kezéből. Fel akarja emelni, de a gyalu nem hagyja magát. Ejnye — zsörtölődött magában — csak nem vagy nehezebb, mint máskor, te szerszám — és mosolyogni próbál, de a mosoly is nehezebb, mint máskor. Hát mi van velem, kérdezi tőle egy néma döbbenet. Megnézi magát a kis kézitükörben és meghökken attól, amit mutat a tükre. Furcsa, sárgára aszott bőr ráncolódott az arcán, meggyujtaná a lámpát és ahogy árnyékba vonja a kezét, rögtön látja, hogy már csak meghalni megy oda a fény.

Ujból megnézi magát, szinte megijed attól a vékony, de félelmetesen kanyargó kis értől, mely bomlottan szaladt lefelé, mintha segítségért kiáltana le a sziv felé. Halálosan elsápadt öreg Varkoly. Most már óvatosan nézte magát újból. Kötényével végigmegy a kis tükrön, hogy

tisztábban lásson. Az eredmény ugyanaz. Görnyedten leül a gyalupad elé. Elgondolkozik. Fülében valami furcsa nesz motoszkál. Mintha valami titkos vén szerkezet kezdene ott ketýegni. Egyszerre csak, nem tudja miért, de a nevét hallja. Pedig senkise hívja. A tükör még egyszer megszólal és most kiméletlen. Behunyja szemeit és így szédülve visszatapogatódzik az emlékezés ösvényén. Halott feleségébe botlik. Feleszmél, felnyitja szemeit és a tükör most újból megmutatja az arcát. — Persze a korai öszülés — nyugtatta meg önmagát. De jobban nézi a fejét s legnagyobb rémületére látja, hogy hajzata mintha éltűnt volna. Először érzi, hogy nem a haja miatt „öreg“, de az élete miatt. Végigmegy vánnyadt kezévei a fején, de a hajzat csakugyan nem jelentkezik. Azért mégse hagyom magam, — rándult ökölbe a keze és dacosan lenyul a gyalu után. Gémberedett ujjait szörnyen égeti a hideg vas; elengedi a szerszámot. Megkavarja a fejebubját. Ez így még sose volt — állapítja meg. Ugyanakkor tompa, de alattomos nyomást érzett a hastájék felől. A tegnapi káposztától lesz — és undort jelző grimászbá rándul kesernyés rosszkedvű szája.

2.

— Ez kérem, nem a káposztától van — mondta hal-
kan az orvos. Öreg Varkoly mozdulatlanul fekszik az
ágyban, nem hallja az orvos kijelentését. Most sokkal
sárgább árnyékok reszketnek az arcán.

Leánya — egy fiatal hadiözvegy — aggódva lesi az
orvos baljós megjegyzéseit. Kint vannak a szobából és
Veronka megkockáztat egy kérdést:

— Csak nem rák?

— Sajnos az.

— Menthetetlen? — de akkor már könny, zápor Ve-
ronka arcán!

— Nézze kedves Veronka — csititgatta az orvos —
most az a legfontosabb, hogy ne szenvedjen fölösleges
módon.

— Meddig bírja?

— Pontosan nem tudhatjuk. A karácsonyt nem fogja megérni.

Még egy ideig nézte a letört asszonyka sápadt, kétségbeesett arcát, fogta a táskáját és kiment.

Veronka úgy nézett utána, mint valami kérlelhetetlen, szigorú végrehajtóra.

3.

Enyhe, de mégis friss december csikorgott az ablakuk alatt. Öreg Varkolynak ma váratlanul jó napja volt. Ugyan sárgább lett napról-napra, de elunta a már elviselhetetlennek tetsző fekvést és aránylag frissen mozgott a szobában. Odamerészkedett az ablakhoz és örömmel látta, hogy a lehellete még meg tudja ölni az ablakra ráterpeszkedett párát. Veronka benyitott a konyhából. — Menj el az ablakból, mert meghülsz — fordult feléje aggodalommal.

— Ne félts te engem — háritotta el magától lányát. — Nézd csak, ott a Sarudi.

A Sarudi az öreg szabója volt.

— És milyen fürgén sétál, pedig meglesz ő már jó hetvenes.

— Majd fognak még együtt sétálni — biztatta Veronka.

— A másvilágon? Tudom. — És nevetni próbált, de csak köhögés lett belőle. Nehéz, fullasztó köhögés.

— Látod apám, már is meghültél, fontoskodik Veronka.

Öreg Varkoly legyőzi a köhögési rohamot. Most jótékony csönd nőtt köréjük.

Veronka újból lenéz az uccára.

— Nézd csak apukám — nem is sétál olyan fürgén az a te Sarudid.

Öreg Varkoly szurósan nézi.

— Ezt csak azért mondod, hogy ne legyek egyedül

ezzel a nyavalyámmal. Tudom én Veronkám, hogy ne fájjon úgy, csak azért mondd... No sebjaj. És egy fel-tolakodó könnycseppet morzsol szét úgy, hogy Veronka ne is lássa. És Veronka elpirul, mint akit csaláson értek, még ha kegyes csaláson is.

— Behozom a tejet. Jó lesz? — és már rohan a konyhába. — A doktor ur azt mondta, hogy —

— Füttyülök a doktor urra — és feláll. Nem vagyok beteg. És punktum. Veronka csodálkozó szemekkel nézi ezt a váratlan kijelentést.

— Ünnap után bemegyek a műhelybe. Jó lesz így, Veronkám? — És szeretettel nézi.

— Jó lesz úgy, csak most már tessék bemenni a puha, jó meleg ágyba. — És már nekifog a vetkőztetéshez. Ahogy nézi, úgy látja az asszony, hogy sárga színe óráról órára ijesztőbb, szinte odaakar kapni a kezével, mert az az érzése, hogy már olyan vékony a beteg bőre, mint az a papír, amiből cigarettát sodort az apja, amíg egészséges volt.

Ahogy lekerült róla a kabát, egyszerre csak élénken megszólal öreg Varkoly:

— Jó, hogy látom a Sarudit.

Néma csodálkozással meresztette rá a kérdést Veronka.

— Ruha kéne. Karácsony is itt lesz. Ebben nem lehetek és szeliden rátette nézését a széken heverő ruhára, hogy jobban össze ne gyűrje, mert ugyis elég kopott. Veronka jóformán nem is hallotta az öreg Varkoly beszédét. Maga elé meredt és mintha valami megint rajtakapták volna elpirult.

— Szaladj csak érte. Mértéket fog venni. Hallod, Veronka?

Veronka arra emlékezett hirtelen, hogy a doktor szerint meg se éri a karácsonyt. — Hát nem hallod? — Sürgette újból az öreg.

— Dehogya is nem — mentegetődzött. — Dehát minek is fárasztanám szegény Sarudi bácsit ebbe a hidegbe? A

mértéked meg ugyis megvan neki. Igaz-e. Majd szólok neki. Az izlésemben csak megbizol? — lehajolt hozzá és megigazította a vánkosoakat.

— Hogyne bíznám meg benne? — hálálkodott feléje egy megkinzott és holtfáradt tekintet.

Ahogy Veronka most elnézte az apja két szemét, hirtelen úgy látta, hogy a tekintete nagyon messziről jön. Nem tudta, miért, de arra gondolt, hogy ki kéne cserélni, mintha két kiégett villanykörtéről lenne szó. Egy perccel később már elaludt öreg Varkoly.

4.

Rosszabbodás állott be, amint azt az orvos előre megmondta. Időközben az eszméletét is elvesztette a nagybeteg s ilyenkor kétségbeesetten rohant az orvosért Veronka. Most is, karácsony estéjén, ahogy az orvos meglátta a beteget, már messziről intett lemondóan. Már meg se vizsgálta. Szánakozva nézte Veronkát, amikor ez kikísérte. — Már talán csak órákról van szó — mondta elmenőben az orvos. Mikor visszajött és lábujjhegyen közeledett az ágy felé, egyszerre csak megszólalt az öreg Varkoly, a homályon keresztül szinte kísértetiesen jött a hang.

— Ne kopogj, mert még felébredek.

Veronka felkattantotta a villanyt és amit először vett észre, az az öreg mosolya volt. Szinte megdermedt tőle.

— Mi baj Apuskám? kérdezte.

— Olyan furát álmodtam — és nagy lélekzetet vett, mintha az álmát akarta folytatni és nem a mesélést.

— Ugyan mi furát álmodtál?

— Hát kérlek azt mondom a doktornak, hogy ez az egész nyavalyám attól a káposztától van, erre dühösen nekem gyűn a doktor és aszongya, affenét attól a káposztától van. Hát ugyan mitől? kérdezted te a doktort, erre meg a doktor neked megy és aszongya, nem a káposztától van ez, hanem a ráktól, erre elmosolyodtál, de

ugy, hogy az én fájós oldalam nyilallott belé, hisz nem is evett rákot mondtad te és nagyon csodálkozol, hogy így blamirozza magát a doktor, erre a doktor ur félre von téged és azt sugja a füledbe, hogy ő azt úgy érti, hogy hát nem én ettem a rákot, de a rák engemet — erre meg én kezdtem elmosolyodni, de neked attól nem nyilallott az oldalad — ezt nem szemrehányásképpen mondom édes Veronkám, csak hát tanuja Isten, az már így van, ha az ember ilyen butát összeálmodik.

Veronka aggódva lesi az öreg zavaros szavait. Félt most az apjától, ettől a nehéz nagy estétől.

— Ilyen butát is csak álmodhat az ember — és ez a pár szó úgy hat Veronkára, mint vad vihar után egy kedves kis szellő.

— Ilyen buta álmom se volt sose — ismétli az öreg és nevetni próbál hozzá, de az illetékes izmok most már sztrájkba állnak.

— Miféle csönd az odakint? érdeklődik hirtelen.

— Karácsony este van, sóhajtja feléje Veronka.

— Karácsony este? És nem is szólsz? Körülnéz, villan egyett a szeme:

— De akkor hol a ruha?

Veronka szédülni kezd. Nincs ereje a hazudozáshoz. Összeszedi magát.

— Hajnalban itt lesz a ruha. Már itt fog rád várni.

— Oszt milyet néztél? Megint olyan gigerlist?

— Nem gigerlist — nyugtatja meg Veronka. —

Sarudi bácsi is úgy akarta, meglepetésnek szánta. — Nehezen nyel egyet. — Na most elárultam Sarudi bácsit.

— Hajnalban, azt mondod? — és csodálkozva tágul ki már-már beomlott tekintete.

— Aludni akarok — mondja minden átmenet nélkül.

— De itt legyén ám hajnalban az a ruha — és fáradtan csillognak a szemei.

Veronka megrémül. Gyerekekre gondol, beteg rossz gyerekekre, azok ragaszkodnak úgy a megígért ajándékhoz.

Öreg Varkoly már hallatja nehezen járó szuszogását. Veronka ott áll az ágy mellett és megilletődve nézi apját. Az orvos magyarázatára gondol, hogy gyakran fordul elő egy ilyen látszólagos javulás a legsúlyosabb betegnél, közvetlenül a ... ki se meri mondani a szót még gondolatban se.

Mosoly őrködik az alvó beteg álma fölött. Veronka hirtelen arra gondol, hogy hátha tévedett az orvos. Valósággal nyugtalanítja a beteg mosolygó arckifejezése. Érdesen bágyasztó kellemes nyugtalanság ez.

Odaszalad a szekrényhez, kinyitja. A fehérnemű közül kivesszi a bankbetétkönyvecskét — átsuhan rajta egy gondolat — temetésre kell majd a pénz. Visszajön az ágyhoz.

— Mégis kellene az a ruha, ha reggel felébred és nem lesz itt — gondolja — még át kellene szaladni most Sarudi bácsihoz, meg fogja vele beszélni, miről is van szó, bizonyára kölcsönözne egy ruhát. Sarudi bácsi derék, jó ember, erről meg van ő győződve.

Ránéz az órára. Éjfél körül jár — most ugyanis templomba vannak a többiek mindnyájan, az egészségesek. Késérőség fojtogatja a torkát. Ilyen egyedül még sose állt így a világon. Leragadnak a szemei. A hetekig tartó éjszakai ébrenlét, a kínzó virrasztások teljesen kifosztották az erejét. És elalszik az ágy előtt a széken.

5.

Hajnali négy órakor a harangszó felriasztja. Sötét zsidobadtságot érez a testében. Mintha össze lettek volna törve a csontjai. Az apja nyugodtan alszik. Tulnyugodtnak látja és már sikoly szállna fel a torkán, de a beteg lélekzete megállítja.

Maga se tudja, hogy hogyan, de valami viszi be a szobájába. Ruhástól fekszik le a diványra. Nyomban elalszik. Az öreg egyedül marad. Most a szuszogása is szabálytalanná válik, szeszélyesen muzsikál a melle,

mintha ki-kihagyna a lélekzete. Mozdul egyet. És már ébren is van. A szürkület furcsa árnyékokat dobál a falra. Künn már piheg az élet. Mozgás tépi meg a csend ünnepi szövétét. Öreg Varkoly körülnéz. Felül az ágyban. Első pillantása a székre esik. Lesoványodott keze mohón odakap a székhöz. Szinte zörög rajta a csont. A ruha nincs. Felkel az ágyból. Csodálkozik az erején, ahogy bírja. Tegnap már csak Veronka segítségével tudott megmoccanni. — Mi van velem? és a tükörtől kér magyarázatot, de visszahökken. Most már csakugyan öreg Varkoly vagyok — mosolyogna, ha volna hozzá ereje. Megtapogatja a széket. Nem hisz a szemének. A kezének se. Lenéz a szék alá! Leül, mert szédül és dideregve fázik. Behunyta a szemét, szégyell a hajnalba nézni, a hajnalba, mely őt megcsalta, kisémmizte, agyonverte. Magára kapja a köpenyét. Benéz a másik szobába, ahol a lánya alszik. Szuszogása szinte bocsánatkérőn könnyörög egy kis türelmet. — Szóval hazudtál kislányom?! és sir benne megfagyott könnyel a csalódás. — Most már értem, horkan fel a megrugott önérzete. — Kár a befektetésért. Hm, Hm. Fölösleges vagyok, — zuhannak agyára a megismerések utolsó ütései. — Ez hát a kegyelemdőfés. Végső erőfeszítéssel kiszédül a szobából. Be, egyenesen a műhelybe. Egy támoly fogja, vízzi, hajtja előre. Vájni lehetne a sötétséget, de kaszáló kezeivel eltakarítja a sötétség darabos hullámain. Gyertyát keres, meggyújtja. A műhely közepén ott a félbemaradt koporsó. Ez az, ahol a gyalu kiesett a kezéből, emlékezni próbál, de lerogy a gyalupadra. Forgácsba botlik. A puha forgács alól kivillan a gyalu. Hirtelen az az érzése, hogy ő már nincs is itt, ő már nem is él, csak fölkel ebből a koporsóból, amely talán az övé. A képzelet és a valóság borotvaélén szédület fogja el és fél felébredni. Tántorog, de nincs mibe kapaszkodni. Csak egy bizonyosság tüskéz bele az ő megsebzett érzékenységébe, hogy ő itt már fölösleges. Nem tudja, honnan, de mérce kerül a kezébe, reszkető ujaival kiméri a koporsó hosszát. — Százhet-

vennyolc centiméter, vacognak a fogai. — Így jó lesz, mintha csak kiszámítottam volna. — Testhez álló finom kis koporsó, persze, hogy az — és már simitaná végig a kezével, de ijedten kap a fejéhez. Alsókarjáról lecsuszik az ing ujjasa és furcsa kékeszöld kis sebeket vesz észre a szeme. Tüszurások — az injekciók nyomai. Erőtlenül esnek le a kezei. A mérce leesik a forgács közé. Mint egy tekergőző kigyó furta be magát a forgácsba. — Hol vagyok? kérdik a szemei.

Egy ellenállhatatlan roham visszaviszi a szobába. Friss szél sétál végig a testén. Fűrész a melle, végigmegy ujjával a bordáin, megijedt tőlük, mintha egy idegen hullát nézne. A bajusza is mintha megnőtt volna, amint ahogy a hullán nő a koporsóban. Bentről szuszogás hallatszik. Egészséges, jóleső szuszogás. — A lányom — rohan át a kábult agyán. Hörgő tüdeje szinte tiltakozna a nyugodt szuszogás ellen. — Fölösleges vagyok neki, no megállj, feloldja az öklét, de rögtön puhán tehetetlenül szétpuffan. — A kábítószer ott csillog az éjjeli szekrényen. Felhajt belőle, de csak akkor érzi, mikor már kiürült az üveg. Mint egy elromlott beteg bádogcsatornán az eső, úgy szaladt le a torkán az orvosság, zökkenő, ráérő loccsanással. Szörnyű forróság égeti. Hová menjen? Milyen messze is van most a rendes életétől? Eszébe jut a mérce. Arra gondol, megszökött a temetőből. Hirtelen úgy rémlik neki, hogy a falak megnyílnak és kilép ebből a zártfalú világból. Nem csodálkozik semmin. Lábai megindulnak. Behunyt szemekkel tart előre, valami vizzi, ezt tisztán tudja. Egy gyertya beleszur a szemébe. A műhelyben volna már megint? Hívja a koporsó? Beleszédül ebbe a képzelődésbe és arra gondol homályosan, hogy talán részeg, mert biztosan ivott valamit, csak azt nem tudja, mit? és mikor? És hogy fognak rajta sirva nevetni, ha megtalálják. Mégis csak bor volt az üvegben? Semmire biztos, csak az, hogy ő fölösleges. Már nem is érzi, hogy ő fekszik. Messze van, nem is tudja, hogyan került ide. Az időből kiesett, egy elromlott órára gondol,

amit nem lehet felhuzni. Most egy felhőbe harap. Elrántja a száját. Csapzott bajuszán már párolog a gőz. Ez a bortól van, villan át rajta. Hol vagyok? Mondja álmában, pedig ő nem is kíváncsi. Nagyon távolról hallja a saját hangját. Most megint egy felhő, rózsaszínű redőkbe van mártva. És a kezébe tolakszik valami, erőszakosan durván, ujjai tiltakoznak, de az a valami brutális kezd lenni, nem hagyja magát. Kötél volna? Inkább forgács. Igen, igen, a sok, sok forgács, amit ő egy hosszú életen át kigyalult, a sok, sok ezer deszkából, — most kötélbe szalad, kötélbe sorakozik és csomósodik és vinné föl? Csodálkozna, de nem tud. — Mit akarnak tőlem? Én nem is akarok menni, úgy látszik mégis csak berugtam — dehát én nem tehetek róla, én csak ruhát akartam, de én fölösleges vagyok, fölösleges és dobol hozzá dühösen megszállva valami földöntuli igézettől, igenis, én fölösleges vagyok. — És a kötél nem akar ki-menni a kezéből — hol vagyok? Kérdezi még egyszer, de válasz nincs, csak a kötél beszél ragaszkodó kitar-tással, csak a kötél vonit emberfölötti hűséggel. — Mégis csak van halajutalom. — Tegnap még gyermekem volt, most olyan könnyű vagyok a magányom fölött lebegve — milyen jó, hogy lesoványodtam, legalább elbir a for-gács: — jaj, most megint egy felhő, ez olyan szokatlan és új nekem, legalább turista lettem volna, de mindig tulóráztam, most megint az a felhő, még hidegebb, ott talán már nyilik valami, mintha meghasadt volna valami. — Csak nem egy szív? Dehát kinek a szíve? A lányáé? Az csak aludjon. De hisz akkor én ébren vagyok, jaj a kötél most úgy sodor föl, ez valami fogaskerekű szer-kezet, a milleneumkor láttam ilyet, már alig érzen az új-jaimat, most megint rámnéz az a kihasadt rés. — Csak nem a menny? No nézd, már csak egy félméter kell, annyi se, hogy a karommal odaérjek — jaj mi ez a káp-rázatos fény? Hisz ez a mennybemenetel — és már bánja, hogy kimondta, mert most úgy érzi, valami huzza le. — Biztosan üzemzavar — nem bug a motor — hé András,

hol mászkálsz, persze a mai tanoncok soha se figyelnek ide, hejj, mikor én még... De hát mi az, elfogyott a kötél, nem bírom már, még csak kis forgács, már csak egy pár centiméter, hát ezen múlna? Én sose csaltam, jaj, most le fogok esni — ilyen magasról. És a tudat felnyílal benne éles rebbenéssel: Ki tarthatja ott fenn a kötelet. — Anygált nem látni, talán a Zsófi, pólyáskorban elhalt kislánya nem is tudja, ki jön hozzá. Jaj, most zuhanok — talán mert igazságtalan voltam Veronkához? Szörnyű magasságban tudja magát, még feldobja a karját, hogy elérje a mennyboltot, mert ő itt ugyis felesleges, de leesik a karja s a koporsó oldalfalához ütődik holt ivben.

6.

Veronka felriad. Üresnek látja az ágyat és az orvososságos üveget. Rohanva jön a műhelybe. A koporsó vonzza és öreg Varkoly fekszik benne. Sikoltva borul föléje. Öreg Varkolynak már hideg a szeme, megfagyott benne a fény. A szíve pedig néma husdarab.

Pedig talán csak egy fél pillanattal ezelőtt álmodta magát föl a mennyekbe.

Veronka újból felzokogott. És forró hullámu zokogása hirtelen odafagyott a hideg műhely némán sikoltó csendjéhez.

AZ IDŐ

Már a kávéházban is ez nyugtalanította. Ez az idő. Egy Einstein-cikk konfuzus tartalma még eltérítette a saját gondjaitól, de most minduntalan visszajött témának, céltalannak. A saját ideje most úgy felharangozott hozzá, olyan hiábavaló mementóval, mint istenítéletkor egy szegény falusi torony. A kis utcán, melyen előrejött, a póznák megzenésítették az ő nyugtalanságát és buta kis melódiákat zümmögtek le a fejéhez, mely úgy zugott ebben a pillanatban, mint valami megfeszült katalan. Már a lakásán is volt. Ez is olyan szolgálatkészen várta, mint tegnap, mint tavaly. Már egy örökkévalóság volt ez a kis taknyos élete. De csak vissza a múlt irányába. Előrenézni itt nem volt szabad és nem is igen lehetett. Az asztalon ott hevert az a hatszáz oldalas Molnár-könyv, az unalomnak klasszikusan modern regénye. Már-már breviáriumnak tartotta. Most elgondolkozott a sötét szobában. — Igen, igen, mondta önmagának, van bennem valami abból az Andorból. De hát mit érek vele?! Az se tud mit kezdeni az idővel. Beosztani — mondják a nagyfejük, a rendesek, a kivasalt lelkűek, a nyárspolgárok. Én és beosztani! Most a szegényekre gondolt, akiknek ugyancsak a beosztást ajánlják. Hogy lehessen beosztani azt, ami nincs. Felállt és össze-vissza járkált a szobában. Ugy látta, hogy a szék is kitér neki. Megijedt önmagától és mint félnék gyermek, hangosan megszólalt. — Hát hogy is van avval az idővel? A relativitás elmélete engem csakugyan érdekel. Holnap megveszem az Einstein-irodalmat minden kom-

mentárral együtt. Bizonyos, hogy az idő a legfontosabb komponens. Legalább is olyan, mint a tér.

Hirtelen eszébe jutott az érettségije. Valami filozófiai tételt feszegettek előtte. Nevekkal és fogalmakkal dobálózta a professzorok és künn az iskola udvarán meztelen karu gyerekek a métát futották, ő meg leröhögött a tanárookra. Mindez most újból felsírt az emlékében, ez a nevetés. Minek ez a filozófia? Ez a handabandázás? Ennek már tíz éve. Tán éppen ma van tíz éve ennek. Most már meg kellett gyújtani a villanyt. A kalendárium egy nagy tizest pirosított feléje. Mert vasárnap volt éppen és június tíz. Tehát ma van tizedik évfordulója az érettséginek és még sincs biztos befutott életpályája. Most már szinte sajnálta, hogy meggyújtotta a villanyt, legalább nem tudta volna ezt. A babonára kellett gondolni. Egy lexikon kövéredett az asztalon, fellapozta a bé-betűnél. A babona itt külön cikket kapott. Pár sor után becsapta, nem érdekelte. Az ablakhoz ment. Forró fejét odanyomta a lehűlt üveghez és elgondolkozott. — Hát csakugyan tíz éve volna, hogy azon az érettségin... Nem tudta végigfolytatni a gondolatsort. Egy dühös mozdulattal eloltotta a villanyt. Amig égett, valahogy jobban látta, hogy az idő mulik. Az idő — és dobbantott a lábával. Egy rettenetes és megvető jelzőre gondolt az időhöz, de ez se jutott az eszébe. De rögtön megnyugodott. A sötétben mintha megfagyott volna a múlás gyilkos árama. Az idő. Igen, meg volt róla győződve, hogy most megfékezte a legnagyobb ellenségét. Ugyanakkor bal halántékán egy ér derülten fellüktetett. Te! Holnap megkezded a tanulást — szölitotta meg önmagát. És pedig a legszorgalmasabb tempóban. Most megállt, ez az utolsó szó nem izlett neki. Csak ne kerülne semmiféle vonatkozásba azzal a komponenssel. Már nem merte nevén nevezni a gyereket, aki különben is csak fattya volt neki. Le akart feküdni, bár előre tudta, hogy aludni úgy se fog és számolni kezdett. Tiznél tovább nem jutott el. Az évforduló megállította és hirtelen egy kis város villant fel előtte.

Egy este, egy kiizzadt tavaszi alkonyban. Egy kávéház, a terrasszal. A cigány kegyetlenül huzza. Épp az évfordulót ülik meg. Egy-két még ittmaradt tanár-sűrűket iszik, föl-alá járkál és főpróbákat tart az elmondandó tósztból. — Ez kissé felvidította. Azután a pajtásokra gondolt, a beérkezettekre, körjegyzőkre, körorvosokra és mindazokra, akik kataszterek és hivatalok mélyén savanyodnak. Hirtelen azokat is látta, akik nincsenek ott. A maga embereit. Hányan is lehetnek? Tízeg nem tudott jutni. Saját nevét kihagyta. Az ujságja ott hevert a széken. Felkapta. Politika nem érdekelte. Az ablakon a hold adakozón szórta be a fényét. Betüzni kezdett újból. Személyi hírek. A miniszter ma nem fogad. — Bánja is ő, neki úgy se kell protekció, csak szorgalomra van szüksége. Akkor ő majd megmutatja. Tovább lapozott. Sport és színház és művészet és törvénykezés. A bírakat utálta, még footballban is. Most visszalapozott. A hírek közül egy név vigyorgott rá, doktoravatással sulyosbítva. Tehát eggyel kevesebb. És aggodás szállta meg, hátha a többiek is. És ő itt egyedül volt ebben a szobában. Remegni kezdett. Hátha egyedül van egyáltalán?! A lekésettek közt. Hátha nincsenek is lemaradottak kivüle. És újból ez a találkozó, kisváros, gimnázium, kávéház, terras, majális, lampionok, cigány, pörkölt és tósztok. És ott vannak mind, csak ő hiányzik. S újból belenézett az ujságba. Szombati szám volt. Pénteken volt az avatás. A menetrendet kívülről tudta, kontrollálni kezdte, vajjon eléri még ez a név (már most nem volt a barátja) azt a találkózót. Nem tudta eldönteni, mert nem mert egyedül maradni (a térben). Ez a két komponens kegyetlenül pedáns törvénybe formálta az ő létezését. A bűnét, a mulasztását. Künn lakott az állomás alatt. A töltésről apró fények cikkáztak ide és vonatok szaladtak össze-vissza. Egy lomha teher után egy gyors süvitett el az ablaka mellett. Ez az a gyors — gondolta — és hirtelen a barátját látta maga előtt, akit pénteken avattak és most a találkózóra rohan. A legutolsó órában is, de mégis megy. Kezével verdesni

kezdte a mellét. Egy hang fellármázta az ő süket magányát. Nevén szólította önmagát — ne félj — mondta neki ez a hang — ne szégyeld magad, ha huszonnyolc éves is vagy, te nem tehetsz róla! Az nem is lehet! Már akkor az egész emelet beledöngött ebbe a hangba. Egy árnyék benyitott. Mi van itt kérem? — Én nem vagyok huszonnyolc éves — és két kezével verte a mellét. Az nem is lehet! Nem, nem lehet! Jött zúgva a melléből a zagyva felvilágosítás.

Az árnyék a szobaasszonyé volt, aki megijedt ettől a választól. És reggelre föl is mondott neki, mert nagyon félt a bolondoktól.

LESZÁMOLÁS

Még délelőtt kezdődött ez, amikor éppen hogy kisöpörte a celláját. A foglár bekukucskált a rácson s röhögő pofája bizalmasan megsugta Krupának:

— Vendéget kapunk, hé!

A vendég az államtitkár volt, aki minden évnegyedben magas látogatásával tüntette ki a börtönt. Egy-egy ilyen látogatás előtt az ügyeletes tiszt felvilágosította az érdekelt lakókat, hogy a látogató nem a börtönt, de az elítélteket tiszteli meg magas jelenlétével, legyenek hát meghatva és gondolják meg, hogy milyen humánus szellem hatja át a kormányzatot, amikor az elítélteknek ilyen kellemes és felemelő ténnyel kedveskedik.

Az érdekelték legtöbbszörre néma apátiával vettek tudomást az ilyen bejelentésről. Most is egykedvűen fogadta a hirt Krupa Vencel. Tíz esztendő zárkózottságának minden hiábavalóságával zsebrevágta ezt a vendégséget. Bánja is ő. Előre tudta a kérdéseket:

— Jól bánnak magával? Mikor volt itt az asszony?

Az asszony! Itt megállt. Egy héttel ezelőtt járt itt, a véletlen úgy akarta, hogy éppen az évfordulón. Azon a szörnyű évfordulón. Tíz esztendő süket részvétlenségét behunyta a szemébe és látta a sötétben önmagát.

— Hát csak jöjjön a vendég.

És hátat fordított a foglárnak. Ez utána nézett Krupának, aki a lócán végigdőlt.

Krupa a bajuszát pederte, de a szelid szálak csaknem felszisszentek az erőszakos ujjak között.

A foglár megszólalt:

— Krupa fiam — kezdte.

Krupa felnézett és a foglár ettől a nézéstől kissé hátrahökkent. De csak egy percre. Krupa szája körül egy széles vigyor hullámozott.

— Tessen parancsolni.

— Krupa fiam — ismételte a foglár, aki sokkal fiatalabb volt, de most már sokkal bátortalanabb hangon, — ha meg nem sérteném, mondanék valamit.

Krupa közel ment a rácshoz. Így még nem beszéltek vele, itt ebben a börtönben, a négy fal között. És ma, éppen ma, a különzárkás napon. Ünneppon, mert a többi rendes hétköznapi után neki ez ünnep volt.

— Parancsára — mondta Krupa.

A foglár már akkor kinyitotta a vasajtót és belépett hozzá.

— Nézze Krupa, nekem most nem lehet bemenni a városba, a gyerek egyedül van. Nem borotválna meg engem? Tudja, az államtitkár ur öméltsága minden percben eljöhet és így nem állhatok elébe, ilyen mocskosan. Mi? — Megfogta a szőrös állát és várta Krupa véleményét.

— Hogyne, hogyne, megteszem — lelkenedett Krupa — hisz ez a mesterségem. Ez volna, ha volna, szaladt ki belőle a keserű nevetés. Ha engednék — legyintett hiábavalaón, lemondással. És a sarokba köpött. A köpőcsésze megkoppant a telitalálat alatt.

— Hát akkor hozom a borotvát, meg a hozzávalót.

— Tessen kérem, hogyne, miért ne?!

Krupa a nyitott ajtóra figyelt. A foglár megfordult és bezárta a nehéz ajtót. A kulcs szinte bocsánatkérően fordult meg a zárban, sajnálkozó morgással. A foglár siető léptekkel kopogott a folyosó hideg kövezetén. Krupa benn volt a zárkában és keze önkéntelenül is fenő mozdulatba ugrott. Egy láthatatlan szíjj előtté kifeszítve és elszánt lelkesedéssel húzta azon végig a nem is létező borotvát. Leült a padra. Az utolsó borotválásra emlékezett, a külvárosi műhelyére. Szombati esték forgalmára, a tudíjazásra. Tíz évvel ezelőtt már

jólmenő boltja volt és akkor eléje sodródott a haragosa. És pisztolylövés lármázta fel az agyát tompa csattanással. Azóta sokszor pukkant föl az emlékébe ez a végzetes lövés. Az első estéje sötétlett az agyába, az első estéje itt a börtönben. A piccs keménysége és megémberegett ujját, ahogy hiába tapogatózott az asszony után úgy hajnaltájt a megkívánás álmata tag kábulatában. A foglár hetyke bajusza is felszemtelenkedett most a szemébe, majd hogy ki nem szurta. A vörös bajusza hegyes sörtéi, ahogy keményen parancsolnak hallgatást és megalázást. Felállt.

— Igen — mondta — akkor is ő volt. Ez a foglár, a vörös pófájával.

Föl és alá sétált.

— Rosszul bánt velem — állapította meg — de csak egy nézéssel, egy tompa mozdulattal. Foglár, hát foglár, kemény ember, motyogta, azér foglár. Nem pap. Az se szelidebb. Egy lelkész simabőrű ábrázata bizalmaskodott az emlékében. Az első lelkész, akivel itt összejött. Kékes volt az ábrázata a pedáns, tulfinom borotválkozástól. Egyszer meg is dicsérte:

— Milyen finom a bőre, főtisztelendő ur, nekem is volt olyan vendégem ilyen sima, édes bőrű.

Krupa azon vette magát észre, hogy beszélget önmagával. Eszébe jutott a foglár, akinek minden pillanatban itt kell lennie. A beretvával, meg a szappannal. Megfogta az állát. A tegnapi borotválkozás serkedő szőrzete megsebezte munkától elszokott tenyerét. Már tíz éve nem látta az arcát. Egy tükröt kereset a falon, homályos bizással. Akkor már a foglár léptei kongtak a folyosón.

— Itt vagyok már — mondta még künn, — rögtön kérem.

És már ki is nyílt az ajtó. Egy gyertya fénye megvilágította a két embert. A foglár a szoba közepére helyezte a magával hozott széket és leült. Krupa Vencel, aki már tíz év óta nem borotvált, hozzálátott a pamacsoláshoz. A fehér színű hab vigan cuppogott a

foglár pofáján. Krupa ujjai egyre ügyesebb és gyermekeesebb iparkodással verték a habot. A munkától elszoktatott kezek felujjongtak és látható öröm énekelt az izületekben. Krupa kezei boldog izgalomban ropogtatták a munka szűz szenzációját; a foglár is érezte Krupa megilletődését. Már letette a pamacsot és a borotva után nyult Krupa, amikor gyereksírás jött fel a pincéből. Krupa fülelni kezdett. A foglár is felállt a székről és hallgatózott.

— A kislányom sir — mondta. — Nincs otthon az anyja. — Menjek le így mostan? — kérdezte szinte önmagától. Még mielőtt válaszolt volna Krupa, a foglár az ajtóhoz ment és kinyitotta.

— Rögtön jövök — mondta és leszaladt behabzott pofájával a kislányhoz. Az ajtót elfelejtette bezárni. A folyosó hűvössége kéretlenül beáradt a zárkába. Krupa nem mert kinézni, háttal az ajtóhoz igyekezett és becsukta. A gyertya égett az asztalon. Egy kis tükör feküdt mellette. A foglár tükre. A kezébe fogta és megnézte magát benne. Rögtön rá behunyta szemét.

— Ez nem én vagyok — kiáltott fel Krupa. — Nem én vagyok, nem, nem én. Megrettent arcától, tiz év előtti ereje, heves fiatalsága hevert ott az arcán megdöglött színekben. Szemében megtört fény cikkázott, fáradtan, mint távoli villogás egy megháborodott viharos este után. A borotva ott volt a kezében. Hirtelen összekúszálta a pillanatot a helyzetével. Ujból megnézte magát. Most az asszonyra gondolt, az asszony csalódott arcára a viszontlátás percében.

— Ez nem én vagyok! — üvöltött fel. — Ez a gyilkos, de nem én. Ez nem Krupa Vencel, borbélymester úr, Kőműves-utca 4. saját ház, hanem Krupa Vencel gyilkos, előre megfontolt szándékkal, ül tizenöt évet öfelsége a király nevében. Igen, igen, — dadogott bambán.

Egy pillanat alatt átgondolta a hátralevő öt esztendő sötét végtelenségét. Elszédült. A tükör leesett a földre. A padlóról rámeredt az arca, a vérbenforgó szemek és az eltorzult száj szörnyű mechanizmusával a gyilkolás

pillanatában. Eltakarta a szemét. Leült a pricsre. A foglár még nem jött vissza. A gyertya égett dacos, türelmetlen lobogással. Ez így még sohasem volt.

— Mi van velem? — viharzott benne egy soha nem érzett nyugtalanság. — Hát már ennyire vagyok, hogy megbiznak bennem? Hogy mernek?! De hát akkor mi nek vagyok itt? — kérdezte tőle egy benső vonagló hang. Bántotta ez a bizalom. A foglár az utálatos vörös pofájával még egyre késett. — De hát hol van? — fordult meg maga körül Krupa Vencel. Eddig még sose volt így. És felnevetett. Nem is értem. Hát nem fél tőlem? Szája szögletén gyáván meglapult egy keserű grimasz. A foglár vörös pofája most égetni kezdte a szemét. Legalább ne volna olyan vörös. Pfuj, köpte ki az utálatot Krupa. Azért olyan durva, mert vörös. A vörös emberek ilyenek mind, — és próbálta menteni a maga naiv módján a foglár durvaságát. — A zanyád istenit, — mondta hangosan és utánozta a foglár szitkozódó hangját. — Te kutya, — és újból felröhögött. A foglár nem jött még és Krupa nyugtalankodott. Te kutya, — ismételte önmagában. — No nem baj. Megberetvålom. — És megindult az asztal felé, a beretva irányában. Kinyújtotta a kezét, de ez nem akart neki engedelmeskedni, nem a ráparancsolt mozdulatnak. — No mi az? — szisszent föl érdeklődve. A gyertya még égett, de azért valami homályos zavar félemlítette meg. A zárka minden zuga rábámult. A fehér meszelés buta egyhangúsággal meredt rá. De most valami hahota zugott föl hozzá ismeretlen messziségből. — Mi vagy te? — betűzte ki a fehér falak süket tompaságából. Mi vagy te? Borbélymester? Borbély a börtönben, különzárákában? Most már a gyertya is röhögött, sercegő éles kaján sárgasággal. Krupa leült. Kezébe tette az arcát. Halántékát izzadság verte, a kezei lecsusztak az ölébe. — Mi vagy te? — vette át a kérdést a kiszáradt szája. Borbély? De hát akkor miért vagy itt? MÉR nem a Kőműves-utcában? Az asszony képe imbolygott megzavart szemei előtt. Füleiben a végzés szavai kalapáltak. — Ítélet kongott, gyilkosság zugott,

őfelsége a király nevében! harangozott zagyva és mégis hangtalan össze-visszaságban. Kintről léptek zongtak. A foglár volt. A röhögő behabzott pofájával.

— No itt van még? — Tudtam, hogy itt van. Hogy nem lógott meg. Megbízok én magában — és már le is ült a székbe.

Krupa odanyult a beretvához s mint valami nehéz áram ütötte meg a kezét a beretva. — Megint ez a bizalom, — kuszott föl a fülébe a hang, alattomosan és lázítóan. A foglár várta a beretvát.

— Na meglesz? — Krupa pamacsához nyult. — Nem is kell kérem, ugyis jó — tiltakozott a foglár. — Gyorsan, gyorsan, maga ügyes ember, úgy hallottam, már igaz, hogy régen volt. No de nem baj. — Az elismerés, a vigasz és a biztatás felelőtlenül locsogott a foglár szájából. Krupa ott állt a foglár mögött és beállította magát a pózba. Nehezen mozgott a keze. A dicséret azért csak egyre jött.

— No lám, milyen jól megy. Ki hitte volna? Tíz év sok idő.

— Bizony — mondta a feje mögött egy kiszáradt száj nehéz nyeléssel.

— Nagyszerű, — folytatta az elismerést a foglár és felderült a pofája.

Most szembekerült ezzel a vigyorgó pofával. — Engem röhög, — mondták egymásnak Krupa szemei, — engem nevet, csakis engem.

— Pompás egy ember maga, ha elmondom lent a kintinban, csudálkoznak majd. — Már akkor a félarc le volt borotválva. — El se hiszik, tíz év mégis csak idő, no már csak öt van hátra. Az semmi. — Krupa most a háta mögé került. — Ezentul maga fog beretválni. Mer' én mindig bizalommal voltam magához. No mi az? — csattant föl a foglár. — Egy kis sercenés? Mi? — Krupa megmutatta a beretvát, a fehér habon egy kis vércséppet.

— Egy kis pattanás lehetett, — mondta elpirultan.

— No ez lehet, — nevetett a foglár. — Nem baj,

csak gyorsan, rögtön itt van a méltóságos ur. Még megdicséri, ha elmondom neki.

Krupával forgott a kis cella. Kezében megremegett a beretva, a piros vércsepp kigyulladt egy vérző korongba, sötéten égő máglyába, káprázatosan. A foglár álla fel volt már peckelve, ádámcsutkája elégedetten nyelt le egy szót.

— Nagyszerű, — mondta még a foglár. Most Krupa lehunyta a szemét, balkezeivel lenyomta a foglár homlokát, a beretvát ferde élével az ádámcsutka felé nyiszszentette. — Na, na — igyekezett föl egy hirtelen csodálkozás, de egy hördülés visszautasította a felnyitott gégebe. A foglár leszédült a székből. Egy vérsugár szélesen felsustorgott. Forró tapadós vér benyálazta Krupa kezéit. A habot lemosta a hullám a kezéről. A foglár megkéselt torka fűrészelve lármázott. A padlón ijedt tócsák szaladtak. Lentről a pincéből egy hang sirt föl ide. A foglár vörös feje a padlót harapta.

Krupa vigyorogva emelte fel a fejét, a fej kicsuszott és odavágta az arcot a padlóhoz. Már akkor kifolyt belőle a vérrel az utolsó élet. Krupa levigyorgott hozzá.

— Most itt vagy a bizalmaddal. Füttyölök a bizalmadra. Nem azért vagy itt, hogy bizzál bennem, de szidd a zanyám istenit, hallod? — És belerugott a vörös koponyába. — Hallod foglár ur, a zanyád istenit...

Röhögve és örülten kiszaladt a folyosóra. Az egyik hajlásban egy kocsi fordult be. Az államtitkáré. Krupa visszafordult és akkor a cellája előtt egy szörnyű sikolyban botlott meg.

A kislány volt. A felkéselt foglár sikoltó kislánya.

FORGÓSZÉL

1.

Körülbelül huszadszor mesélték már egymásnak ketten: züllött, vén figurák, mindazt, amit az életük külön-külön beléjük hazudott. Egy-egy kudarcot még elejtettek, egy-egy sikert és napsütést még felszineztek, a lényeg mégis változatlan maradt. Maradt a két figura, ahogy a tövises kertből kilépve, mint két ütött-kopott, alkoholszagú festmény bámultak bele a dolgok holt szemébe. Itt, körülöttük minden ő érettük lélegzett.

A korcsmáros, aki krétával rózta fel az ajtófélfára a tartozásukat és a cselédleány, aki minden ok nélkül tul-sokat forgolódott az egyik körül; főleg a bogaras, vén festő vonzotta ezt a kicsattanó egészséget. A másik ezt irigy szemmel nézte, de a kaján és megkésett kívánságát a snapszszal hűtötte le. Ez volt a harangozó. Nem falusi szerzet; nagyvárosok tornyaitól szállt el a fiatalsága, gyászmisék komor harangozása hullámoztatta agyon jókedvét. Most megint csak ezt mesélte.

— Hogy másvalaki, holni zöld taknyos, huzza el nekem a halálharangot? Hát azt már nem! Nem hagytam magam és idejöttem.

— Hát te akartad megkongatni az utolsót?

— Csak is! Már miért ne én? Eleget huztam másnak, idegennek, ismeretlennek, koldusnak és cifra népnek. Nem hagyom magam!!

Most felkapta a kis poharat. Kocintottak. A festő leereszkedően tegeződött vele. Ehhez — úgy gondolta — joga is volt, mert ő fizetett mindig. A korcsmáros megvetéssel pőfékelte feléjük minden dühének és álmodásának nehéz és heves füstjét, mert már későre járt. Künn július hasalt a gőzölgő alkonyban.

— Dolgozni kéne — mondta a festő minden meggyőződés nélkül.

— Az ám, — helyeselte a harangozó és erélyesen kopogott az asztalra. A korcsmáros most felzökkengette összetört testét fáradt álmából és újból italt tett az asztalra. A kréta felfehéredett a reszkető kezében és kétszer rőtta fel az itóka árát. Mert úgy gondolta, hogy az elébb elfeledkezett róla.

— Meg kell mutatni azoknak ott, hogy te is itt vagy. Hogy még nem harangoztak be neked.

— Nem lehet már. Ide nézz a kezemre. Látod, hogy reszket? És a szemem? Hogy táncol!

— Mert nem dolgozol pajtás. Holnap korán fogsz kelni és neki látsz. — És újból koppan az asztal. A korcsmáros már csak a cselédlánnyal küldte hozzájuk az áldást.

A festő talán először nézte meg közelről ezt a leányt. Keze végig szánkózott a cseléd istállószagu szoknyáján. Valami szolid káromkodást lökött ki a száján. A cseléd kikerülte a további érdeklődést. A két öreg már a pohárkát csókolta fenéig. Megéreztek, hogy mára ez elég, ez az utolsó. De a festő még csettintett egyet.

A harangozó az italra gondolt, de a festő leintette.

— A leány. A nő. Ez az! — És felkurjantott, közbe a pohárkát a lámpába hajította.

A korcsmáros most újból fölkel, mert már a padra dülve várta a távozást. Gyufát gyújtott és felrőtta a lámpa árát. És az üvegét tetejébe. Szitok és neheztelés nem esett; tudta, hogy művésszel van dolga. Hiszen ő csomagolta be tegnap a vásznat a kiállításra.

II.

A két öreg egymást támogatva dülöngött az éjjeli szállás felé. A festő felkérdezett szemeivel a tétova csillagokhoz. Egy-egy lehullott csillagnak ki akart térni, de a harangozó, aki jobban bírta az italt, kinevette érte.

— Szaladj csak a palettámért. Lefestek egy ilyen hulló csillagot.

A harangozó hangos zörejjel zavarta meg az együgyű csöndben álmodó falut.

— Lefested a csillagot? Mikor hull? Hát azt is lehet?

— Csak a szimbólum miatt akarom. Tudod is te, mi az a szimbólum! Honnan is tudnád, te paraszt?! Te harangozó! — És torkaszakadtából viszonzta iménti gunyolódását.

A harangozó le volt törve. Szimbólum, szimbólum, — mosolygott berugott ajka és sötéten nézett maga elé.

— No nem kell ezért sirni, öreg pajtás. — A festő ráölekezett a harangozó vézna vállára.

— Hát ezt érdelem meg én tőled? Hogy leszidsz, mint egy parasztot? Hát paraszt vagyok én? Én, aki betéve tudom az összes litániákat harangra és harang nélkül is?

Most már egy árok partján nyultak el. Mindketten a csillagokat nyalták kíváncsi nyelvükkel, amely nyitva felejtett szájukból lengett ki. Friss szellő legyezte őket. A festő fáradt karjával belekuszált a szélbe.

— Mit akarsz a kezeddél? — A harangozó megszelídült. — Mit akarsz a széltől?

A festő nagyot sóhajtott. — A szél, a szél. — Csaknem áhitatosan mondta ki a szót. — Hogy mit akarok tőle? Mindent és semmit. Most már semmit.

A harangozó elcsodálkozott. — Ugy látszik, nagy paraszt vagyok ma este, ha semmit se értek. Hát mondd meg!

— A szél a siker, a hír, a dicsőség, a részegség. — A szavak petyhüdt ívben potyogtak le a szájából. Orra titkos távlatok felé szaglászott.

— A szél? — kételkedett a harangozó.
— A mámor és a láng. Igen. Minden a szél. Amely jön értünk.

A harangozóban pedzések élénkültek az értelem villanásával.

— És ha elmegy? Mert a szél el is megy. Mondd, hogy érted pajtás ezt a nemtudom-micsodát?

A festő élénken nézett a harangozóra.

— Eltaláltad, a szél elmegy, a siker itthaggy. Engem is itthaggyott. Örökre. Örökre hagyott itt...

A harangozó most elkomolyodott.

— Már miért hagyott volna itt? A szél elmegy, de az új megint csak megjön. — És felragyogott a szeme.

A festő sikereire és meghalt dicsőségére emlékezett. A kudarcait is felidézte. És hirtelen valami forgószél boldos iramát érezte szemei előtt. Egy pillanatra egy ballerina szédítő keringése csapott ide felzaklatott vízió-nak. A harangozó megrendülve nézte a festő elváltozott arcát. Ilyennek még sose látta. Nem is mert hozzá szólni. A festő eltakarta a szemeit.

— Pajtás! — ujjongott ki a hangja, — láttál már forgószelet erre felé?

A harangozó megdöbbsent a kérdésen, de azért igent mozgott a feje.

A festő nem látta a feleletet és újból felkérdezett. A harangozó zavartan rámondta az igent. Most felpattant a festő.

— Akkor megtudod, mi az a siker és a hírnev. Mert megfogom mégegyszer. Holnap kijövünk ide, hajnalban és megfogom az ecsetemmel a forgószelet. Mert a siker olyan, mint a forgószél, ránk kacsint, ránk fúj, de aztán eliramodik és a semmibe száll. De megfogjuk. Lefogom én. Meglátod! —

A bakter állt eléjük. A két öreg szótlanul, mint akit megbántottak, hazakotródott.

Otthon se szóltak egymáshoz. A festő egész éjjel a hajnalt leste. Künn szolgálatkész meleg szél csavargott.

Virradatkor behajbókolt a szellő a nyitott ablakon. A festő fölkészült. A harangozó is.

III.

A templom alján másnap ott meredt rá a csodálkozó falura a festő elhanyagolt állványa. A harangozó büszkén leste a festő minden mozdulatát. Már ott sorakoztak a kréták mellett a színek fura összevisszaságban. A festőt alig ismerték meg. Széles karimájú kalapja beárnyékolta arcát, mely szigorúan nézett az utra. Szemei a forgószelet keresték. Egy kis szellő felborzolta a haját, az állvány is megingott, de a forgószelet még nem jelentkezett. A harangozó szinte megbüvölten nézett az utra, ahol a forgószelet remélte. Most hirtelen intett a festőnek. A felvégen csakugyan valami porfelhő tornyosodott fel. A festő egy pár éles krétával megsebezte a kifeszített vásznat. Néhány falusi gyerek önfeledten felvigyorgott. A harangozó lepisszegte őket, közbe titokban felhajtott egy lapos üvegből. Erre újabb röhögés merészkedett ki a gyerekekből. A festő egyre nézett a távolba s konturokat rögzített a vászonra. A harangozó most dühösen nézett arra a távoli pontra. Egészen halkán mondta, csak önmagának szinte:

— Már elszaladt. Talán utána kéne menni.

A festő meghallotta a figyelmeztetést és dühösen ledobta a ceruzákat. A gyerekek újból felröhögtek. A festő rájuk dobta az állványt. A kölykök most már mesziről nevték a két furcsa öreget.

— Utána fogunk menni. Igazad van, harangozó. Gyerünk. — És a forgószelet után loholtak.

IV.

Delet harangoztak. A festő holtfáradtan dült az árok hátára, a harangozó valami irigy nézéssel utasította vissza a kezdő és ügyetlen falusi harangszót. Ránézett a még kifeszített vászonra, amelyen csak pár kusza vonal

felelőtlenkedett. Sehogyse tudta megérezni azon a vásznon a forgószélnek a lehelletét. A festő látta a harangozó részvétét.

— Nem baj, harangozó. Így is jó. Az a forgószél se az igazi. Nézd meg közről egyszer és meglátod, nem szél az, nem is fénylő szárnyak a meztelen hajnalban, amit ugyis hiába várunk, nem is valami lázas, bolond lebegés, csak por, piszkos száraz sár és piszok. Mert ez a siker, komám, érted ezt? Piszkos, sáros és tisztátlan. Nem érdemes harangozó, nem érdemes — és hiábavalóságot legyintett két erőtlen keze.

— Azért megfogjuk egyszer — biztatta őt a harangozó.

— Meg bizony, de akkor már meghaltam én. Mindenkire néz egyszer a siker. De a forgószél mindenkitől elfordul és nem lehet megfogni, hiába futunk utána.

— De aki egyszer se fogta meg? — kérdezte a harangozó és megnyugtató válaszra várt. Homályos sejteések gyöngyöket izzadtak ki a harangozó boltozatos homlokán.

— Az is megéri, de holtan. Ha ő nem látja, meglátja a barátja vagy az asszonya. Talán te látod meg harangozó. Vagy az a cseléd ott a korcsmában. De akkor én már nem leszek itt. — Két könny tanuskodott erről az igazságról a festő szemén és bizalomra tárgult ki a látása mégis. Egy köhögési roham nagyon felzaklatta. A harangozó most a festő legutolsó művére gondolt, melyet innen a faluból küldött a nagy tárlatra.

V.

Ilyen nagy halottja még nem volt annak a kis falunak. A harangozó keresztül vitte a káplánnál, hogy a pajtási viszonyra való tekintettel ő harangozhasson ezen a temetésen. Mindenki siratta a festőt. Még a korcsmáros is, bár ez nem tudta a követelését behajtani. A harangozó már kora reggel felment a toronyba. Komor né-

zéssel a felvégre meredt, oda, ahol a festő valamikor a forgószelet akarta ecsetével megfogni. A harang most mintha magától szólalt volna meg. A harangozó megint kinézett a messzi utra, a fehér poros kigyót nézte a zöld mezők ösvényén. Az országuton most hirtelen egy karcsu és vidor forgószél táncra perdült. A harangozó a festő szavára emlékezett. Már látta a nagy díjat, amely hiába fogja keresni a festőt. Most megint a forgószélbe bámult, amely egyre közelebb szemtelenkedett. Tovább nem bírta a harangozó. Keze odaért a harang köteléhez s minden dühe felharangzott a toronyban. Az ártatlan harang részeg nyelvével verte ki a harangozó dühét, bánatát és bizalmába bujt örömét. A hívők felemelték megdöbbent fejüket és sirva felénekeltek. Fülükben a kárhozat szirénái zúgtak. A verebek is megállottak röptükben és rácsodálkoztak a berugott, pogány harangokra. Ha a szomszédban galamb lett volna, a jámbor állat bizton elájul.

EGY CIPŐ EMLÉKIRATAIBÓL

Napos délelőtt.

— Érzem, hogy el vagyok veszve. Borzasztóan süt rám valami, ez biztosan a nap lesz. Olyan ferdén süt, hogy már alig birom. A kirakat ablakai vakítóan ragyognak. Nagyon sokan bámulnak rám. De az nem biztos, hogy engem néznek. Sajnos nem tudok a helyemről elmozdulni, de így is gyanitom, hogy tőlem jobbra egy magasabbb üvegállványon egy új modell diszeleg. Most már tudom, hogy annak szól az érdeklődés. Nem baj. Nyugodtan viselem a sorsomat. Csak az a kíváncsiság szörnyen égeti a lelkemet, hogy hova jutok a kirakattól, ki lesz a gazdám? Hü leszek hozzá? Azzal a kitartással nagyon meg vagyok akadva. Bolond vagyok: mintha tőlem függne minden! Izgató dolog lehet élni. Na majd meglátjuk. Mi az? A segéd kinyitotta a belső üveget, lévesz az állványról. Elájulok.

Esős délután.

Most már magamhoz tértem valahogy. Végre tudom, hogy hová kerültem. Igazán nem panaszkodhatom egyelőre. A gazdám rém előkelő ember. Nagyon vigyáz az egészségemre. Általában sokat törődik velem, mondhatnám a testi épségemmel rengeteget bajlódik. Az inastól megtudtam, hogy ma éccaka valami bárba megy a gazdám. Természetesen én is vele megyek, bár nagyon sokan szeretnének vele tartani. Ugy tudom, nagyon

sok konkurrenssem van itten. De mégis, rámesett a választása, pedig senki se protezsált. Csak a márkám. De arról én nem tehetek. Istenem, nagyon érdekel, milyen lehet egy ilyen bár. Az őseim — tudom biztosan — sohasem ösmerték az ilyen helyeket. Mindenesetre körül nézek ott és igyekszem majd megállni a helyemet. Be kell fejeznem, mert az inas egy új kefével nekem jön. Mit akar tőlem megint?

Egy bárban, ugy éjjél körül.

Nahát, ettől többet vártam. Rémes, mennyit szenvedtem egész éccaká. Folytonosan rámléptek. Első pillanatban azt gondoltam, véletlenségből történik. De nem. Először úgy óvatosan kerestek engem, megközelítettek és mikor tévedés ki volt zárva, akkor gyengéden leadták a névjegyet. Egy női kolléga volt. Utálatosan szép volt. Csak később vettem észre, mikor a gazdám felrakta térdbe a lábát, akkor alaposan megfigyeltem. Pompás egy nő volt, az igaz. Csak az nem volt pompás, hogy egyáltalán nő volt. Valóban resteltem, hogy nő léte re mit engedett meg magának. Mikor jól lenyomta a hegyemet, akkor olyan hogyis mondjam... kéjes kis mozdulatok jöttek, olyan ravasz nyomkodások, — a gazdám csak türte, persze, hogy türte, mit törődik egy ilyen gróf azzal, hogy másvalaki bőrén nem is illik élvezni. Ja, ilyen a mai felfogás. Milyen jó dolguk lehetett a szándáloknak! Bárcsak hazakerülnék erről a helyről. Ilyen kómisz lokálban még sose voltam. Na és az tánc, az a végnélküli rázás. És mindig csak a női kolléga kezdett ki velem. Jaj, de álmos vagyok. Már nem is érzem a bőrömet. Most egy pillanatra lenéztem, jobban mondva befelé néztem, mondhatom rémes látvány tárult elém. Olyan vagyok, mintha a harctérről jönnék. Tiszta seb és ütés vagyok. Egy helyen valóságos zuzódást vettem észre. Mintha valaki jól pofonvágott volna, olyan dagadt a balfelem. Megérdemlem a sorsomat. Mert nincs önérze-

tem. Különben mit sóhajtozom — érzem, hogy még rosszabb napjaim is lesznek, mint ez a füledt undorító éjszaka.

Másnap reggel.

Valami szeparében ébredtünk fel. A gazdám le se vett a lábáról. De attól tartok, hogy az a nő ott tegnap levette őt a lábáról. Folyton a hátsózsébe nyult, aztán az oldalzsébe. Olyan vignettákat huz ki egy tárcából, azt hallom folyton, hogy ez a dohány. Ugy emlékszem, hogy ilyen vignettákra irták kirakatkoromban a minőségem számát, meg azt, a védjegyet. Most dohánynak hívják. Egy pincér zsebrevágja ezeket a vignettákat, már alig fér el a kezében, annyi dohányt ad neki a gazdán. Az arcán egy izom se rebben meg. De a pincérén se. Már kint volt a szeparéból a gazdám, őszintén rám nézett, mintha mondani akart volna valamit, látom rajta, nagyon meg van hatva, amikor bejön az a pincér és egy pót számlát nyújt be. A gazdám csak ennyit mond: Tévedés. — Pardon, mondja erre a pincér. — Ismétlem tévedés, — ordítja a gazdám, takarodjék. A pincér erre dühbegurul, nem hagyja magát. — Kikérem magamnak — hallom a pincér rozsdás hangját. — Kikéri? — rikoltja a gazdám, akkor ki ki is adom. Lenéz hozzám, mintha összebeszélne velem és már fel is emel engem és egy soha nem látott mozdulattal olyan lehetetlen helyre küld engem, hogy szégyellem folytatni... Brrr! Szörnyű! Ezt még sose éreztem. Egy pillanat alatt elfutott a méreg. — Felmondok gróf ur! kiabáltam volna, ha lett volna hangom, de így csak néma kétségbeesés rázott. Le voltam sujtva, ki voltam vetkőzve minden emberi méltóságból. Tisztán láttam, porig voltam alázva.

Egy év múlva.

Azóta kinlódás az életem. Nem találom a helyemet. Hiába, azt nem lehet egykönnyen elfelejteni. De bus-

komor még se vagyok. Felejtetni kell. Rájöttem arra, hogy nem érdemes komolyan venni semmit. Valósággal jólesik, hogy gazdám nagyon gyakran visz el a bárókba és egyéb lokálokba. Igaz ugyan, hogy le vagyunk egy kicsit csuszva. Mert már idestova egy éve lesz, hogy kivettek a kirakatból és még mindig szolgálatban vagyok. Nem tudom, miért ragaszkodik ennyire hozzám? Talán azért, mert ott akkor annak a pincérnek jól megmondtam? És ugyis ártatlan vagyok. Sőt, én bevalom, hogy én akkor azzal a pincérrel együtt éreztem. De hát miért? Mi történik itt ma? Egy bárnőnek leveszik az ... ízéjét a lábáról, pezsgőt öntenek belé és úgy isszák az urak? Meg vannak ezek bolondulva? Várjunk csak, gondolkozzunk egy kissé. Megengedném én ezt saját magammal? Hogy pezsgőt öntsenek belém? Soha! Mi vagyok én? Nem, nem, szó sincs róla. Most hirtelen eszembe jut, hogy egyszer csatakos időben igyekeztünk haza a gazdámmal és egy öreg koldussal találkoztunk. Rémes volt. Az ő izéje csak úgy szürcsögött a lábán. Az eső belement a kollégába, a vén, tehetetlen kollégába. Sirni szerettem volna. Hogy milyen sorsok is vannak ezen a világon?! Itt annak a ronda női kollégának pezsgő lubickol a szívében, ott pedig piszkos, szennyes hólé fetrengett a kollega gyomrában. Rettenetes! Ha én is egyszer megöregszem — mi lesz velem?

Zálogház előtt.

Most már kétségtelen, hogy meg vannak számlálva perceim. Lehet, hogy pessziniista vagyok, de ez mitse változtat azon a szomorú tényen, hogy gazdám tönkrement. Egészen biztos, hogy a gróf a zálogházba visz. Ma reggel glédába állottunk valamennyien és a szolga szemlét tartott fölöttünk. Az ebédlőből hallottuk a vezényszót: Indulás a zálogházba. Meg akartam szökni, de mozdulatlan voltam. El vagyok veszve, most már látom a véget. Ó, mért nem tudok én öngyilkos lenni?!

Egy nyugdíjas embernél.

Szerencsém volt mégis. Megvásároltak a zálogházi árlejtésen. A gróf nem váltott ki, ezt előre sejtettem. Új gazdám derék nyugdíjas ember. Beosztással él. Csak engem nem tud beosztani, mert mindig vele vagyok. Nem is vagyunk többen kollegák. Minden elsején a főpostára megyünk a nyugdíjunkért. Mult elsején egy vén szipirtyó (szintén nyugdíjas) úgy rámlépett, hogy felszisszentem. Sőt egy kicsit meg is repedtem. A dühtől valószínűleg. Ha meggondolom, hogy valamikor, ezért egy finom kis nőre hogyan haragudtam, hát belátom, hogy számár voltam. Ki kellett volna használni a fiatal-ságot. Ja, ha én ezt előre láttam volna! Most már egyre rosszabb napok jönnek.

Egy zápor után.

Elért a végzet. Meghalt a nyugdíjas ember és engem mint hagyatékot a szemétdombon hagytak. Rettenetes állapotban vagyok. Lekopott rólam minden máz, szálamasabb teremtés nincs nálam ezen a földön. Ha legalább segítségért tudnék kiáltani? Ha valami szél jönne és vinne magával. De hova?

Egy koldusnál.

Erről már álmodtam egyszer. Csakugyan. Egy koldus megkönyörült rajtam. Érdekes, most sose süt rám a nap. Olyan borus minden. Mindig csak eső és zuhogás. Egyre csak szürcsögök a sok esőviztől. Eszembe jut az a kolleganő, akit pezsgővel itattak. Ki felel ezért a sok igazságtalanságért?

Utolsó percek.

Ez a vég kezdete. A szél csak úgy fütyül a sok nyíláson. Valósággal vészjeleket szirénáz. Hiu képzelő-

dés, tudom. Senki se segít rajtam. A koldus is eldobott. Ugy látszik tüdőgyulladásom lehet. Nem is csoda a sok szürcsögés abban a hólében nem csekélység. Lázam is van. Eszembe jut: ha előlről lehetne kezdeni, mi is szeretnék lenni? Semmi! Nem is szeretném előlről kezdeni. Vajjon ha a tulvilágon találkozom azzal a pincérrel, meg fog-e csókolni? A gróf, tudom, nem fog rám ösmerni. Senki sincs mellettem, csak egy kakas. Hogy ne mondhassák rólam, hogy még az se kukorékol utánam. Ha tollbamondanám a végrendeletemet. Meg szeretném üzeni azoknak a barmoknak, hogy ne hagyják lenyuzni a bőrüket. Legalább senki se jutna az én rettenetes sorsomra.

GENEZIS

I.

Csak annyit tudott, hogy nem a saját arcát hordta kíváncsiskodó hosszú nykán, amelyről kis feketeszélű matrógallér lógott, mert akkor is szegények voltak. Más emléke nem is igen volt. Szóval, nem az ő tulajdon arca bámult be esténként szomorú révedéssel az idegen tükörbe valami savanykásszagú diáklakásban. Az az arc az ispán arca volt. Ez az ispán a házuk barátja volt. Később tudta meg, de ezt senki se mondta meg neki, belülről jött a felvilágosítás, hogy nem is annyira a ház barátja volt, az erős, egészséges parasztt intelligencia, mint inkább az anyjáié (ők korcsmárosok voltak). De ez nem volt elég ok a nyugtalanságra, a csöndes prolongált kétségbeesésre végtelen lejárattal. Az arc — az elmosódhat: egy arc kinőhet a formájából, a kicsinyes és gyanakvással megsebezhető körülmények ráncos és gyűrött redőjü hasonlatából, egy arc megváltozhat, kifejlődhet és főleg megfinomodhat; a gimnazista évek töprengő magábaszállása, játékdélutánok elől megszaladt magányos séták vergődése megsimogatta a kétségek és gondok barázdáit.

De volt itt valami más is! Egy karácsonyi vakáció adta ezt neki kegyetlen ajándékba. Ez volt az ujj, mely a jobbkeze hüvelykujja mellett közvetlen közelben kinőtt, mely valami titokzatos kis olló másik éles szára-nak tettett, — de ugyanilyen ujjat látott az ispán kezén: is — ez bántotta is. Kihegyezett fájdalommal szurt a

lelkébe. Az ispánt akkor gyűlölte meg legelőször, nem is fogott vele kezét többé... A véletlen komisz tréfájára nem akart, nem tudott gondolni. A vigaszt is elejtette. A legritkább esetben jött haza. A szünidőket azóta kirándulóhelyeken töltötte el; innen hüvöshangu anzikszokat küldözgetett haza, mindig az apjának cimezve. Anyját csak az utóiratokban aposztrofálta, ahol legtöbbszörre pénzeket kért. Fantasztikus kis összegeket, így akarta az apja, a szegény bizonytalan apja iránti tiszteletét felfokozni.

II.

Most már otthon volt. A falusi ég isteni flegmával könnyezett egész délután. A fiu bezárkózott a szobába és elnézte szüleinek rosszul sikerült képét. Olcsó, ügyetlen, festett arcképek voltak. A fiu (most már diplomás mérnök, állás nélküli bizonytalansággal) hunyorgó szemével javitgatta ki az elrajzolt vonalak hamisságát. Kintről egy-egy elfojtott káromkodás hallatszott be. Az anyját nem is igen nézte, jóformán még az arcképétől is idegenkedett. Már megszokta, hogy ez az asszony örökösen kikezdje az urát, akit tedd-ide tedd-oda puhánynak kezelt. Az öreg nem reagált. Ez arra gondolt most, hogy meg kéne pályázni a fiának azt a városi mérnöki állást. Igaz ugyan, hogy csak másodmérnöki állás, de még fiatal az urfi, gondolta, amikor egy agyonázott, nedves esernyő csöpögött be a verandára. Az ispán bujt ki alóla. Jóformán nem is üdvözölték egymást. Valami állandó és agyonunt barátság lomháskodott közejük. Az asszony most már abbahagyta a civódást és beljebb invitálta az ispánt. A fiu megelőzte. Kijött a szobából. Most látták egymást először igen sok év után. A fiu láthatólag meglepődött az ispán nagyszerűen konzervált külsején és odagondolta melléje az apja összetört kis figuráját. — Adjon Isten — mondta a fiu, de inkább csak a saját maga felelősségére. — Hozta Isten, kedves Anti, — vizionozta az ispán az üdvözlést. — Ez

a bizalmas köszöntés megzavarta a fiut; most nem is gondolt arra, hogy a keze már ott szorong az ispán párnás tenyerében. De most egy árnyalattal pirosabb lett az arca. Az ispán hatodik uja megint találkozott az övével. Az olló megint belenyírt a lelkébe. Az asszony kiszaladt a konyhába az uzsonna ügyében. Ebben a pillanatban iszonyu recsenéssel beütött a villám valahova a szomszédba. Mindnyájan szétrebbentek. — Szent Isten, — szaladt be az asszony. — Hallottátok? És lopva ránézett a fiára, örült, hogy a mennydörgés iderobbant most témának, mert nem sok jót olvasott ki a fiu vilámló szeméből. Ennek a találkozásnak rettegett vihará különben is kitörhetett minden pillanatban.

Most egy kocsisképű ember rohant be: — Ispán ur, tesszen mán gyünni, ég az istálló — és már rohant is kifelé. — Megbocsátanak ugy-e — sietett utána az ispán.

A vihar most már idebenn is dobolt. A fiu még ott érezte a kézfogás minden elviselhetetlenségét. — Uzsonnázunk fiam. — Igen anyám, — de rá se nézett az asszonyra. Az apja egy könnyet morzsolt szét az arcán. — Te sirsz? — mondta neki a fiu. — Az asszony felelt az ura helyett. — Az örömtől van. Hogy hazajöttél már végre. De nem jobban örül, mint én. Én is már annyit sirtam — és örült, hogy a feszültséget levezetheti. — Ha láttad volna a vánkost ma reggel, csuromviz volt. Ugye öreg! — És gyöngéden megbökte az urát. — Hát igaz is, — felelt ez vissza. Már ott párolgott előttük az uzsonna. A fellegek oszladozni kezdtek.

III.

Este az asszony besomfordált a fia lakásába. A fiu már ágyban volt. Leült az ágy szélére és csendesen megszólalt. — Szeretnék valamit édes fiam. De ezt meg kell tenned.

A fiu érdeklődve nézte.

— Tudom, hogy ügyesen festesz. Azt szeretném,

ha a nagyapád képét elkészítenéd. Már megcsináltattam egy nagyobb alakra a fotográfusnál. Olyan nagyra szeretném, mint a mienk. Ez szép volna és a szobában az a hely úgy is olyan töredezett, pénzünk tudod nincs annyi, hogy újból festhessünk, hát legalább eltakarjuk a csúnya falat a képpel. Aztán azt a nagyapád meg is érdemelte tőlünk. A fiu már akkor felült az ágyban és úgy hallgatta az anyját. — Igenis megérdemelte, főleg tőled. Téged nagyon szeretett. De te erre nem emlékszel. Egész kicsi voltál, — hazudott most már az asszony egész simán, — persze, hogy nem emlékszel rá. Még hasonlítottál is rá. Mindened hasonlított rá. A kezed is olyan volt, mint az övé. Tudod, neki is volt ez a hatodik ujja és neki is a jobb kezén. Ugye érdekes? De azért egész ember volt. Becsülte is mindenki. Ugye megteszed? Te is nagyon derék ember leszel, tudom. Ugy-e megteszed? A képet behozatom, még most nézzed meg. — Mari gyere be — kiáltott a konyhába.

Most az öreg is bejött. Az asszony nem találta a helyét, de azt a fiu nem vette észre. — Apám — mondta a fiu az öröm kitörésével, de ránézett az anyjára és rögtön visszakiváncoskodott beléje az öröm. Elharapta a szenzációt, a megnyugvás nagy örömét. Mert egyszerre megint nem hitt az anyjának. Nem tudta maga sem miért?

— Mit akarsz fiam? — kérdezte az öreg. — A fiu sokára válaszolt. — Beszélni akarok veled később. — Az öreg ránézett és lassan kiment a szobából. Rögtön utána bejött Mari a fotográfiával. A fiu nyugtalanul fészkelődött az ágyban, azt hitte, hogy Mari is be van avatva ebbe az ügybe.

Az asszony intett a cselédnek, mire az kiment. A fiu megnézte a fotográfiát. Csakugyan, a jobbkez hüvelykujja mellett ott fityegett még egy ujj, a hatodik ujj. Váratlanul nyílt az ajtó, az öreg jött be. Az asszony akkor már eldugta a képet. — Gyere apám. Ül ide mellém. — És leültette az öreget az ágyra.

— Mi volna, — kezdte — ha megpályáznám a városi mérnöki állást?

Az öreg felcsodálkozott. — Ezt akartam mondani én is. — Én is, — nevetett közbe az asszony.

— Miért ne? — örült a fiu.

— Add be hát az okmányaidat. Akár már holnap. Minél előbb, annál jobb.

Az öreg most felkelt az ágy széléről.

— Bizony jó lesz ezt minél előbb elintézni. — Az asszony most a kötény alatt szorongatta a fotográfiát. A fiu látta ezt és most az apjára nézett. Ebben a pillanatban nagyon sajnálta az öreget, aki nyilván ségyelte az alárendelt szerepét a házban az ilyen asszony mellett. A fiu még mindig a fotográfiára gondolt és most nem tudta miért, megint bizni kezdett az anyjában. És hitt neki.

— Beadom már holnap az okmányaimat. De nincs fényképem.

— Biztosan valami finom városi nőszemélynél hagytad, — szólalt meg az asszony és homlokon csókolta a fiát.

— Holnap csináltatsz egyet a városban — tanácsolta az öreg. És ő is megcsókolta a fiát. Szinte egyszerre mentek ki a szobából. A fiu talán először életében volt nyugodt és könnyű. Gondtalanul úgy aludt el, mint egy kis gyermek a bölcsőben.

IV.

Másnap korán reggel a városba hajtattott. Még a kocsin is jólesően gondolt arra a meglepetésre, amely tegnap este váratlanul érte. Az anyját most nagyon szerette. Ugy érezte, hogy kipótol iránta minden mulasztást. Betért az első fényképészhez, aki az utjába esett véletlenül. Parasztarcok bámészkodtak egy poros kirkat alól. A tükörben mégegyszer megnézte az arcát, az ispán vonásait nem tudta megkeresni, nem is akarta már.

Egy másodemeleti padlásszobában unatkozott egy öreg ember, aki régi töredezett lemezeket rakosgatott rendbe, össze-vissza. A fiu az üvegajtón bekopogtatott, de a „szabad“ késett. Ugy látszik, nagyot hall az öreg, — gondolta. — Végre is benyitott. A fényképész, a kisváros legrégibb fényképésze, valóban süket volt. És semmi dolga nem volt. Nagyon panaszkodott a vevőkre, akik nem is léteztek.

— Kis mellképre volna szükségem — mondotta hangosan a mérnök. — De gyorsan kérem, még délben szeretném megkapni. — Igen, igen — lelkendezett az öreg fényképész. Már akkor kiguritotta a nagy gépet a szoba közepére. A mérnök leült a székbe és valami pózba vágta magát.

— Ó, még korán van, tessék csak várni, — szabadkozott a fényképész. Előbb kérném a becses nevét és lakását. Fő a rend. — Igen, kérem, — mondta a fiu és bediktált minden szükséges adatot. — Érdekes, érdekes, onnan éppen a múlt héten kaptam munkát. — És odament a könyvhöz, belenézett és még egyszer megerősítette a gyanuját. — Igen, persze, hogy onnan. Különös munka volt. Nem tudom ért-e az ur a fotografáláshoz? — A fiu intett a fejével. — Akkor megérti kérem. — Hát tessék elgondolni. Egy egészen különös eset. Képzelje el. A legritkább esetben jönnek ilyenekkel. Nem is tudom, hogy híjják azt az asszonyt. Várjon csak, megnézem. — Feltette a szemüvegét és a sötét előszobába igyekezett a könyvhöz. A fiut nagyon nyugtalanította ez a sok öreges beszéd. A folyamodványra gondolt, amelyet délben már a városházára akart vinni. — Kérem, fényképész ur, megbocsát, de én nagyon sietek. — Kérem, kérem, — szabadkozott az öreg. — Ahogy parancsolja — és szolgálatkészen meghajolt egy kicsit. — Hisz a név talán nem is fontos ebben az esetben. — A fiu nem válaszolt. Újból pózba vágta magát. — Az öreget nem lehetett kihozni a flegmából. Őt az az eset nagyon is foglalkoztatta. — Vagy talán nagyon is fontos

— szólalt meg az öreg újból. — A név, tetszik tudni, mert nekem finom, szolid üzletem van és én adok a diszkrécióra.

Akkor már a nagy fekete kendő ráborult a fejére, de azért tovább beszélt és közbe ide-oda igazitgatta a nagy, nehéz masinát.

— Rögtön kérem, így nagyon jó lesz, rögtön, csak egy kis sugarat várunk. Mindjárt itt lesz — és felnézett az üvegtetőn keresztül az égre. — Bizony a nap az nincs mindig jelen. Engem nagyon gyakran szokott elhagyni — nevetett fel keserűen. — Hát tudja, avval a különös esettel úgy volt, hogy bejön az az asszony és azt mondja, fényképész ur, meg akarok nagyítani egy kis öreg bácsit. — Hát ebben még nincs semmi. Ez rendes, normális dolog. De most jön valami. Hogy hát csináljak annak az öreg báncsinak egy ujját.

— Hogy-hogy? — dadogta közbe a fiu. — Hát nem volt elég ujj? — kérdezte a fiu, de olyan hangon, hogy azt az öreg is meghallotta, pedig süket volt. Most az öreg is felemelte a hangját, a különös esetet már a hangjával is akarta jellemezni. — Hogy nem lett volna elég ujj? Dehogy nem! Elég ujj volt neki. Hisz az a vicc. Őt ujj volt a jobb, őt a balkezén. De az asszonynak ez kevés volt. Neki még egy kellett. — Hová kellett még egy? — süvített a fiu kérdése. — Az öreg most már a kendő alatt is meghallotta a kérdést és torkaszakadtából felröhögött. — A jobb kezére kellett neki még egy. Érti ezt? Még egy ujj. Egy hatodik ujj. Hát mondja, mi a fenének kellett az az ujj? — Most a nap jelentkezett le közéljük. A fényképész észrevette. — Na végre van már egy kis fény is. Mindjárt megleszünk. Kérem jobbra a fejét, úgy, ahogy az előbb volt, még egy kicsit. Most jó lesz — de ezt már csak gépiesen mondta, anélkül, hogy ránézett volna a fiura. Most már leengedte a kis piros ballont, már az utolsó intézkedéseket tette meg, de még mindig azt az esetet tárgyalta. — Hát mit szól ehhez kérem? Azt még értem, hogy retusálni kell valamit,

ugyebár ez érthető, egy nagyon görbe orrból valamit, hát ez hihetetlen. — Még egyszer megkérdezte: Hát mit szól hozzá? — A fiatalember nem válaszolt. — Különös, ugyebár? — A válasz még mindig nem jött. Most már kibujt a kendő alól. A fényképész úgy találta, hogy a fiatalember elmozdult.

— Tessék egy kicsit jobbra nézni, oda arra a lámpára. Ugy, amint előbb kérem. Tetszik érteni? A lámpára. — A fiatalember nem reagált. — Szemmel kérem arra a lámpára. A szem, kérem, egyáltalán nem nézett arra a lámpára. Az öreg furcsának találta ezt. — Ha ez is jó neki, villant át az agyán, nem bánom, mondta magában és megnyomta a ballont. — Egy, kettő, három. Köszönöm szépen. Most már készen vagyunk. A fiatalember nem állott fel. — Mikorra kell, kérem? — kérdezte az öreg, bár emlékezett a sürgetésre, mely délre kívánta a képet. — Meglesz, igenis, meglesz délre — válaszolt az el nem hangzott kérdésre és a műhelybe ment. A fiatalember egyedül maradt a teremben. Visszajött a fényképész, kezében a megrendelési könyvvel. — Gyorsan ment, ugy-e? — lelkendezett az öreg, hogy szóljon valamit. A fiatalember nem nyilatkozott a gyorsaságra vonatkozólag.

— Kapok valami előleget? — A fiatalember hallgatott.

Még egyszer megkérdezte a fényképész: Kapok valami előleget? Igen? Most már a gépet elgurította és a fiatalember elé került. Ránézett az arcára és meghökkent.

— Uram Isten! — ordított fel az öreg, de akkor már megérintette az arcát. A hideg, a halott fiatalember hidege futotta végig az öreg hátát. A kezéhez nyult, tán a pulzus miatt és ekkor hátratántorodott. Meglátta azt az ujjat. A hatodik ujjat. Már rohant le a lépcsőn, mert nem volt telefonja. Közben a reklámra gondolt és örült, hogy bármennyire is döbbenetes, ami történt, de mégis jó, hogy nem a konkurrenciánál történt meg. Már a

rendőrségen volt (közel volt a műteremhez), amikor eszébe jutott, hogy most a halált fotografálta le. A halált születési pillanatában. — *Instatu nascendi* — mondotta többször egymásután, mert nem volt biztos a kifejezésben. Régebben, nagyon régen, kémiai is foglalkozott, de abbahagyta és akkorról emlékezett erre a kifejezésre. Rövid idő múlva már ott volt a rendőrorvos, aki szívszélhűdést állapított meg.

— Így maradjon minden, amíg az ügyészség nem állapított meg mindent. — A rendőrorvos elment. A fényképész fejében sejtések gomolyogtak, de most a reklámra gondolt. Ettől a különös esettől várta üzletének fellendülését.

— Beszélni fognak rólam — biztatta önmagát.

A fiatalember még ott ült a fotografálószékekben.

A genezis kérdőjele kérhetetlenül szigorú felkiáltójelbe meredett azon az ujján. A hatodik ujján.

HALÁLUGRÁS

I.

Csak egy függőhídon át közeledett a messzi és régi nagy multjával, az étellel. Ez a hid a nő volt, aki megmaradt neki. Minden este ide jött ki hozzá, a város határába, egy szerény emelkedésű domb határába. Itt volt a viztorony. Ennek a vezetését különös kegyelemből mégis rábízták, mert nagyszerű felkészültségét nem tagadhatták le még a kártyacsalás után sem, amikor lefokozták. A mérnöki diplomát még aznap este égette el. Akkor úgy volt, hogy az életét is felgyújtja, de nem így esett. A nő, aki ide minden este pontosan és szerelmesen kijött, — visszatartotta. Most is ide várta. Egész nap a városra bámult, innen gyönyörű kilátás nyílt le a völgybe. Különösen délután voltak ilyen nehéz percei, a kávéházi órák, a kártyapartik ideje kísértetiesen és felelősségrevonóan ott kongtak a feje körül. Pedig már vagy hat év is elmúlt a nagy és végzetes bukása óta. Nem volt nap, hogy fel ne villant volna annak a kinos pillanatnak a képe, amikor a főmérnök rajtakapta. Szörnyű, utolsó parti volt ez. Még aznap elcsapták. Mint valami száműzött, úgy hengerelte le összetaposott sorsának útját.

II.

A nő ma hosszabb ideig váratott magára. Nem gondolt különösebb okokra. A nő az utóbbi időben az anyja

betegségéről panaszkodott neki. Elhitte. Hálás volt a nő önfeláldozásáért. Évek óta járt hozzá, a rágalom ezer átkával mit se törődve. Egy rehabilitálás reménye sokszor gyulladt ki a nő előtt a mély éjszakában, ha eljött tőle. Mert azért mégis otthon töltötte az éjszeleket. A szomszédok nagyon sok petroleumot fogyasztottak miatta (szegényes viskók felől járt ki mindennapi útjára). Mindez a kontroll miatt volt. A nő kifelé mégis megtartotta erényét és keserű martiromságának édes gyümölcseit szívesen nyújtotta a száműzött toronylakónak. Ez leszaggatta meghagyott óráinak minden virágát. Házasságról sose esett szó közöttük. A toronylakó ma este nagyon megneheztelt a magányra, amely most először kinozta fel. A nap száraz adatok és számitgatások unalmában pergett le, a főmérnökkel volt ugyan egy heves összeütközése, de nem ért fel a személyeskedésig. Az üzem körül indult meg az ellentét. A végén elcsendesült. A főmérnök sajnálta a megtévelyedett embert, korrekt tisztaságáról mégis lefricskázott minden közeledési lehetőséget. Ezért mégis különösebb figyelemmel kísérte a volt kollegáját. A nő miatt volt ez.

III.

A nő, aki ma este még mindig nem jött a szokott helyre és megbeszélt időben. A toronylakó kiállott a viztorony középső emeletére. Ide küldte visszfényét a vörhenyszínekre gyulladt város. Egy-egy hangosabb kocsizörgés is ideverte visszhangját. Augusztus szélűtött tehetetlensége bágyadt rá a városra. Most korzónak odalent, — mondta magában a toronylakó. — A becsületesek, a tisztességesek, a karakterek. És mosoly rángatózott az ajkán. Egy árnyék mozdult meg a toronytól oldalt. Egy bokor is felreszketett, már nem bánta volna, ha a nő fakadt volna ki belőle, bűnös és megtévedt bimbónak. Semmi. Várt. Bement a műhelybe, de semmi dolga nem akadt. Rádobta magát a priccsre. A

priccs, jobban mint máskor, megroppant a dühös és heves suly alatt. Egy kis kósza szellő a gyertya védtelen lángját kezdte ki. A villanyt már előbb oltotta el a toronylakó; tizenegy felé járt az idő. Most hirtelen fel pattant a felkészülés heves iramával. Ma este nagy dologra szánta el magát. Hat év után először lemegy a völgybe. A lezárt torony magasságából, a független, tiszta csendből a mélybe, a zajos és megrontó városba. És megkeresi a nőt — hátha utközben találkozom vele, — gondolta. Már kinyitotta a kis durva ajtót, valami remetekézbe illő bot után nézett. Ebben a pillanatban ösmerős léptek kopogtak föl ide. Már akkor kint volt a viztorony szűk kerítése előtt. A nő volt. Mögötte egy hosszú árnyék. És fölvigyorgott. Nem kell lemennie. Örült.

IV.

Az az árnyék a nőhöz tartozott. A főmérnök volt. Egy héttel ezelőtt kileste a nőt, ahogy fölkeresi a toronylakót. A nő kíváncsi volt. Első pillanatban holmi hivatalos tilalmakra gondolt, kispekulált paragrafusok kényszerével véget vetni a tilos látogatásoknak. De a nő sokkal szebb volt, semhogy ennél a tervnél maradt volna. Három nappal ezelőtt, csaknem ebben az időtájban megleste a nőt a kijárónál. A nő felsikoltott. A toronylakó nem hallhatta meg a vészjelet, fáradtan, bágyadtan dőlt végig a priccsen. Már akkor felcsókolta az együttlét minden izes emlékét. A toronylakó nem sejthetett semmit. A főmérnök fenyegetésekkel lépett elő ott mindjárt az éj sötétjében. Korrekt, intakt jelleme, előkelő állása szörnyű érvekkel támogatta. A nő a toronylakóra gondolt, hat évnek minden estéjére, a házasságnak gyáván, de mégis biztatóan felcsillanó reményére. És könnyörgött. Már akkor a külvárost járták. Egy sötét utcán váltak el egymástól. A nő másnap nem árulta el magát, harmadnap is eljött. Ugyanakkor ott várt rá a déli kijárón a főmérnök. Ma este a nő később jött fel a toronylakóhoz.

Ma este először úgy jött ide, ahogy eddig soha. Az az árnyék ráfutott a toronylakó gyanakvó arcára. Szótlatlanul lépett be.

V.

A némaság feldacolt a megváratott és kinyult idővel. A toronylakó nem kérdezett. Az ajtót nyitva felejtete. A nő megérezte a szándékát. Védekezni nem lehetett. Nem is volt rá oka. A kirobbanás feszültsége ott fenyegetődzött a fejük fölött. A főmérnök lent várt és türelmetlenkedett. Hat év egyetértő és mindent odaadó készsége hallgatást és számonkérést követelt egyszerre. A nő mégis odament a férfihez. Hangja csakugy bűgött, mint tegnap. — A főmérnök, — mondta. — A foltos embernek kinyílt a szeme. — A főmérnök, — ismételte gépiesen a feldobott szót. A leány már fel is sirt. — Ne sirj, — parancsolt rá az ember. — A főmérnök — és most már gunyosan színezte fel az ismétlést. — Tehát a főmérnök az az ember, aki — és itt egy ökölbe rándult kéz állította meg a mondatot. A toronylakó akkor már a folyosón szédült. Leszögezte a tekintetét a sötét domb felé. Valami megmozdult, de jól leplezett konturokban a felismerhetetlenség jóérzetével. A nő már akkor kint volt a folyosón. Ő is lepillantott. A főmérnök tekintélye följelentkezett. Ő itt nem lehet titokban szorongó szerelmes, aki kalandba bocsátkozott. Kivette zseblámpáját és a villamos sugár felszökött a folyosóra. A toronylakó hátratántorodott. A nő rossz előérzetében felsikoltott. Most már bent voltak a szűk műhelyben. Újból kezdték a folytatólagos csendet. Itt szó nem eshetett már többé. A főmérnök most már türelmetlen, merész és nyílt lett. És felkiabált:

— Várjak még kérem? — A kérdés a toronylakó bezárt gyanuját kopogtatta fel; már akkor ott állt előtte a nő, ártatlanul és mégis elítélve. Egy szó mindent megvilágított volna. A sötét indulatok kerültek a kiutat. A főmérnök megegyeszer fölkérdezett: Várjak még? — És újból. — Lejön már kérem? A toronylakó átkarolta a

nőt. Szája már leválasztott: — Lejön kérem. Rögtön, azonnal, — dadogta felvilágosítóan. A nő a folyosó karfáját érintette, de akaratlanul. Szédült és tanácstalan tartása rápuhult a toronylakó heves kezére. Karján megdagadtak a megkínzott izmok. A feje lebillent az előbbi fény irányába. — Küldöm már, — hörögte a kiszikkadt száj. — Küldöm már és a nőt kihullatta a kezeiből.

VI.

Egy sikoly még felfuródott a toronyba. Utána a főmérnök halálsápadt feje rémült be az emberhez. Ez a priccsen terült el. Mellette kábultan támolygott a főmérnök. Valami kegyetlen dac és kétségbeesés lakatolta le a szájukat. Egymásra szerettek volna rohanni. A főmérnök most kirohant a folyosóra, lebámult a dombra. A nő mozdulatlansága feldermedt a folyosóra. Valami szót keresett. Egy kérdést. Egy tisztázást. A toronylakó rámeredt a főmérnökre. — Fel fog jelenteni. Tessék innen telefonálni. A hullát is el kell szállítani. — Borotvaélesen metszették a közjük fagyott csendet a szavak. — Kérem intézkedni. Én gyilkos vagyok!...

A főmérnök nem felelt. A nyitott ablakhoz ment és csendben, óvatosan bezárta. A toronylakó válaszra éhezett. Szemének golyóit a másik a szívéen érezte gurulni. A főmérnök megszólalt. — Nézze, ez itt borzasztó. Én nem tudtam, hogy maga — és szárazon felköhécselt. Levette a szemüvegét. — Nézze, ez lehetett véletlen is. Nem gondolja? Ha szeretne volna a szerencsétlent, akkor talán mégse kellett volna ezt... — szörnyűködve elfordult és kinézett. — Nem szabad megtudnia senkinek semmit. Ez véletlen volt. Így magának is jobb, mindenkinek.

A toronylakó felhördült: Önnek is nemde? Titokban maradjon nemde? Szellőztetni kellemetlen volna, ugyebár főmérnök ur? Mondja, főmérnök ur, igazam van? A szégyen, a botrány, a találgatás. A felesége, a tisztességes családi élet, korrektség, az intaktság, az ethika,

a morál, a karakter, a társadalom, a konvenciók. Már akkor fülsiketítően dörögtek le a kidobott kiáltások.

— Nézze uram, — csitította a főmérnök a feldühödött embért. — A sajtót elhallgattatom. Ne féljen. Nem lesz bántódása. A nő, a szegény nő, így kellett jönnie. — És ekkor már könyörgő, összetett kézzel érvelt, magyarázott és védekezett egyszerre. A toronylakó felnevetett. Sötétén villogó kacagások hördültek ki a száján.

— A pozíciója forog kockán, főmérnök ur. Az újságok megírják. Az időpont gyanus. Itt nem lehet segíteni rajtunk. Én feljelentem magam. Én nem vesztetek semmit. A nő mindenem volt. Én csak egy senki vagyok.

— Dehogy kérem. Nézze, még minden jóra fordul. Én majd szólok az érdekében. És könyörgöm, a nő emléke, a szegény leány szüleire gondoljon.

— Ön szerette azt a leányt? — A kérdés itt egy kinyilt bicska volt.

A főmérnök hallgatott.

A toronylakó kint várt a válaszra. A válasz nem jött. Egy székre roskadtan várta a főmérnök az eshetőségeket. A toronylakó már ott lovagolt a korláton.

— Szerette a nőt? — jött tudakozó lendülettel a kérdés.

A főmérnök nem szólt.

— Segítsen magán, főmérnök ur! A nő vár, ott lent, látja ott? Egyikünkre vár. — Az utolsó szavak már lentről buggyantak föl, mint visszaperdült nehéz kövek.

VII.

A főmérnök lenézett a dombra. Zseblámpája rászórta fényét a két hullára.

Kézével a karfát tapogatta. Valami bizonytalanság húzta le a két hullához. De kiegyenesedett és a telefonhoz rohant. Szerencsétlenséget jelentett be. Egy szerelmes pár halálugrását a toronyból.

Árnyéka végigkopogott a torony lépcsőzetén. A két hulla tekintetét nem bírta el, egy percre holmi revolver

után kapkodott. Hűvös éjjeli szél csapott kiizzadt arcába és rohant be a város felé.

Hátra nem nézett. Meg volt róla győződve, hogy a két hulla utána kullog. Nagy loholva ért haza. A nő anyjának száz koronát küldött másnap névtelenül. Egy hét múlva már csak homályos emlékek párolgott feléje a mai éjszaka.

REGESZME

I.

Ez a papagály előkelőbb volt, mint a többi kollégája, aki csak holmi uccasarkon produkálta magát. Ez a papagály úgy raccsolt, mint az a gróf, aki új gazdájának, a számtantanárnak adta ajándékba. A számtantanár a gróf kisleányát oktatta a számolásra és mellékesen a mértanra is, bár nem volt korlátoltabb, mint a többi gyerek. Így került hát a papagály ide a tanár lakásába, az előszobába, amelynek egyetlen érdekes butorabrájává növekedett. Ő jelentette be a belépő postást, a pedeliust és a kis nebulókat, akik rendszerint füzetekkel felszerelve keresték fel a számtantanárt. — Gáboch, mondta ilyenkor a papagály, mert raccsolt és mert Gábornak hívták a tanárt.

— Gáboch, adjál cukrot, Gáboch, itt van egy fiú. Gáboch, — gurgulázta tökéletlen torkán az állat. A tanár nagyon sokszor egyáltalán nem igen vehetett tudomást az állat bejelentéseiről, mert ugynevezett hitvesi vitába elegyedett feleségével. Ez az asszony is tanár volt és sokkal ügyesebbnek bizonyult a mesterségében, mint az ura, emiatt nagy féltékenységi harcok dúltak a tanár lelki otthonában. Kezdetben nagy zavarban lehetett a papagály. Régebben a grófi szolgálatban úgy döntött, hogy a grófnak van igaza nődolgozatban, bár ő maga is nőtény volt. A gróf cukorral etette a papagályt és ez igen hálás tudott lenni. A grófné is próbálta cukorral lekenyerezni az árulót, de ez késő volt. Ha végigment az

előszobán a grófné, azt rögtön jelentette a grófnak. Eből a megfigyeléséből most nagy hasznot húzott a tanár. A legutóbbi időben egy diákember járt fel igen gyakran az asszonyhoz. Olyan időben volt ez, amikor a tanárnak órája volt. A papagály szerette volna jelenteni a dolgot, de nem volt rá szava. Ez a diák nem hasonlított se a lovászra, se a soffőrre. (Ezeket még a grófi szolgálatból ismerte.) A tanár, aki mindennap beszélt a papagállyal, észrevette az állat zavarát és ragaszkodásának jeléül felemelte a cukor napi adagját. Egy este onnan bentről! furcsa, eddig sohasem hallott szavak jöttek fel a kalitkába, amely így este kis függő gyerekágnak tetszett a dróthálóval és az apró kis tálkával együtt. Az ajtó klapptant és az asszony kipirult arccal robbant ki az előszobába. Megvetéssel nézett fel a papagályra és kirohant az előszobából. A tanár feldult arccal rögtön kijött és egy rövid, de elszánt szót hajított az asszony után. Az állat felkapta ezt az új hangot, meg akarta magának jegyezni, de lecsuszott a csőrén, nem tudott vele mit kezdeni. Csak annyit tudott, hogy a grófnál soha nem találkozott ezzel a szóval. Most először vette észre, hogy lecsuszott előkelő pozíciójából. A kalitkával szemben egy régi tükör lógott a falon. Az állat akaratlanul is viszontlátta magát és úgy találta, hogy orra még szomorubbra görbült azóta, hogy idejött. Rossz éjszakája volt.

II.

A tanár mindgyakrabban használta az új szót. A papagály ezalatt elleste a szónak minden titkát s most már némiképpen sejteni kezdte homályos értelmét. Sokszor a tanár ok nélkül is ismételte ezt magában, tán csak azért, hogy hű spiclije még jobban megjegyezze. A papagály nagyon tehetségesnek bizonyult. Egyszer a tanári konferencián az igazgatónak arra a kérdésére, hogy ki a legjobb tanítványa, a tanár a papagályt nevezte meg. Az igazgató rászólt a tanárra, a kollégák pedig sajnálkoztak rajta, mert be voltak avatva magán-

életének minden keserű részletébe. A papagályban már a legkinosabb pontossággal rezonált a különös megnevezés és ilyenkor úgy találta a tanár, hogy a papagály kopott zöld ruhája mintha szűknek bizonyulna a felháborodott állat részére, akkorákat fujt az magából.

— Egészen biztos, hogy velem érez — állapította meg a tanár. Kis hija, hogy nem irt be neki egyest a noteszébe. De ez már örület lett volna. Pedig közel járt hozzá. Mert az asszony már egy hétig nembeszélő viszonyba került a férjével. Már az a megvető titkos jelző is elunatkozott az ajkán, most már csak a papagály használta. Így nyugtatta meg lelkiismeretével a tanár felzaklatott idegeit. Most is ezzel köszöntötte. Mert az asszony most késő este — tizenegy felé járhatott — jelent meg az előszobában. A papagály rögtön látta, hogy kívülről jött az asszony, bár sötét volt az előszoba.

— Céda, céda — köszöntötte a papagály az asszonyt. Az asszony idegesen nézett rá. Az állat birta a szemezését. — Céda, — mondta neki harmadszor, de fokozva. — Kuss, — üzent föl a nő és az ernyővel megfenyegette a papagályt. Az állatnak borzasztó véleménye lehetett a nőről és azért nem is respektálta, sőt most is hátat fordított neki és az ernyőn töltötte ki a bosszuját. Az asszony meggyújtotta a villanyt és egy tisztító mozdulattal vigasztalni próbálta az ernyőjét. A papagály mintha nevetést hallatott volna. Az állat nem hagyta magát, védelmére kelt a megcsalt, védtelen alvó férfinak. A helyzet fenyegetővé kezdett nőni. Tavasz éjszaka lesett kint. Az asszony rettegni kezdett ama gondolatra, hogy még meghallják a furcsa beszélgetést. Most a diákra gondolt, a fiatal ruganyos testére és fiatalágának minden illatától még egyszer megrészegeedett. Már nem is törődött a papagály szüntelen vészjelzésével, odament az előszoba ablakához, kitárta mindkét szárnyát és belemártotta felhevült arcát a tavaszi hűvösségbe. A papagály ezalatt nyilván berekedt és várakozó álláspontra helyezkedett. Az asszony felhasználta a fegyverszünetet és besietett a hálóba.

III.

A tanár alvó arcán a keserűség grimasza terpeszkedett. Az asszony meggyőződött róla, hogy mélyen alszik és akkor lábujjhegyen kiment a szobából. A papagály meglátta ezt is. Már a külső ajtónál volt az asszony, amikor a papagály elszólta magát. Az erénycsősz ez éjjel nem aludt. Az asszony ebben a pillanatban még nem tudta, hogy mit akar. A diákot nagyon megkivánta. A szomszédos uccában lakott ez egy földszintes házban, nyitott ablak mellett. A papagály olyan kegyetlenül nézett a szökési szándékkal elfoglalt asszonyra, hogy az asszony arra gondolt, ez az állat még a tervét is eltárlalta. A tervét, amit ha nem ma, de egyszer véghez kell vinni. Most hirtelen egy székre állt fel és kinyitotta a kalitka ajtaját. A papagály most már szüntelenül rikácsolta és cédázta le az asszonyt. A szobából valami nesz rezdült ide, ellenőrizhetetlen, titokzatos nesz. A papagály már akkor az asszony kezében jajgatott... Céda, céda, — védekezett az állat, ahogy csak tudott. A szalonban a szék is felborult. A szobából most még fenyegetőbben jelentkezett az a nesz. A papagály most már kérően bámult az asszonyra. De már vége is volt. Már körülfogta az állat nyakát és behunyta a szemét. Az állat még egyszer azt mondta: Cé... Tovább nem bírta. A nő finom ujjai valami roppanást vettek tudomásul, rögtön utána kigémberedett a keze, a papagály tompa zuhanással a padlóra esett. Az asszony lenyult érte, még meleg volt a papagály teste.

IV.

Mikor visszajött, éjfél lehetett. Maga se tudta, hogy jött haza, a kalitka nyitott ajtócskája számonkérően mered rá. Most eszébe jutott az a kis mellékucca és az a kanális, amelybe az állatot beledobta. A hálószobában a tanár még mindig aludt. Már levetkőzött az asszony és hirtelen beleszédült az ura ágyába valami szélhámoskodó mozdulattal. A tanár csak a gyöngédségét látta

meg és ajkának furcsa, cinóber és kármin közt játszó színét. Az asszony lázas teste a diákért égett és minden lázas melegét a tanár foglalta le magának. És most mindent megbocsátott neki. Nem is kérdezte a kibékülés okát. Másnap a legnagyobb békében váltak el. Mikor már a tanteremben volt, akkor gondolt arra, hogy nem üdvözölte a papagályt, pedig ez rendes szokása volt. Aznap öt diákkal kevesebb szekundázott be a számtan keserves leckéiből.

Az asszony most már biztos volt a dolgában.

V.

Az ebédre különös gondot fordított. A csirke már ott illatozott ki meleg párákban a tányéron. A tanár bejött és homlokon csókolta az asszonyt. A diák az előszobában letette a rajzokat. — Alászolgája, — hangzott a diák köszöntése. Vissza se köszönt neki a tanár, mert ugyanakkor az asszony harapta vissza az ajkát. A tanár nagy étvággyal ült le az asztalhoz. Megnézte a csirkét és névetve megjegyezte: — Nézd csak, akár a papagály. Az én papagályom. — Az asszony nem válaszolt, mert a csirke egyik lábával vesződött éppen. A csirke lába kétségbeesetten védekezett, még ott lógott ki a tanár szájából, de aztán eltűnt. A tanár jóízűen lakmározott tovább. Most fölkel. — Szegény kis papagályom, még ma nem is láttam — és mozdulatot tett az előszoba ajtaja felé.

Az asszony felrezzent: — Csak nem fogsz most kimenni? Mégis csak jobban szereted a papagályt, mint engem, — és örült, hogy elsrhatta magát előre védekezésből. De azért elpirult és a tanár észrevette a pirulás gyanus foltjait. — Miért pirulsz? — kérdezte a tanár, de akkor már kint is volt az előszobában. — Szent Isten! rohant be — hol a papagály? Hol az én papagályom? De ez már nem is kérdezve volt, hanem ordítva hangzott. Az asszony hallgatott. A tanár leült a pamlagra és gondolkozott. Rögtön utána fölugrott. — Hol a papagályom? — Az asszony kiszaladt a konyhába. A tanár oda-

ment a tányérhoz. A csirke még mindig ott párolgott, a szétszaggatott testét nézte, sovány lábacskáját, mellcsontjait, beszakadt bordáit és megdöbbsent. Megint elgondolkozott. Az éjszaka jutott eszébe. A kibékülés előtti órák hasztalan várása. Valami lármára emlékezett. Aztán az asszonyra, ahogy kísértetiesen fehérlett előtte ingében. Most megint visszaneézett a tányérra. Felkapta a tányért, de ez kiesett a kezéből. A padlón ott feküdt a feldarabolt csirke. Leguggolt hozzá és akkor valami eszébe jutott. Kiszaladt a konyhába. Az asszony a padon ült és csöndesen sirt. A tanár egy brutális fogással becipelte az asszonyt a szobába. — Itt a papagály, itt a papagály — és a csirkére mutatott a földön. — Meg akartad etetni velem! Meg akartad etetni velem! — Az asszony megrezzent. Miket beszélsz? Mi van veled? — Mi volna velem? Mi volna velem? — Az asszony összecapta a kezait. — Miért mondasz mindent kétszer? — Én nem mondok semmitse kétszer... Én nem mondok semmitse kétszer... — válaszolt bambán és önfeledten. És felröhögött. Rögtön utána vinnyogni kezdett, mint valami kutya. Az asszony már az ajtónál termett és kétségbeesetten nézte a tanárt. Ez elvágódott, de rögtön talpraugrott. Most a hasát fogta. — Hallod? Hallod? Céda... Céda... A papagály mondja! Megettem a papagályt! — Az asszony ezalatt eltakarította a csirkét a földről. A tanár most már bizonyos volt benne, hogy megette a papagályt. — Te voltál, te voltál, te céda, te céda — és fenyegetően közeledett az asszonyhoz.

VI.

Este már egy cellában beszélgetett a tanár a hasával. A papagályt ott érezte és örült a társaságának. — Ugye te vagy? — biztatta magát föltevésében és különös és félszeg figyelemmel hunyorgatott a hasára. És gyöngéden simogatta magát a papagály miatt. Az orvos szánakozó szemekkel pislogott be a rácson keresztül. A tanár most belenyult a zsebébe és a noteszét huzta

ki. Jöjjön ki Darvas László. Na, mi lesz? A háromszög belső szögeinek összege mennyi? Nem felelsz? Elég, elég, nem elég. Megbuktál. Jöjjön ki a Schwarz. Te se tudod? Senkise tudja? Jöjjön ki a papagály. Az én papagályom. Ez tudni fogja. — És a hasára fűlt. — Na felelj szépen. Nem hallom. Hogy mondod? Nem tudod? Te se tudod? — Most már az egész személyzet nézte a leckéztető tanárt. — Hát akkor egy más kérdést: Mi a Pythagoras tétele?

Az ápoló akaratlanul is bemosolygott a tanárhoz. Ez visszanevetett rá, aztán szigorúan rászólt: — Mit röhög kérem? — És egészséges tekintettel végigmérte. Az ápoló valami orvosi tévedésre gondolt. De csak egy percre, mert a tanár most meg újabb kérdést adott fel a papagálynak.

AZ ELSŐ DOLGOK

I.

Tükörben nézte magát az asszony és a készülődő fiút becézve oktatta ki, hogyan kell majd az apjával beszélni. A fiu itt élt az anyjával együtt egy kispolgári emeleti lakásban, míg az apja egy félév óta különváltan ugyanabban a városban. Valami ösztönös és irásba se foglalt egyezség feszült közöttük, amely az anyagi feltételeken kívül abban kulminált, hogy a kisfiu, aki most tizenkétéves lehetett, az apját minden hónap elején meglátogathassa. A kisfiu nagyon szívesen ment el apjához, aki aránylag gyöngéden viselkedett. Cukorral és egyéb aprósággal a zsebében jött meg a fiu rendszerint, az ilyen látogatások után. Az anyja érdeklődéssel kérdezte ki a fiut minden kis részletről, ami kettőjük között szóba került. Sőt előre is kioktatta a fiut, meglepő körülményesen és bőbeszédűséggel, figyelmeztetve, hogy semmit se hagyjon ki. Most annál inkább igyekezett, mert a fiunak már három látogatással maradt adósa az apja. Ez egy nagy kereskedelmi vállalat utazója volt és ebben a minőségben úgy esett, hogy három hónapig távol kellett maradnia a várostól.

Már egész kis raktár nehezült a kisfiu agyában, a különböző apró komissióktól a súlyosabb természetű izenetekig sok minden hemzsegett a fiu memóriájában. Már akkor a kis felöltőjét is felhuzta és kezét csókolt az anyjának.

— Isten veled Pista, — mondta neki az ajtóban az asszony, aki kikészítve és frissen jött el a tükörtől.

— Keziticsókolom — hangzott a kisfiu bucsuszava, már kint a lépcsőről.

Az asszony most odament az ablakhoz és lenézett az utcára. Meglátta a kisfiut és kinyitotta az ablakot.

— Pista, — jött fentről a hívás.

Pista megállt a járdán és felnézett az ablakra. — Ne felejtse el megmondani — üzent le az asszony, — hogy a diványt meg kellett csináltatni a szobaur miatt, a fiatal doktor ur miatt. Tudod?

Persze hogy tudta! Nagyon is tudta... A kisfiu felüzent az állával, hogy érti a dolgot. Emberek jöttek, szomszédok is köztük és valami ösztönös tapintatból csak némán vette tudomásul az üzenetet. Odanyult a sapkájához és felköszönt az anyjának.

Az asszony eltűnt az ablakból.

II.

Pista lassította lépteit és egy oldalsó uccába fordult. Máskor egyenesen tartott az apja lakása felé. Most kereste a hosszabb távolságot és az emberek tekintetét is kerülgette. Valami leszámolás kinozta Pistát. Mint valami nagyon nehéz számtani példa, úgy foglalkoztatta kicsi agyát az a váratlan üzenet. Hiszen ő épen ezt akarta elhallgatni az apja előtt. Ezt az egész diványügyet és főleg a fiatal doktor urat és mindent, ami kis összefüggést kiizzadott e két dolog fölött. Mert Pista mostanában talán két hét óta nyugalmanul aludt. Ilyenkor sok minden motoszkált a fejében.

Pista most egy saroknál megállott. Maga se tudta hogyan, de egy éjszakára emlékezett hirtelen, egy éjszakára a múlt hét elejéről. Egy pad árvult előtte. Odament, lassan és körülnézve, látja-e valaki, óvatosan leült. Most onnan az éjszakának a szemébe próbált bele nézni. Ujjával a szeme felé bökött és egyszerre csak úgy látta.

hogy könny csillog a kezén. Összeszedte magát. Sapkáját letette a padra és kezdő kis frizurájában babrálgatott. Most már nagyon élénken tudott emlékezni. A fiatal doktor ur állott előtte, abban a pózban, ahogy akkor először meglátta. Behunyta a szemét és így is ott képzelte maga előtt. Furcsán nézett rá ez az elképzelt doktor ur. Elegáns pizsamában, nagyon finom félcipőben és hullámos sötét frizurával állt előtte a doktor ur. Most már nem látta a házakat, a sétáló embereket és az autókat, a nagy lárna dacára, amely előtte végigzuhogott, ő csöndet, éjjeli csöndet látott. Nappali fényesség helyett egy hálósoba homálya világított neki. Már akkor csupa könny volt a szeme. Fel akart kelni a padról, de nem tudott. A doktor ur nagyon gunyosan meredt rá, de csak egy pillanatig, mert rögtön utána eltűnt a szeme elől. Most hirtelen az édesanyja arca fénylett feléje a nyitott szájával, vakítóan fehér fogaival. Bedugta a fülét, mert mintha nevetés is jött volna ide. Visszaemlékezett és úgy találta, hogy akkor csakugyan nevetett az asszony, akkor az első éjszaka...

— Te vagy az Jani? — nevetett feléje az anyja abból az első éjszakából. Mert az a Jani a fiatal doktor volt.

Most már összezavarodott minden a fejében. Felállt a padról és megindult. A torony féltizenkettőt jelzett és erre meggyorsította a lépteit, mert délre az anyjánál kell már lennie.

III.

Már egy felé járt, mikor hazajött. Az asszony már nyugtalankodott. — Hol járkálsz? — förmedt rá. — Apa nem akart elengedni. Olyan jó volt hozzám, mint még soha — védekezett a fiu és kezet csókolt az anyjának. Az asszony kiment és behozta a levest. Már kanalaztak, amikor az asszony érdeklődni kezdett a részletek iránt.

— Hát mit meséltél neki? — kérdezte.

— Hát mindent. Nagyon örült, hogy elvittél a Drótostótba, kérdezte, hol ültünk. mondtam, erkélyülés bal közép.

— Jobb közép — szólt közbe az asszony.

— Igen, igen, jobb közép, azt mondta apa, hogy neki is nagyon tetszik.

— Hogy elvittelek?

— Nem, de az egész Drótostót. Énekelt is nekem, tudod, a második felvonásból.

— Tovább — szólt közbe újból az asszony.

— Nincs tovább. — És vigan kanalazta a levest.

— Mit kérdezett még? — érdeklődött az asszony.

— Semmit. Mindig csak én beszéltem. Megnézte a harisnyáimat, elmondtam, hogy minden délután késő estig te stoppolod a kis zoknimat, a legkisebb lyukacskákat is. Nagyon örült neki és adott harminc koronát új zoknira. — A fiu kivette a pénzt és az anyja felé tartotta lelkes mozdulattal.

— Mamuka, ezt a harminc koronát neked adom.

— Zoknira? Te csacsi! — és nevetni próbált az asszony.

— Nem zoknira. Harisnyára. Selyemharisnyára, olyan finomra, átlátszóra. A főtéren láttam ilyeneket.

— A kirakatban? — kérdezte az asszony.

— Nem, a nőkn. A lábukon. — És lesütötte a szemét.

— Csak tartsd meg magadnak Pista. Nekem nem kell.

Az asszony kiment és Pista zsebre vágta a pénzt.

Párolgó hufélét hozott be az asszony. Leült és nézte a kisfiut, aki még mindig lesütött szemmel ült a helyén.

— Egyél Pista — biztatta az asszony.

— Nem tudok. Elrontottam a gyomrom, a cukortól, amit adott Apa.

— Minek ettél annyit? Hát ha nem eszel, feküdj le a diványra.

Pista felkelt és a divány felé tartott.

Erről a diványról eszébe jutott az asszonynak az üzenet.

— Pista, no és mit szolt apád a diványhoz, hogy ki kellett javítani a doktor ur miatt?!

Pista ránézett dacos komolysággal.

— Ezt nem mondtam.

— Nem?

— Nem!

— Elfelejtetted átadni az üzenetet?

— Nem!

— Nem?

— Nem!

— Akkor hát miért nem mondtad el?

— Csak!

— De miért? Nem értem. Mi van veled? Beteg vagy?

— Nem!

— Hát miért nem szoltál erről?

— Nem akartam erről szólni...

Már akkor megfogta a fiut és megrázta a kabátjánál fogva.

— És miért nem akartál? — A szemébe nézett a fiunak.

Soha nem látott tűz lobogott benne.

Az asszony hirtelen azt érezte, hogy mélyen elpirul. égni kezdett az arca, a tűz áterjedt a testére, végig az ujjaira. Hirtelen felvillant előtte az az éjszaka, amikor Pista nyugtalanul aludt és a doktor ur abban a szobában... Nem tudta végiggondolni. Elengedte a fiut és jobb kezével éles pofont csattantott a fiu arcára.

— Majd jövő hónapban megmondod, te bitang!

A fiu már négy hónapja nem kapott verést. Erre emlékezett az asszony. Akkor nagyot sirt egy ilyen pofon miatt. Most állt és csaknem mosolygott a fiu. De az a mosoly nem a megrögzött rosszság mosolya volt, valami magasabb helyről jövő és megbocsátó fölény égett a pofon helyén. Az asszony zavarba jött. A fiu

szótlanul elkapta anyja kezét és forrón, könnyesen megcsókolta. Valami titkos sejtelem már felmentette az asszonyt és megbocsátást is küldött. Most hirtelen csengettek és az asszony az ajtóhoz rohant.

IV.

Aznap este a fiu korán feküdt le. A leckét szorgalmasan átnézte és befeküdt kis ágyába. Az asszony is idő előtt tért nyugvóra. Éjjel körül a kisfiu felült az ágyában. Ugyanez a pizsama és félcipő villant fel előtte. Az anyja éppen bucsuzott a doktor urtól. A doktor ur lábujjhegyen kiment a hálóból, erre az asszony meggyújtotta a kis villanyt a hálószekrényen és olvasni próbált.

A kisfiu most lement az ágyról, nagyon lassan közeledett az anyja felé és valami siró és nevető hangon végtelenül szelid bájjal motyogta:

— Mamuka, ne haragudj, te akár agyonüthetsz engem, de én a jövő hónapban sem fogom megmondani...

Az asszony rámeredt.

— Pista, te biztosan lázas vagy — mondta neki örült és dadogó zavarában.

KISVÁROSI BALLADA

1.

Éjfél lesz mindjárt.

A kávéházi élet már haldoklik ilyenkor, de mégis nehezen születik a záróra. Olyan lehetetlen, átmeneti időpont ez. Határozottan tehetségtelen időpont. Hisz mindenki ismeri. A kávéházban alig piszmog valaki. A főúr már mérleget csinál. Megint ráfizetett. De ebbe bele kell nyugodni. Ő tudniillik abból él, hogy ráfizet. — Nem baj — gondolja, — majd holnap behozom.

Az a szenvedélyes csoport, mely ingujjra vetkőzve egy félórával előbb még a kártyázókat nézte, már rég széteszlott. A cigány fáradtan huzza, a primás odapislog a tálcára. Alig van benne valami.

2.

Kint ülünk a terraszon a barátommal. Pesti fiatalember. Egy kicsit feljött a Tátrába, szétnézett, de tul-sok ösmerőssel találkozott, hát lecsuszott, ide hozzám.

— Hihetetlen — mondja — mikor utolsót szivott a málaaszörpből.

— Micsoda? — kérdeztem.

— Hát ez a kisváros. Ez az egész unalom, ahogy elterpeszkedik itt. Egyenesen szenzációs.

— A kisváros?

— Dehogy. Az unalom.

— Ne csodálkozz rajta.

- Rajtatok csodálkozom, hogy birjátok.
- Sehol se olyan szivós az idő. Nem lehet agyon-
ütni.
- Világrekordot javíthatnátok az unalomverseny-
ben.

3.

Körülnézünk.

A terraszs balkónján három hölgy ül.

Az egyik terebélyes. A másik csak molett. A terebélyes és a molett között valami karcsu, elegáns ék, úgy vergődik a terebélyes kislánya. Egyelőre antiterebélyes. Maga a megelevenedett divatlap (de mégis csak vidéki kiadásban). Most itt a terraszon, ezen a szellemi strandon amolyan nyilvános, könnyű agy-fürdőt vesz, nyilván a kinzó intelligenciája ellen. Ugyanis órákon keresztül tanulmányozza a divatlapokat. Így messziről elég érdekesnek látszik.

— Mit szólsz hozzá — kérdeztem a barátomtól, aki szemezett vele.

— Én ostoba nőnek nézem, aki elég okosan öltözködik. — Lehet, hogy igaza van. Ő nagyobb nőismerő. A kis molett szemtelen cvikkert hord, hogy jobban láthassa a pletykákat. Mert nyilván ebben utaznak. A terebélyes minden idegszálával oly fölényes biztonsággal ül a pletykán, hogy ezáltal csaknem bizonytalanul fészkelődik a székén. És oly terebélyes, hogy kevés is neki az az egy szék. Kedvem volna felajánlani a székemet. De már elkéstem. Készülődnek.

— Ugy látszik, rekedtre pletykálták magukat, — jegyzi meg a barátom, aki feltűnő gyorsan tekint át a helyzetet.

— Már talán a jövő szezonra szóló pletykáknál tartanak, — dupláz rá a megjegyzésére. Amint elmennek mellettük, csak pletykafoszlányok keringnek utánuk, mint szenvedélyes cigarettázók után az elájult füst. A

lánynak, aki leghátul marad, finom a parfümjé, de azért mégis átüt egy szag.

— Biztosan a pénzszag, — csinál diagnózist a vendégem.

— Marha az a férj, én mondom neked édesem!

— Betegre keresi magát, hogy neki flörtölni valója legyen Bártfán... Hát tudod kérlek... — ilyeneket hallani. Ez a „neki“ a legjobb barátnőjük. (Mellesleg.)

— Azt hiszed, ők a férjét sajnálják?

— Tévedés. Ők az asszonyt irigylik.

— Honnan tudod?

— Ezt ne tudnám?!

— Nem is vagy te olyan vidéki, — gunyolódik a vendégem.

— Tudod, fejlődünk mi is, — jegyzem meg szerényen.

Most indul az autójuk. Kívül laknak a városon. Furcsa, de még a benzinjük szaga is parvenübb, mint a többi rendes taxié.

4.

— Fizetni — mondom undorral. Az undor kicsit a benzinnek szól.

— Proszim. Bitteschön. Kéremszépen — és felénk gurul a fizető. Zömök, esetlen hordó. Jégbehűtött mosoly a szája körül. Obligát ludtalp persze mellékelve. Pénz dobok az asztalra. Betéve tudom az árakat.

— Haben die Herren alles gehabt, was Sie gezahlt haben? — kérdi szellemesen és besepri a pénzt a börtáskába.

— Hallod, ez egész jó pofa.

— Hisz ha ez nem lenne, — mondom és ahogy nézem, visszatér a kedvem.

— Ennek dacára? Vagy ennek következtében? — folytatja a szellemességét.

— Ennek következtében megyünk. — És felállunk.

— Ennek dacára maradok, — mondja ő.

— Jóéjt — mondom.

— Moja ucta, gute Nacht, jóéccakát, — mondja egy féllélekzetre és folytatná előlről, de már kint vagyunk.

5.

— Na és most? — kérdi a vendég, mikor felnéz az égre, csak éppen hogy kérdezzen valamit.

— Aludni nem akarsz?

— Aludnék, de nem tudok. — Még mindig nézi az eget.

— Te itt több a csillag, mint nálunk Pesten.

— Ezzel szemben nálatok több a sztár.

— Itt határozottan több a csillag. — És még mindig nézi az eget.

— Ez csak úgy látszik.

— Nem a gyöngé világítás miatt van ez? Minálunk Pesten a sok pazar tenger villany és transzparens miatt nem tudnak érvényesülni a csillagok. Mit gondolsz?

— Nem értek a csillagászathoz. Különben is ne sajnáld a csillagokat.

Tovább megyünk. Egészen kihalt az ucca.

— Miért nem tudnál aludni? — kérdem őt.

Hallgat.

— Nem felejteti jöttél?

— Nem felelek.

— Köszönöm. Most már mindent tudok.

— Ötven lépés után megkockáztatom a kérdést:

— Színésznő volt?

— Több.

— Festőnő volt?

— Kevesebb.

— Táncosnő?

— Több.

— Uriasszony?

— Többé-kevésbé.

— Énekesnő?

— Az.

— A hangja?
 — Isteni.
 — Isten nem énekel. Isten csak beszél, azt is ritkán.

Két részeg ember dülöng mellettünk. Elhallgatunk

— Nézd, ott egy pad.
 — Leülünk?
 — Nem bánom.

6.

Csend. Sóhajtás. Cigaretta.

— Hol ösmerted meg? — érdeklődöm újból.
 — Az operában. Aida ment éppen. Azt a nilusparti jelenést soha életemben el nem felejttem. Tropikus volt.

— A Nilus?
 — Dehogy is a Nilus. A nő.
 — Mennyibe került?
 — A nő?
 — Nem, a jegy.
 — Ilyen prózai vagy?
 Ujabb hallgatás.
 — Szenvedsz?
 — Kérdezed?
 — Öngyilkos akarsz lenni?
 — Már voltam.
 — Méreg?
 — Revolver.
 — Milyen gyártmány?
 — Nem maradt meg a fejemben.
 — A golyók se maradtak meg a fejedben.
 — Melléje ment.
 — Mért nem próbálkoztál gázzal?
 — Olcsónak tartom. Tudod, nem elegáns. És utána rendszerint erős fejfájással ébred az ember.
 — Meg akarsz halni?
 — Meghalni? Nem. Csak megölni szeretném magam.
 — Ez nem mindegy?

- Nem!
- Csak nincs hozzá tehetséged.
- Te tudsz valamit?
- Tudok.
- Halljuk!
- Eperjes.
- Mit akarsz ezzel? Eperjes, ez a te városod. És köztünk maradjon, rém unalmas egy város.
- Hát éppen azért mondtam! Nem érted?
- Nem.
- Azt mondod, nem tudod magad megölni.
- Most se értem.
- Rámnéz, mintha segítséget várna.
- Ja?! Most már értem. Ugy gondolod, hogy az unalom itt biztosan megöl. Hát ebben van valami... Csak egy baj van.
- Lassan ölő halálhoz nincs valami nagy gusztusod.
- Honnan tudod?
- Én is megpróbáltam.
- Igen? Szervusz.
- Szervusz.
- Mondd el. Most rögtön.
- Majd otthon.
- De a részleteket is.
- Csakis. — Felkelünk. Megyünk haza.

7.

A Fő utca még jobban kihalt, mint az előbb. Ehhez képest a mellékuccák ki vannak dögölve. A villany is álmosan pislog. A kávéházak ablakain most leszalad a redőny. Egész másképp hangzik, mint a rendes nappali redőny. Ez valahogy kihívóbb. A barátom mélyet sóhajt. Ő úgy látszik még a Nilus partján sétál. A toronyban egy vézna fénysáv. Biztosan a harangozó fiukéje. A rendőr a park mellett szundikál egy padon. Most fölriad. A bebicskázott nevetet betüzi a padon. Megyünk haza. Most már végérvényesen. Szépen szabályosan jön utá-

nunk a visszhang. Sehol egy lélek. Befordulunk az első uccán.

— Te, hallod, — mondja a barátom. És oldalba vág.

— Nem hallom, de érzem.

— Mit? — kérdi rémült szemmel.

— Hát az ütést. Mit akarsz tőlem?

— Hát még mindig nem hallod?

— Mit?

— Az Aidát!

— Ugyan kérlek, ne légy izetlen. — És borzasztóan fülel.

— Mi van veled? — És most már aggódva nézem.

— Azt a sikolyt nem hallottad?

— Hallucinálsz?

— Ne viccelj! — Előre siet. Hirtelen megáll.

— Itt gyilkosság történik, — mondja ellentmondást nem tűrő hangon.

— Hol? — kérdezem megrémülve.

— Hé! Rendőr! Rendőr!

— Mi van veled?

— Rögtön meglátod. Most se hallod? — És újból oldalba üt.

— Most már igen. Valóban. Egy elnyújtott sikoly. Csakugyan vérfagyasztó.

— Ez egy utolsó sikoly — mondja ő szakértelemmel. Most hozzánk ért a rendőr.

— Mi van itt kérem? — És gyanusan néz minket.

— Jöjjön velem, — mondja a barátom. És már rohanunk mindhárman a sikoly irányában.

— Mi van ott? — sürgeti a kérdést a rendőr.

— Én már a vér szagát is érzem, — mondja futva a barátom.

Ahogy rohanok mellette, megborzadok. Egész exaltáltak látszik.

— Most már esküdni mernék, gyilkosság lesz. Ki lakik ott? — És felmutat egy kivilágított ablaksorra.

— Strélinger, a fűszeres, — mondom.

— Most megint... Hallották?

— Igen, igen, — mondom.

— Mintha elevenen nyúznának valakit, — gondolja a rendőr.

— Hogy él a feleségével? — kérdezi rohanás közben.

— Ki tudja azt? — mondja a rendőr lihegve, mert nem bírja a tempót.

— Mult héten születtek ikrei — mondom, de érzem, hogy ez nem érv se pro, se kontra.

— Mindenesetre kikészitem a revolvert, — mondja a rendőr.

— Nagyon helyes. — És már fönt vagyunk a lépcsőn.

— Fogadni mernék, fojtogatás volt. Én egyszer Budán tanuja voltam egy ilyen... — Többet nem hallok. Hátul kullogok a meredek lépcsőn.

— Hol vagy? — jön le értem a lépcsőn a hang.

— Jövök már — kinlódom. Végre ott vagyok.

— Nincs nálad revolver? Hátha örvöngeni kezd a merénylő?!

Ebben a pillanatban egész közelről ugyanaz a sikoly.

— Ez már a hörgés. — És már betörik az ajtót. Az első szoba sötét. Tovább rohanunk.

8.

Benn vagyunk.

Óriási konsternáció. El szeretnék sülyyedni.

A szobában egy kedélyes társaság. Férfiak, nők, lányok.

Strelinger a fűszeres éppen befejezte a mondatot:

— Nahát édes Irmuskám, nem is mondhatom neked, hogy te máma milyen szenzációsan csináltad ezt a kolekturát, különösen azt az utolsó turát, azzal a kitartott hanggal... nahát, egy kész művésznő vagy Irmuskám.

Most ránk néznek. Az első pillanatban azt hiszik, hogy valahol megkergettek bennünket. De akkor mit keres itt a rendőr? Még nagyobb zavarban vannak, mint mi.

— Mivel szolgálhatunk? — kérdezi a házigazda, de akkor már csak úgy remeg az izgalomtól.

Bocsánatkérések között, műmosollyal, tapintatosan dadogva s amennyire lehet, részletekben távozunk.

9.

Mint az elítéltek jövőnk le a lépcsőn.

A sötét lépcsőházban a rendőr szigorúan ráncszól:

— Máskor tessék jobban vigyázni, mert baj lesz.

— Igazán ártatlanok vagyunk, — mondom a barátom helyett.

— Hát éppen azért. Jóéjszakát. — És dühösen szalutál.

— Bocsánat, — mondom már a háta mögött.

Magunkra maradunk.

A barátom nem mer a szemembe nézni.

— Te, Imre, — mondom — nahát te se beszélj nekem többet hangokról, meg énekesnőkről. Blamáltad magad örök időre azzal a fővárosi hallásoddal együtt.

Ránézek. Egész testében megrázkódik. Megijedek. De csak kacagás rázza.

— Visszavonok mindent, amit erről a kisvárosról mondtam, — röhög a szemembe. — Így még Pesten se izgultam. Hisz ez egy nagyszerű, drága, mulatságos, ennivaló kis fészek.

10.

Múharaggal nézem. Nem felelek neki. Belül örülök, hogy tetszik neki Eperjes. És végre nem unatkozik!...

ZSIVÁNYBECSÜLET

Rendőr: És most (a rokkanthoz) menjünk. Előre!

Rokkant (most már fölényes nyugalommal, szinte udvariasan előre küldi a rendőrt, mert eszeágában sincs megszökni): Csak tessék.

Rendőr: Velem ne vicceljen itt. Nem olyan hely ez. Nézen oda (rámutat az ágyra). Mert ez csak súlyosbitja a helyzetet. Megértette? Nem azért mondtam, hogy előre, mintha előzékeny akarnék lenni, mert lehet, hogy személyesen talán az lennék, de hát itt a törvényről van szó. Itt a törvény, itt most a parancs küldi magát előre. A parancs.

Fiu (a rendőr utolsó szavaira mozgolódni kezdett egyszerre a priccsen, a nők alig tudják megnyugtadni. Most közbeszól): Tiszteltetem azt a parancsot... (Óriási konsternáció. Mindnyájan, a rendőrt kivéve, halkán felnevetnek, de rögtön elcsendesednek, mert a rendőr fenyegetően közeledik az ágyhoz, mint akit nagyon és váratlanul megsértettek a hivatalos ténykedésében.)

Rendőr (már az ágy mellett volt, de meggondolta magát, visszamegy az ajtó felé és megszólal, de csak úgy a fogai közt): Hullákkal pedig nem lesz itt tárgyalva! (Néma beszéddel tiltakoznak mindnyájan a rendőr kiméletlensége ellen.)

Fiu (fel akar kelni az ágyban, de a nők nem engedik, válaszolni akar, de csak mosolyogni tud, most csendesen felkacag egy-kettőt, de ez inkább köhécselésbe olvad.)

Rendőr (már talán meg is bánta, hogy így beszélt egy haldoklóval és izgatottan megrántja a rokkant jobb ujját.)

Rokkant: Kérem, ne ott ráncigáljon. (Szeliden): Mert ott nem nagyon érzem már. Ott hiába ráncigál. Talán inkább itt (és állával a balkezére mutat). Mert ott ugye érzem már. (Mindketten el.)

Leány (még zokogva): A rendőr már elment.

Fiu: Elment? Nem is ment el. Elszökött. Megszökött előlem. Milyen furcsa világ ez itt most körülöttem. Halott vagyok és élni szeretnék, nagyon szeretnék élni. A rendőr fél tőlem és megszökik előlem. Tegnap még én szerettem volna előle szökni. Olyan furán forog itt velem minden. Azt hiszem, az élet fordult itt velem együtt. Tán egy utolsót.

Leány: Nem igaz. Nem utolsót.

Fiu: Itt nem lehet alkudozni. Olyan különös muzsikát jár a szivem. Nem is tudom, a szivem ver úgy? Vagy tán az órák? Nézd csak itt meg a zsebemben.

Asszony (az asztalon meglátja a zseborát): Hogy verhetne az órája a zsebében, hisz itt van az asztalon.

Leány: Hallod, ott az órád. Akkor a szived ver úgy. Kettőnk helyett ver. Mert szeretsz, mert szeretlek.

Fiu (nem is hallgat rá): Ott az órák? Az én órák? És mennyit mutat?

Asszony: Nem mutat az már semmit. Már nem is jár.

Fiu (csodálkozva): Megállt az órák? Megállt volna az én órák? Tizenegyet mutat, úgy-e? Pontosan tizenegyet.

Asszony (bambán): Mondom, hogy nem mutat. Semmit se mutat. A mutatók egy helyen állnak. Nézze meg csak.

Leány (előre jön): Tizenegyet mutat. Pontosan tizenegyet. És hallgat.

Fiu (felhasználja az alkalmat, hogy nincs mellette a két nő és megint fel akarna ülni az ágyban, de idejekorán észreveszik és akkor már vissza is esett. Kis szünet után megszólal): Akkor... akkor úgy lát-

szik, miattam hallgat. Miattam állt meg. Nem tud nélkülem verni. És nem tud élni nélkülem. (Elcsodálkozó, lassu beszéddel): Hát nem szép ez egy ilyen ócska kis órától. És hogy szégyellem magam...

Leány: De miért szégyelnéd magad?

Flu: Hát nem emlékszel, mindig, csak úgy oldalról néztem rá, mert szembe nem mertem. Én ezt elloptam valamikor ... De ez az egyetlen, ha jól emlékszem...

Asszony: Ez az egyetlen tárgy, amit ... (Elhallgat.)

Flu: Mondja csak ki egészen bátran, amit loptam. Nem, nem ez az egyetlen tárgy, amit loptam. Én se szégyellem. Most semmit se szégyellek. Hát loptam. Igenis loptam! Ugy látszik, én még nagyon messze vagyok a végétől, ha még csak az óránál tartok. Aki ideát vall be még mindent, az gyorsan lesz kész, az gyorsan hal meg. Hát most kimondom. De én nem tehetek róla. És ez az óra mégse haragszik rám, mert nem tehetek róla. És milyen hű, hogy megállt, mert én is megálltam. Mert az én időm is megállt. Ilyen is van. Ilyen hűséges óra. (Erősen nézi a leányt, ez elfordul.) No nem azért mondom. A verkli, az a finom verkli teszi. Te nem tehetsz róla. És én nem is haragszok rád. Nálatok másképp, egészen másképp van ez a szerkezet, akarom mondani, a szívetek. Az nem olyan finom. Az úgy van, hogy titeket felhuz egy ember, mindegy, hogy ki.

Leány: Nem mindegy!

Flu: Velem már nem lehet ellenkezni, mert lehet, hogy nem tudom bevárni a választ és akkor adós maradok egy kérdéssel. Azt pedig nem akarom. Hadd mondjam hát. Igen, mindegy, hogy ki, csak fel kell huzni a szíveteket és akkor az tovább jár másnak is, aki jön éppen. De az én órám csak nekem járt és most megállt, nekem állt meg. Mert az én időm is lejárt. Az én verklím megállt. A tied még csak most jön el.

Asszony: Itt az óra, csókolja meg, meglássa, attól megint megindul.

Leány (hirtelen): Csókolj meg engem! (Nyujtja az arcát.)

Fiu (elháritja): Nem kell. Egyik se kell. Mert nem akarok csalódní. Hátha nem is indul meg már többé?! Én ahhoz már gyöngé vagyok, hogy még egyszer csalódjak. (Szünet.) Én nem vagyok olyan erős ahhoz és olyan jellem, mint a többi rendes ember, mint az a tisztelt publikum, aki edzi magát, aki folyton sportol, hogy mindent kibírjon. Én sose sportoltam, én csak a kerítés mögött álltam és csak ott volt szabad drukkolnom, én csak ingyenpublikum voltam. Sokszor úgy gondoltam, hogy én is csak olyan futbal vagyok, pardon — voltam — akit rugdosnak össze-vissza, de kézbe senki sem veszi, mert ezért büntető jár. (Szünet.) Valóban, engem se fogott senki kézen — velem soha senki nem fogott kezét, csak tegnap a dutyiban egy másik ilyen... Ilyen futbal. Az én időm lejárt. (Sóhajt.)

Leány: Nem járt le az idő. Nem igaz. Ne hagy el magad.

Fiu: Nem is teszem. Te már ugyis elhagytál engem. Sébaj. De mi lenne, ha az összes órák megállnának?! Csak tinektek volna az baj. Mert akkor a találkára vagy előbb, vagy később mennétek. És ez baj. Ez az én bajom is. Te se jöttél el az én találkámra, az utolsóira, ott tegnap a kávéház sarkán. És megállt az órák. Csak az enyém. De hol az a doktor? Nem magamért kérdem, csak legalább keresne valamit, én rajtam is keresne valaki.

Leány: Rögtön itt lesz. Csak légy nyugodt.

Fiu (most már nyugtalanság kínozza, lázból beszél): Az úgy volt kérem, asszonyosság azzal az órával, hogy egy este a toronyóra berekedt és nekem pontos időre találkám volt.

Leány: Velem volt, ugy-e?

Fiu: Nem veled, mással. Veled ugyis mindig együtt voltam. Nagyon sürgős találkám volt és nem tudtam az időt. A villamosban meg nagy volt a tolongás és így néztem meg ezt az órát. Hát vissza már nem tehettem, mert akkor ki volt már beretvélva az a mel-

- lényszab a szomszédodnál és ugyis kiesett volna és én megsajnáltam azt a csöpp kis órát.
- Asszony:** Hát ha az időt akarta tudni, miért nem kérdezte meg a szomszédjától?
- Fiu:** Nem voltam kíváncsi természet soha életemben. És a kis késem is már idegeskedett a zsebembe. Azért. (Durcásan.) Hát én igazán nem tehetek róla. (Szünet.) De hát hol az a doktor? Ugy látszik az se valami kíváncsi természet.
- Leány:** Rögtön itt kell, hogy legyen.
- Asszony:** Jön az már valahol az uton, csak mi nem látjuk még.
- Fiu:** Ha tulélem, akkor nem megyek el a temetésére. Mert úgy megvárattott. És miatta váratom meg az Istent.
- Leány:** Nem lesz semmi bajod.
- Fiu:** És úgy szégyellem magam a kis ólomgolyó előtt, úgy resteltem a dolgot. Az a szegény kis ártatlan golyó, hogy megüthette magát az én kemény, durva szívemen.
- Leány:** Nem kemény a te szived. Jó és lágy — és édes.
- Asszony:** Bizony jó, olyan az, lágy és édes.
- Fiu:** Mit tudja azt maga? Nem volt maga bent soha. (Leányra): Ez bent volt. De maga... (Szünet.) Az orvos nem jön. Annyi baj legyen. Birom, ameddig birom, de azért... azért mégis csak szép egy ilyen vacak, kis ócska link órától, egy olyan krumplitól. No nem?
- Leány:** Szép.
- Asszony:** Nagyon szép.
- Fiu:** Gyönyörű.
- Leány** (vigasztaló elragadtatásban): Isteni!!
- Fiu:** Isteni?! Mi az, hogy isteni? Emberi, emberi, ha mondom! Ilyet, ilyen szépet tehessek még csak legalább egyetlen egyszer. Nem! Nem! én még ilyen szépet, ilyen jót, ilyen emberit sose tettem. Most látom csak, milyen gazember vagyok.
- Leány:** Már nem vagy.

Fiu: Az vagyok!

Leány: Csak voltál talán. Régen.

Fiu (tiltakozva): Nem igaz, ha mondom. Az vagyok. Gazember! (Elérzékenyül és már csukló sirással folytatja): Amig élek, gazember leszek! Gazember!! Gazember!!

Ember: (az utolsó szavakra bejött észrevétlenül, helyeslőleg bólint a csirkefogóra. A nők most már együttesen felsírnak, a fiu már versenyt fuldokol velük a zokogásban.)

VIASKODÁS

Leány: Tudja, most ugy szeretnék itt valahogy lefeküdni, hogy reggel arra ébredjek, hogy már meg is vagyok halva. Mondja, lehet az?

Rokkant: Honnan tudjam?! Bár én is gondoltam már vele. A halállal. Nagyon furcsa az, ahogy velem most a halál tréfál. Mert tréfál ugy álmomban. Ha elgyühetne hozzám, megmutathatnám. Én most mindig egy revolverrel alszom. (Már összebujtak a lépcsőkön.)

Leány: Minek az? Mondja már!

Rokkant: Hát amióta ott maradt a kezem, tudja. Álmodni szoktam vele, a másikkal. És ha hallaná, olyan bolondos dolgokat. Ha elmondhatnám. Meghallgatja?

Leány: Hát nem hallja, hogy hallgatom?

Rokkant (mintha kis gyermeknek mesélne, olyan hangon): Hát az elmúlt éccaka elgyün énhozzám a megboldogult kezem. (Megállt.) Hol lesz az máma? Ki tudja, hol alszom ma és rám akad-e álmomban? Hát tegnap az ugy volt, hogy elgyün, mint egy ember az a kéz, mint egy halott az álmunkba. És egyszerre csak észreveszem, hogy birkózni kezd velem, azaz nem is velem, de ezzel a bal kezemmel, aki még megmaradt. Ugy esett egymásnak az a két kéz, birkóztak, szinte mint a cirkuszbba szokás. Ropogtak a két kezem csontjai, de azé a kézé jobban, mint ezé. Mikor felébredtem, nem is fájt ez. De az nagyon fájt.

Leány: Hát azt hogy érezte?

Rokkant: Azt most nem tudom, mert most ébren vagyok. Mondom, mint a cirkuszba, úgy birkóztak. És zsüri is volt. A mérnök ur a gyárból. Az folyton fütyült, mert az a másik kéz csavarni kezdte ezt. Érti? Volt már maga cirkuszba?

Leány: Voltam, de én nem néztem a birkózókat.

Rokkant: Hát kit? Csak a zsürit? Mert azok elegánsak?

Leány: Én nem is tudom, mi az a zsüri. Tudja mit néztem? Hogy azok az urinők, a tisztességes asszonyok hogy izgultak, mikor a birkózók jöttek. És ez olyan jól esett nekem. Hogy miér, azt nem tudom. De mondja már, hogy is volt azzal a kézzel?

Rokkant: Hát az a két kéz beszélt egymással. Hallott még ilyet?

Leány (elhűlve): Beszélt volna a két kéz? Még mesébe se láttam ilyet.

Rokkant: Hát aszongya a jobbkez — az a másik ennek itt aszongya — gyűlöllek és irigyellek, mert olyan jó puha és bársonyos sima női testeket simogatsz és fogdosol. Ezt nem én mondom, ezt a kéz mondta. És még tovább beszélt: És rám nem is gondolsz... és ilyeneket. És újra nekiestek egymásnak és akkor ez a balkezem a revolverhez nyúlt. Lázba égett az egész testem, mikor felébredtem. Most már tudja! Csak álomba lehet ilyesmi.

Leány: Ennyi hazugság és lehetetlenség. (Szünet.) Dehát tényleg olyan lehetetlenség, amit erre a kézre ráfogott az a másik, szegény? Mondja már, olyan lehetetlenség? Talán nem is hazugság?

Rokkant (dühösen felkel és nem válaszol.)

Leány (követi): Hát ha akarja, akkor már nem is hazugság. Nem akarom, hogy hazugság legyen. Eddig lehetett. De mától kezdve igaza legyen annak a szegény halott kezének. Egyebe úgy sincs. Legyen igaza. Legyen már most ma éccaka igaza. (Durrzol a rokkant fülébe.) Hát mért nem cirógat, mért nem simogat? Nem maga. Csak a keze. Itt vagyok

én, arra vagyok itt. Ha nincs is olyan bársonysima testem! Mért nem nyul hozzám?!

Rokkant (már akarná): Nem azért mondtam én. És hát hogy ölelek én? Így? Félkézzel?

Leány (odaadóan): Próbálja csak.

Rokkant (elkeseredett kitöréssel): Nem tudok így! Nem bírom ezt az életet tovább. Megölöm magam. Azért alszom a revolverrel. Nem a kezemet, azt a másikat akarom elpusztítani. Magamat. Csakis magamat. Most már tudja.

Leány (anyás hangon): Majd adok én magának! Nézze meg az ember! Elszedem én azt a revolverét. Hol tartja most? Mondja már!

Rokkant (megszelidült): Az ágyamban. Hol tartanám másutt? Hogy kéznél legyen, ott van egész nap szegény és vár és este úgy vár rám, mint valami hű asszony az urát.

Leány: Hát majd holnap nem fog magára várni. Majd más fog várni. Ez utoljára volt így. Majd más vár holnap!...

Rokkant: Ugyan ki várna rám? Egy ilyen nyomorékra? Mondja, kicsoda?

Leány (egészen közel, nagyon csöndesen és végtelenül tiszta egyszerűséggel): Én... Én várok rád már holnap...

Rokkant (behunyt szemmel): Te?! Nem lehet. Neked más kell. Egy erős, szép szál ember. Férfi, nem olyan, mint én.

Leány: Nyisd ki a szemed. Nézz rám. Én téged akarlak. Csakis téged. (Hirtelen): Csókolj meg. Itt most rögtön megcsókolsz (szinte parancsolóan.)

Rokkant: Nem tudok én már csókolni. Leszoktam róla. Leszoktatott az a kéz. (Ügyetlen félszeg mozdulattal mégis megcsókolja.)

PILLANATNYI ELMEZAVAR

Hontiné: Az istenért, mit tegyünk most? Erigyi Olgáért, de ne szólj neki semmit.

Honti: Megyek, megyek már (kétségbeesve el).

Hontiné (egyedül van a színen, tördeli a kezét, jön a vasutas): Tud valami újat?

Vasutas: Elég a régi is...

Hontiné: Az istenért, mi történt? Beszéljen.

Vasutas: Ne tessék félni, hátha nem is ezen a vonaton jött. Ki tudja azt?

Hontiné: Maga is ugyanazzal vigasztal. Hisz ez szörnyű. A lányom még semmit se tud. Hogy mondjuk meg neki?

Vasutas: Sehogyse — egészen egyszerűen nem kell most szólni, valamit ki kell találni — a menyasszonyok szíve nagyon érzékeny az ilyen dolgokhoz, tessék kiméletesen bánni vele. Tessék vigyázni (megfordul). Itt jön éppen a kedves lánya. (El.)

Honti (gesztikulálva és bizakodva magyaráz Olgának): Bizonyára felázott a talaj és a töltés is bizonytalan, valószínűleg át kellett szállni. Csak azért lehet a késés.

Olga: Hol a forgalmi tiszt?

Honti: Igaz, az megmondaná, az csakugyan megnyugtatóna.

Olga (különös hangon, nagyon messze néz): Gondolod? Ő se fogja tudni, vagy talán nem is akarja.

Hontiné (remegve): Mert még hivatalos titok ez az undok fontoskodás.

Olga (hirtelen): Ha titok, az már baj.

Honti: Miért volna baj? Előfordult az már máskor is.

Olga: Mit törődöm én azzal, hogy máskor mi volt? Most rólam van szó és rólatok. (Hontinéhoz): Anyukám, mit szólsz ehhez? Éppen velünk esik meg.

Hontiné: Mit fognak szólni az ellenségeink?

Honti: Ne törődj velük, örülni fognak. Oh, a kárörvendők, a gazemberek! De azért még nem kell oly sötéten látni mindent.

Hontiné (ezalatt felsírt.)

Olga: Mi az, te sírsz? Anyukám, te sírsz? Te tudsz valamit? Akkor te már eltitkolsz valamit, valami borzasztót. (Hontiék némán tiltakoznak, miután összenéztek.) Beszéljetek! Tudni akarom, miért nem néztek a szemembe? Mondjátok meg azonnal, mondjátok meg! (Toporzékol.) Tudni akarom, igenis, tudni akarom! Hol a vőlegényem? (Kitörve, kétségbeesett siránkozással): Mi? Hol az én vőlegényem? (Mégegyszer ránéz Hontiékra, akik felsírva összenéznek, erre Olga iszonyú sikoltással összeryogy. Hontiék felkapják és a padra akarják vinni, de Olga kitepi magát kezükből és a képzelt vonat elé rohan. Hontiné azonban utána. Honti tehetetlenül vergődve tördeli a kezét, egyszerre csak autótülkölés, egész közélről, a kattogás is; az autólámpafénye bevilágítja a félhomályba borult színt.)

Honti (hátranéz és hirtelen felkiált): Geszti doktor! Az istenért!

Geszti (beront a színre, nem sejt semmit, hadarva kezd beszélni, olyan hangon, mellyel menteni akarja a kését): Jó estét, Honti bátyám. Na, bejött már a vonat? (Fel és alá járkál, mintha keresné Olgát.) Elég későn kaptam meg az Olga levelét, hogy jöjjenek ide az autómmal. Egy páciensnél voltam éppen a révhegyi pusztán, talán elkéstem egy kicsit, de ott a lejtőn behoztam. Mi? (Nézi az óráját.) Hisz minden pillanatban itt kell lenni a vonatnak.

Honti (kétségbeesve): Már nem lesz itt.

Geszti: Mi az, ez a kétségbeesett hang? Hol van Olga? Hát a nagyságos asszony? Csak nem történt valami?

Honti (átkarolja, mintegy segítségért könyörögve): Karambol történt. A tizenhétuszonzhármás, amellyel Rozgonyi Imrét vártuk, nekiment egy tehernek és...

Geszti: És?

Honti: És kisiklott. Négy halott van eddig.

Geszti: Csak nincs köztük Rozgonyi?

Honti: Ez az, amit nem tudunk!

Geszti: És hol van Olga? Sejt már valamit?

Honti: Elébe szaladt a vonatnak, ott a kerülőig, már ott, már ott akarta meglátni a vőlegényét és még mindig várja, nem tud még semmit. Semmi bizonyosat, még annyit se, mint mi, de már sejt valami borzasztót — az elébb csaknem elájul, itt aztán kitépte magát a karjainkból és rohant a vonat elé, ki tudja, talán a halálvonat elé, az ő halálvontja elé.

Geszti: Hisz ez rettentő, hol a forgalmi tiszt?

Honti: Ő se tudja a neveket még, doktor ur, én nagyon féltém a gyermekemet, ezt nem fogja túlélni. Van önnél valami kéznél, ha arra kerülne a sor...

Geszti: Van, mindig van valami nálam, ott van az autóban, mindenesetre elhozom. (Gyorsan el.)

Honti (utánanéz, majd megfordul és Hontinéval találja magát szembe, akinek a karján Olga támolyog sápadtan, letörve.)

Hontiné: Nézz rám, lányom, semmi se történt, hisz hallottad, a forgalmi tiszt csak tudja! Pályazavar az egész, félórán belül itt lesz a vonat. Csak egy kis késés.

Honti: Meglátod, autón fog iderepülni, csak nyugodj meg.

Olga: Nem igaz, ti hazudtok és a forgalmi is hazudik. Itt történt valami, több, mint valami, több, mint pályazavar.

Hontiné: Csak az történt. (És sir.)

Olga: Ha csak pályazavar van, akkor miért sirsz? Miért

örjitsz meg a könnyeiddel? Hisz az egész életemet a te könnyeid mérgezték meg, mit akartok még tőlem? Mindenki csak tőlem, de miért? Hát mit vétettem? Mert szegény vagyok? Hát az én bűnöm az? Mit akartok tőlem? Meg akartok ölni egészen a jóságtokkal, a szívetekkel, mit akartok? Beszéljetek! Meg akartok ölni?

Hontiné: Hogy mondhatasz ilyet, Olga?

Olga: Miért veszitek magatokra az én szenvedésemet, én szeretem a vőlegényemet, csak az enyém ő, hát mit néztek úgy? Igen, én szeretem, hát hagy vesztésem el én, csakis én!

Honti: Drága Olgicám, ne félj, rögtön meglátod, nincs baj. Egy félórán belül. (Elfordul és könnyet töröl ki a szeméből.)

Olga: Te is sirsz. Te mindent tudsz? Mondd meg az igazat. Az a vasutas is megmondta, hogy hét kilométernyire az állomás előtt felázott a talaj és karambol történt és hogy minden utas odaveszett. Igaz ugy-e? Ő is köztük volt.

Hontiné: Az a vasutas egy részeg ember, nem is ember, de állat, nem is lehet neki hinni.

Olga: Részeg ember és mégis könyörült rajtam, azt mondod, hogy állat és mégis megesett rajtam a szíve, de ti hazudtok, ti, az édes jó szüleim, ti megöltök a szívetekkel, a jóságtokkal. Apám (Oda-rohan, átöleli): Te mindig jó voltál és őszinte. Nézz rám. Imre meghalt. (Olyan hangon, amely nem kérdés és nem felelet.) Meghalt? (Szörnyű sikollyal lerogy. Hontiéék felsegitik és az ájult nőt odaviszik a padhoz.)

Hontiné (utközből): Jaj, segítség! (Ébresztgeti, ahogy tudja.)

Honti: Segítség, elájult! (Suttogva): Hát hol a doktor?

Geszti (berohan, oda akar rohanni Olgához, hogy segítsen rajta orvosilag, de mielőtt odaérne, Olga, aki félájultan is tudomást vett Geszti váratlan jelenlétéről, nagynehezen kibontakozik. Hontiéék ölelő és

támogató karjaiból, feláll a padról, mereven nézi egy pillanatig Gesztit, jobbkezeével megsimogatja homlokát, mintha egy nehéz rossz álmot törölné ki a szeméből, egy lépést tesz előre, halkan maga elé mondja álmatag-nézéssel és inkább csak sóhajtás-szerűen ezt a nevet): Imre... (Utána előre lép, megint megáll, arcán enged a merev nézés, száját nyitva felejtí és valami csodálkozással vegyes boldog, kéjes kiáltással Geszti ölébe rohan): Imre! Imre!

Gesztí (tanácstalanul áll és nézi Olgát és Hontiékát.)

Olga (Gesztí tehetetlen és mégis megértő karjaiban):

Imre, drága Imre, te vagy? (Megcsókolja szenvedélyesen, Gesztí tiltakozna, de a szájalom és meglepetés vegyes érzésével figyeli Olgát.) Tudtam, hogy te vagy, tudtam, hogy nem történhet bajod, mert vártalak, nagyon vártalak. (Magához szorítja a megdöbbenésében szótlan Gesztit.) Meg vagy rémülve, mi? Beszélni se tudsz. Mesélt már, hogy történt? Ugy-e rám gondoltál az első pillanatban? De hát szólj már, hogy történt? Még most is reszkepsz, nem is csoda. Ültessük le. (Ránéz a születre félig eszelős tekintettel. Hontiék csaknem irtóznak Olgától a váratlan fordulatra, tanácstalanul merednek Gesztire, akitől némán segítséget várnak.) Az anyádnak sürgönyözök most rögtön. Jó?

Gesztí (egy tiltakozó mozdulatára Hontiék felzokognak.)

Olga: Nézd csak Imre, látod? Az örömtől hogy felzokognak, szegény, drága öregek, nézd. (Könnyesen.) Ha láttad volna, hogy aggódtak érted, rettenetes percek voltak, de hát beszélj, sürgönyözhetek? Megengeded?

Gesztí (megadja magát a különös helyzetnek): Ha akarod, hát nem bánom.

Olga: A cím ugyebár a régi?

Gesztí (roppant zavarban óvatosan): Igen, igen, a régi.

Olga: Rohanok, várjátok itt és nyugtassátok meg egymást, hisz az rémes, hogy mennyire elővett benne-

teket. Szóval a régi. (Elmenőben): Csak azt, hogy megmenekültél. Jó lesz?

Geszti (m. f.): Jó lesz. (Olga eltűnt az őrházban.)

(Hontiék némán néztek Gesztire, aki a legjobban van meglepetve. Hontiné felzokog, Honti csendesíti.)

Honti: Csak nyugalom, majd rendbe jön.

Geszti (vigasztalva): Remélem, látják, miről van szó.

Hontiné (sirva): Doktor ur, mi történt vele?

Honti: Ez a szörnyű izgalom elvette az eszét?

Geszti: Abban a hitben él, hogy én vagyok Rozgonyi Imre, talán hasonlítunk, azért van az egész.

Hontiné: Határozottan hasonlít, hisz ez beláthatatlan, ez a katasztrófa...

Honti: Nem szabad elveszítenünk a fejünket.

Geszti (körülnéz): Bizzanak rám mindent.

Hontiné: Az Istenért, doktor ur, mit kell itt tenni? Könyörüljön rajtunk (Sir.)

Geszti (leinti őket): Semmi siránkozás, ez a fő. Fő a nyugalom. Meg kell őt hagyni egyelőre ebben a hitben.

Hontiné: Gondolja?

Honti: És ha rájön a tévedésre?

Hontiné: Akkor lesz csak az igazi katasztrófa. Uristen, mi lesz itt?

Honti: Ne izgasd magad.

Geszti (aki ezalatt fel és alá járkált): Nem is csodálkozom az egészen. Ősmerem Olgát, szenvedélyes, impulzív természete van, tessék elképzelni, milyen erővel volt beidegezve erre a találkozásra, a viszontlátásra, micsoda lázzal várta a vőlegényét, a holnapi napot, az esküvőjét, a nászutat, a nászéjszakát, igazán nem csoda, ha ilyen előzmények után így látja a dolgokat. Ezek a szenzációk mind rázuhantak az agyára és nem lát logikusan, hamis képzetek vannak és a valószínű és véletlen hasonlatosság hívta ki az egész tévhitet. Meg tetszik érteni, valósággal provokálta ezt az impulzust. Értsek meg, itt a vágy, a menyasszony vágya meg a

fantáziája viaskodott a valósággal és egyelőre a fantázia maradt felül.

Hontiné: És ha magához tér?

Honti: Ez kényes szituáció. (Hontinéhoz): Nem lenne jó, ha utána néznél?

Geszti: Az mindenesetre jó lenne. (Hontiné elmegy.)

Honti: Beszéljen egészen nyíltan, férfi vagyok.

Geszti: Nem szabad elveszteni a fejünket.

Honti: Szóval azt gondolja, kedves doktor ur, okosabb egyelőre meghagyni ebben a tévhitben?

Geszti: Meggyőződése az, hogy igen. Mert gondolják meg kérem, hogy...

Honti: Én megmondom neki az igazat kiméletesen.

Geszti: A legnagyobb kiméletlenségnek tartom ezt a kiméletet. Ugyan hová gondol? Végleg megzavarodna. (Magyarázva): Ennek a felvilágosításnak fokozatosan kell megtörténni. Bizzák csak rám. Méltóztassék csak utánanézni.

Honti: A feleségem már ott van. Ez ugyebár valami rögeszme?

Geszti (rá se hederítve): Kérem, Honti bátyám, megvan az egész program. Még ma este elutazom vele.

Honti: Doktor ur, nem értem ezt.

Geszti (ismét fel és alá járva gondolkozott): Mintha semmi se történt volna, azaz mintha már minden megtörtént volna, mintha már az esküvő után lennénk, mert az ilyen esetben a páciens elveszti a tér és az idő fölötti tájékozó képességét. Még jó, hogy autóval vagyok itt. Tessék idefigyelni. Az autóban iszunk majd már, ahogy ő gondolja szegényke, a szerencsés megmenekülésem üdvére, van nálam egy kis ital, abba, már mint az Olga poharába beteszek altató port, észre se veszi, elalszik és ebben az alvó helyzetben ráültetjük a vonatra és elutazom vele a főváros felé! Otthon a legszükségesebb holmit be fogjuk csomagolni.

Honti: Szegény Olga. (Sirva:) Képzelve, már napok óta becsomagolta a legszükségesebbet, alig egy pár

ruhát és könyvet, mindig mondta, hogy neki nem kell kelengye, meg hozomány, csak férj és boldogság és most itt állunk bent a legszörnyűbb katasztrófában.

Geszti: Tessék csak meghallgatni. Éjszaka megismétlem az elaltatást és visszafordulunk. Holnap hajnalban pedig itt ezen az állomáson várom az Önök sürgönyét, addig megtudhatják, hogy áll a dolog azzal a katasztrófával.

Honti: Gondolja, hogy holnap hajnalban már megtudjuk, hogy Rozgonyi Imre a halottak közt van-e vagy sem?

Geszti: Egészen biztosan megtudják holnapig.

Honti: Hisz végig se tudom gondolni, hogy mi lehet hajnalig?

Geszti: Nincs értelme ennek a kétségbeesésnek.

Honti: Csak meg ne látna senki a vonatban se.

Geszti: Bizzon bennem, Honti bátyám. És meg vagyok győződve, hogy hajnalig megtudják.

Honti: És ha csakugyan a halottak között van?

Geszti: Akkor egyenesen a szanatóriumba kísérem.

Honti: És ha az élők között van? Ha megmenekült?

Geszti: Szép lassan rávezetjük az igazságra. És ezzel meg is mentettük az idegzetét.

Honti: Rendben van doktor ur, de gondolja, hogy ez helyes így?

Geszti: Az egyedüli helyes megoldás.

Honti: Vigyázzon, jönnek.

Olga (jön Hontiné karján, de kitépi magát és előre siet): Milyen sokáig tart egy ilyen állomáson a sürgönyzés. Helmece sürgönyöztem. Elég ez a cím?

Geszti (nézi Olgát, aki belekarol): Elég.

Olga: Még nem is beszéltél. De most már tudni akarom, hogy történt? A részleteket is.

Geszti (összenéz Hontinéval, Hontiné tiltakozó mozdulatát leinti és legyőzve zavarát, előbb lassan dadogva, később simán és folyékonyan hazudni kezd):

Nem tudom, mit mondjak előbb? Ez még soha nem történt velem.

Olga (türelmetlenül, exaltáltan): Beszélj már, beszélj ha mondom.

Geszti: Hát az első pillanatban...

Olga: Rám gondoltál, ugye?

Geszti: Rád gondoltam, aztán egy különös, addig sose érzett rémület szállt meg, valami nehéz köd ült a szememre, fátylak táncoltak a szemeim előtt.

Olga (nevetve és borzadva): Az én fátylaim, az én holnapi menyasszonyi fátylam. (Hontinéhoz:) Látod, anyukám, hogyan szeret, még akkor is rám gondol, csakis énram! És aztán?

Geszti: És aztán egy rettenetes lendület felkapott a levegőbe, a ropogásnak, a csattogásnak és recsegésnek valami iszonyu kakofóniája kínoztta a fülemet, megnöve fantasztikus dimenziókban, nem tudom hogyan, de az atonális muzsika jutott eszembe, de csak egy pillanatra, talán a szörnyű zajlás, a roppant disszonanciák okozták és aztán...

Olga: Ó, ha le tudnád kottázni, micsoda szenzáció volna. Beszélj tovább...

Geszti (sóhajt, mint aki nem tud tovább hazudni): Még most is elrémülök, ha arra gondolok, hogy...

Olga: Mire, mondd már!

Hontiné: Hagyd már Olga, nem látod, milyen kábult és milyen holtfáradt.

Geszti: Már az autóban szeretnék ülni, képzeljétek, egyszerre csak a Sarudyék pusztáján találok magam, tudod a Sarudy Pista, a legjobb barátom, ott van a birtoka...

Olga: Hogy kerültél oda?

Geszti: Magam sem tudom, oda szállítottak, mint sebesültet, utközben mondták, hogy így halásztak ki a törmelék alól.

Olga: Szegény Imrém! Fáj valami?

Geszti: Csak fáradt vagyok. Menjenek szépen előre. Ott az a Sarudy autója, tudod, a régi barátom, akinek

ott van a birtoka a szerencsétlenség színhelyétől alig pár lépésnyire. Képzeljétek el, hogy megrémült, amikor meglátott, de ott magamhoz tértem valahogy és most itt vagyok.

Honi: De menjünk már, egészen sötét lesz.

Olga (belekarol és nem engedi Gesztit): Gyerünk.

Gesztli: Megbocsátanak, csak az ügynökömmek sürgőnyzők, hogy ne ijedjen meg ő sem.

Olga: Majd én, add ide a címet.

Gesztli: Ne fáradj, majd én magam.

(Hontiék előre mennek, Olga megcsókolja Gesztit, utánuk szalad, visszafordul.)

Olga: De rögtön gyere. (El.)

Gesztli (megtörli homlokát, Honti visszajön): Azt a sürgőnyt majd elintézzük, a vasutas majd átveszi.

Honti: Jól van, szóval Geszti Gábor címére.

Gesztli: Megmondom a vasutasnak, hogy csak négyszemközt adja át.

Honti: Rendben van. (El.)

Vasutas (jön, G. magához inti): Parancsol az ur?

Gesztli: Holnap hajnalig sürgöny érkezik címemre. Majd négyszemközt adja át nekem.

Vasutas: Négyszemközt? Jól van kérem. De milyen címre?

Gesztli: Geszti Gábor címére, megértette?

Vasutas: Megértettem.

Hontiné (eljött az autóból és kezét tördelve jajgat): Édes doktor ur!

Gesztli: Valami baj van?

Hontiné (sir): Az uram elmondta ugy titokban a részleteket, hogy Ön mit tervez, de én nem megyek abba bele.

Gesztli: De miért?

Hontiné: Az Istenért, gondolja meg, milyen veszélyeket rejt ez magában. Lehetetlen, hogy egy hálókocsiban, — mert csak erről lehet szó — Olga Önre, aki ösmeri, közömbös legyen. Ugyebár megért engem? Az uram erre nem is gondolt, ugye megbocsát egy

anyának, ha Isten ments, megfelelkezne magáról.

Geszti: Nagyságos asszonyom, elfelejti, hogy én nemcsak férfi, de orvos is vagyok.

Hontiné: És ha felébred a vonatban?

Geszti: Elaltatom mégegyszer.

Hontiné: Nem úgy értettem, de ha Önben is felébred a férfi?

Geszti: Akkor magamat is elaltatom.

Hontiné: Még most kellene megtudni, hogy mi történik annál a katasztrófánál!

Geszti: Csak hajnalban lesz befejezve a vizsgálat és különben is Olga idegzetére végzetes volna a hirtelen exploziószerű felvilágosítás. Nem is vállalom a felelősséget.

Hontiné: Most az emberek szemébe nézni. (Kezét tördeli.) Hisz a sajnálkozásukkal fognak meggyilkolni.

Geszti: Nagyságos asszonyom, tessék visszamenni, nehogy feltűnő legyen Olgának. Én rögtön jövök.

Hontiné (letörli a könnyét és el).

Geszti (a vasutashoz): Megértett ebből valamit?

Vasutas: Nem, nem értek semmit, nem szeretem a siró asszonyokat, ha a feleségem sirni kezdett, akkor a legnagyobb élvezettel vertem el, most is elverném, de megszökött, mert nem vigyázott a kutyára.

Geszti (leinti és pénzt ad neki): Tessék, ez a magáé, de ne felejtse el, szóljon a hivatalban.

Vasutas: Igenis szólok. (Elmegy, de megáll.)

Olga (ezalatt bejött. Geszti attól fél, hogy hallotta a vasutassal való diskurzust, nem mer beszélni): Nos? Képzeld, a mama nem mer nélküled az autóba ülni olyan félénk természetű, most ül először életében autón. Miért hallgatsz? Még arról sem beszéltél, hogy a szonátával milyen sikereid voltak Berlinben?

Geszti (nem felel, mert közben figyeli Olgát. Közben reszket attól, hogy a vasutas kimotyogja a megbízást, ezért zavartan kérdezi Olgától, mintha egy percre kiesett volna a szerepéből, ingerült hangon): Milyen szonátát, kérem? (Vasutas végleg el.)

Olga: Hát elfelejtetted az új ópuszt, úgy látszik, oda van az emlékezőtehetséged is a katasztrófa óta.

Geszti: Dehogyan van oda, bocsáss meg.

Hontiné (kivül): Hol vagytok?

Olga: Látod, már megint aggódnak. (Megindulnak.) Beszélj már!

Geszti (mint előbb, lassan-lassan belejön a hazudozásba): Igen, a szonátát? Hát kérek az öreg Delbeck azt írta, hogy... hogy Rubinstein óta ilyen tiszta tónust és ilyen dinamikát még nem... (Nem tudja végig mondani, mert Olga elragadtatásában lecsókolja az utolsó szavakat. Így távoznak, átölelve egymást. Jön a)

Forgalmista (csodálkozva néz utánuk. Vasutas kis vörös kézilámpával elébe megy a másik oldalról).

Vasutas: Ne tessék haragudni, ha kérdezek valamit. Lehet?

Forgalmista: Lehet.

Vasutas: Azt tessék nekem megmondani, hogy ha az a vőlegény csakugyan zongoraművész lett volna, aki ott meghalt a karambolnál, akkor mért nem találtak egy árva billentyűt se abból a zongorából, hisz azokra a koncertekre csak magával kellett, hogy vigye azt a szerszámot, mondjuk a zongorát is. Hisz én is, amikor háztüznézőbe mentem, igaz, hogy nem voltam olyan nagy úr és zongorán se tudtam játszani, de mégis magammal vittem a hangszeremet, még tavaly is meg volt. Tetszik emlékezni? A kis bájos furulyámat. Igaz?

Forgalmista (szánalommal vegyes megvetés a hangjában): Maga úgy látszik megint ivott. Mi?

Vasutas (megrögzött alkoholiista tónusban): Igenis kérem, nem ittam...

(Autótülkölés az elindulás ismert lármájával. A sötétség már ráfeküdt az egész színre, most hirtelen kigyullad a jelzőlámpa).

CSONDES BESZÉLGETÉS HÁROM POFONRÓL

(Szin: Káldor festőművész műterme. Manzardszoba valahol egy villa legtetején. Kétoldalt ajtó. Hátral főbejárat, ha ez az ajtó nyitva van, kilátni az előszobába és oldalt a telefont. Művészi rendetlenség: Megkezdett portrék, az asztalon kis szobrok, nipppek. Az asztal körül karosszékek. A pamlagon ül Juci és olvas valami ujságot. Hirtelen csöngetés, főbejáráthoz megy, kinyitja.)

Vidéki (belépett lelken dezve): Szervusz Juci, pontos voltam?

Modell (unott hangon): Igen, elég pontos.

Vidéki (meglepetve): Hát te soha se örülsz már, amikor jövök? (Szünet.) Várj csak, hisz ha jól emlékszem, te akkor se örültél, mikor mentem. Hát mi van veled tulajdonképpen?

Modell (m. f.): Semmi.

Vidéki: Ez az, látod, hogy semmi sincs veled. Itt nem is lehet veled semmi. (Körül néz.) Ez a híres Káldor Tibor műterme?

Modell (élénkebben): Tetszik neked?

Vidéki (körül néz, ajkbiggyesztés): Még te vagy benne a legszebb bútordarab. Mondd, miért imponál ugy neked ez a művész?

Modell: Mert művész!

Vidéki: Nagy vicc. Én is voltam ilyen művész. A szakmában.

Modell: Ugyan melyikben?

Vidéki (leült a pamlagra). Emlékszel rá Juci? Most hat éve abban a kis söntésben, ugyanilyen szép pünkösöd volt.

Modell (elfordul tőle): Mikor pincér voltál?

Vidéki: Akkor. Akkor olyan művész voltam, hogy csoda. Tíz pohár sört vittem egyszerre.

Modell: Az nem művészet, csak mesterség. A Tibi azt nekem megmagyarázta.

Vidéki: Hát próbáljon a Tibi tíz pohár sört vinni egyszerre — ha olyan nagy művész!

Modell (neveti a naivitását).

Vidéki: Könnyű ám nevetni a szegény embert. Emlékszel rá Juci? (Sóhajt.)

Modell: Igen, mire?

Vidéki: Akkor pünkösöd-vasárnap délután abban a kis söntésben, amikor már olyan nagy művész voltam, egyszerre már nem vittem egyet se, egy poharat se.

Modell (figyelmesebben hallgatta): Igen.

Vidéki: Dehogya is igen! Hisz hallod, hogy nem. Nem vittem egyet se.

Modell: Én jöttem közbe?

Vidéki: Nem. Akkor egy asszony jött. Akkor te még aránylag lány is voltál. Egy más asszony jött közbe. (Mesélő tónusban.) Már ott is ül a sarokban, ablakpáholy négy. Ugy látom magam előtt. Egy gusztá nő, hiszti, tisztára hiszti! — úgy ki volt neki vágva itt a hóna. És egy barnát kért. Egy barna sört. Hideget! Mint a jég, olyan legyen, úgy mondta. — Én közel hajoltam hozzá és a szája forró volt, ahogy azt a jeget mondta, szinte csodáltam, hogy nem olvad el az a jég azon a forró szájon, ahogy mondta azt a hideg jeget.

Modell (unja a mesét, felpattan idegesen): Hány óra?

Vidéki (flegmával): Akkor negyed nyolcra járt. Most nem tudom, mennyi van. (Ránéz.) Ne haragudj Juci. én igazán nem tehetek róla, hogy olyan jól emlékszem vissza minden részletre.

- Modell:** Nem haragszom én, csak hazudj tovább.
- Vidéki (megsértődve):** Akkor nem mesélek tovább. Mert én nem hazudok.
- Modell (kötekedve):** De mikor olyan nehéz neked az igazat megmondani. (Szünet.) Szebb volt, mint én?
- Vidéki:** Más volt. Fekete ruha, tiszta selyem. Ülve is suhogott. (Elmélázva.)
- Modell:** Fehér volt, mi? Uri, finom, hófehér?
- Vidéki:** Nem. Nem uri és nem is finom és nem is hófehér. Mert még finomabb. A legfinomabb. (Halkan.) Meztelen.
- Modell (ajkbiggyesztés):** Csupasz, pucér. A tisztességek mind ilyenek. Nekik szabad, persze. Ősmerem a fajtáját. (Megvetéssel): Csupasz, pucér.
- Vidéki (áhitattal):** Meztelen, ha mondom. És mégse csupasz. Hát elég az hozzá, ott vagyok a jéghideg barna sörrel. Már utközben is táncolt a kezemben a pohár, izgult az külön helyettem is és nem láttam én már akkor semmit, de semmit, csak egy nagy, nagy bolond fehérséget. Ugy ki volt neki itt vágva (a mellére mutat).
- Modell (odasugva):** A bluza.
- Vidéki:** Nem a bluza, a dekoltázsra volt néki kívágva. És ahogy ott állok a fehérség előtt azzal a barna sörrel, hát egyszerre csak felborul az a sör és...
- Modell:** És bumsz, be a mellébe?
- Vidéki:** Eltaláltad, utána kapok rögtön a törlőronggyal és belenyulok.
- Modell:** A törlőronggyal, a piszkos törlőronggyal abba a finom, uri hófehér mellébe? (Gunyosan néz.)
- Vidéki:** Nem volt piszkos a törlőrongy. Mondtam már, hogy pünkösd-vasárnap volt és akkor ujat kaptunk.
- Modell:** Na és aztán mi volt?
- Vidéki:** Már nem tudom pontosan, a fejem rémesen zugott, a szemem káprázott, meg égett.
- Modell:** Mitől égett? Tán, mert odaértél ahhoz a finom bőréhez?!

Vidéki: Dehogy is attól! A pofontól égett a szemem amit kaptam.

Modell: Az ura volt?

Vidéki: Affenét az ura. Ilyen elszántan és ilyen hevesen csak egy szerető védi meg a nőt. És sohase a férfi. Csak egy szerető. (Sóhajt.) Én is így védnélek meg téged.

Modell (hidegen): Van, aki megvédjen.

Vidéki: (zavartan, fájdalmasan hallgat).

Modell (felderítve): Na, na beszélj már. Ez volt az első pofon az életben, amit kaptál?

Vidéki (szégyenkezve): Az első három. Mert hármat kaptam. (Sóhajt.) Az az ember nagyon szerethette azt a nőt és svungba jött.

Modell: Na és te mit szóltál ehhez, te csak úgy nézted, ahogy pofozgat?

Vidéki: Először csak néztem, azután egyszerre csak azt mondtam neki, hogy: Pardon!

Modell (elhülve): Miért mondtad azt, hogy (utánozva) Pardon?!

Vidéki: Miért? (A világ legtermészetesebb hangján.) Mert még volt modorom. És én minden pofonra bementam egy pardont . .

Modell (gunyosan): Pardon, de ez nem volt okos tőled...

Vidéki: Várj csak, én nem hagytam magam, mert aztán én is svungba jöttem. Én akkor még tudtam, mi az illem és úgy magamba diszkréten lehoztam neki az összes szenteket csöndben, szalónstílusban, az összest.

Modell: Annak a nőnek?

Vidéki: Dehogy is annak a nőnek. A pasinak. De aztán úgy láttam, nem is dukálnak neki azok a szentek.

Modell: Zsidó volt?

Vidéki: Az, ha közbe ki nem keresztelkedett. (Szünet. Sóhajt.) Akkor láttalak utoljára — mert nem tudtam volna a szemedbe nézni másnap.

Modell: A pofonok miatt?

Vidéki (önérzetesen): A pofonok miatt!

Modell: Nagy csacsi vagy te. Az ember a pofonokat az arcáról egyszerűen le kell, hogy beretválja — és ezzel vége.

Vidéki (ránéz): Vége! Csakugyan vége? (Utána akar nyulni, de Modell fölkel.) Hát most itt éled le napjaidat?

Modell: Csak a napjaimat. Eltaláltad. Mert minden éccaka másnap reggel jövök haza. Csak tegnap éccaka nem így volt...

Vidéki: Mondd csak Juci és téged kielégít ez a művészet?

Modell: Magam se tudom. (Hirtelen): Nézd csak meg, hány óra?

Vidéki: Korán van még. Te vársz valakit.

Modell: A Tibit várom. Most kell hazajönni.

Vidéki (föláll): Hát a vidékre nem jönnél?

Modell: Én? A vidékre? (Elgondolkozva): Kisváros? Titokban nem lehet csinálni semmit, nyíltan meg nem szabad. Csak sár, sár és sár van és ez árt a cipőnek, ha meg felszárad, por van és ez árt a tüdőnek.

Vidéki: Nézz rám Juci, hetvenszázalékos rokkant vagyok, milyen nagyszerűen élhetnénk ott a vidéken együtt. Ha velem lennél, még a pótlékok is meglennének.

Modell: Ugyan kérlek, nem kell nekem gyerek.

Vidéki: Nem erre gondoltam. Az igazi pótlékokra. A pénzre. Akkor talán kilencven százalék is...

Modell: Unlak már azzal a százalékkal. Ne haragudj, de Káldor Tibi itt lesz rögtön és munkába vesz.

Vidéki: Hát ünnepnap is dolgoztak?

Modell: Nem dolog az, én csak fekszem és ő füst. (Csengetés.) Szaladj már, itt ezen az ajtón, a hátsó kijáraton. (Tuszkolja kifelé.) Isten veled.

Vidéki: Mikor látlak? Mondd már, mikor látlak? (Modell nem felel. Vidéki el).

KÉPKIALLITÁSON

Férj: Nekem az egész nem tetszik.

Fecsegő: Miért kérem?

Férj: Mert az nem művészet. Mosolyogni való dolgok ezek. Én mondom önnek.

Feleség: Egy kicsit túl szigorú vagy, Jenőkém.

Férj: Hozzám is szigorúak, ha rovincsolás van, akkor minden fillért kell számon tartani, nem hiányozhat semmi, itt pedig minden hiányzik.

Fecsegő: Mi az, hogy minden? (Közben igyekszik a hátával eltakarni az aktot.)

Férj: Hogy mi hiányzik? Hát csak a tehetség. De úgy látom, ez a terem se különb...

Feleség (rámutat egy csendéletre): Miért, kérlek? Például ez a csendélet nem rossz?

Fecsegő: Csakugyan, ez helyes.

Férj: Ez? Ez csendélet? Ezen se csend, se élet nincs.

Feleség: Hát mi van rajta?

Férj: Zagyva, lármás színek és hullaszag. Ez nem művészet. Akkor már inkább az ott. Hadd lám a katalógust. (Ránéz az aktra.)

Fecsegő: (Eltakarja a szemét.)

Feleség: Mi van veled, Irma?

Férj (látja, hogy betakarja a szemét): Sose szégyenkezzék, lássa Nagyságos Asszony, ez már inkább az élet. Igaz ugyan, hogy éjjeli élet, de élet. (Közelebb lépett hozzá.)

Feleség: Érdekes kép.

Férj: (Még közelebb ment a képhez, megtámaszkodik, kiesik a katalógus a kezéből és felszisszen.)

Feleség (megíogja): Mi az Jenőkém?

Fecsegő: Mi van Dévény ur?

Feleség: Jaj! Orvost!

Fecsegő: Gyorsan. Rosszul lett. Jaj! Orvost! Orvost! (Lefektetik a pamlagra.)

Teremszolga (beszalad): Rohanok a telefonhoz.

Feleség: Gyorsan vizet.

Teremszolga (elszalad): Hozom már. (El.)

Feleség (Fecsegőhöz): Te szaladj Irmuskám és telefonálj. Orvos jöjjön azonnal.

Fecsegő: Igen, igen, rohanok. (El.)

Férj (megvárta, míg tiszta a levegő, felkel és ültében megszólal, józan, száraz hangon): Ne az orvosért küldj.

Feleség (aggódva): Mi bajod van, Jenőkém?

Férj: Nekem semmi bajom nincs. Csak azt mondom, hogy ne az orvosért küldj, hanem...

Feleség: Hanem?

Férj: Az ügyvédért.

Feleség (megdöbben): Mit beszélsz? Ügyvédért küldjek, mikor ilyen rosszul vagy? Szent Isten, ez megőrült! (Kétségbeesésében hátranéz és segítségért akar kiabálni.)

Férj (megdöbben): Én nem vagyok rosszul, én azért akarom az ügyvédét, mert válni fogunk.

Feleség: Válni fogunk? De hát miért?

Férj: Majd meghallod a tárgyaláson.

Feleség: Jenőkém, az Istenért, mi van veled? Mi történt?

Férj: Még kérde? Most én kérdezek. (Oditva.) Ki az az ember?

Feleség: Miféle ember? Kiről beszélsz?

Férj: Hol az a gazember?

Teremszolga (berohan a vízzel): Tessék parancsolni. (Liheg.)

Férj: (Meggondolja a dolgot és ájulást színleelve újból visszafekszik.)

Feleség: Köszönöm szépen. Tessék már a Nagyságos Asszonyhoz menni a telefonba.

Teremszolga (visszaszalad): Igenis kérem! (El.)

Feleség (leteszi a vizet): Kiről beszélsz tulajdonképpen? Miféle gazemberről?

Férj (ordítva): Ki festette azt a képet?

Feleség: Mit tudom én? Engem az nem érdekel. Itt a katalógus, ha érdekel.

Férj (kikapja a kezéből a katalógust): Még külön kiadás is kell, katalógus is kellett, hogy felülfizessenek egy helyen, ahol az én gyalázatomat mutogatják a nyilvánosságnak. (Üti a mellét.) Az én szörnyű gyalázatomat.

Feleség: Jézus Mária, ez megőrült.

Férj: Ki az az ember?

Feleség: Miféle ember?

Férj: Az a gazember!

Feleség (letérdel): Hát mit kinzol?

Férj: A festő nevét akarom tudni!

Feleség (most érti meg a gyanút): Hát csak nem gondolod Jenőkére?

Férj: De gondolom, csakis gondolom! Most már mindent gondolok. (Odanézve a képre, de eltakarja a szemét.)

Feleség (a kinti zajra): Vigyázz, jönnek már, feküdj vissza, neked most rosszul kell lenned.

Férj (élénken): Szóval bevallod, hogy nekem rosszul kell lennem, szóval belátod, szóval nem is tagadod.

Feleség (sirva): Hisz azt sem tudom már, hogy mit tagadjak és mit valljak be?! Te megbolondítsz!

Férj (feláll): És te megcsalsz!

Feleség: Te örült!

Férj: Te rongy! (Vissza akarná vonni, de már nem lehet. Könyörgő hangon.) A nevét mondd meg!

Feleség: Kinek a nevét?

Férj: A lakását mondd meg. Mert le akarok még máma nála vizittetni.

Feleség: (Észreveszi, hogy kiveszi a revolvert és felsikolt.)

Férj: Sikoltasz? Szóval félted is?! Na jól van. Most már elárultad magad.

Fecsegő (jön lihegve, férj gyorsan visszafekszik): Ugye a Dr. Kondor a háziorvosotok? Egy félóra múlva jöhet csak.

Feleség: Nem kell már hál Istennek. Jobban van a Jenő.

Férj: Már jobban vagyok valamivel.

Feleség: A színektől van ez, tudod Irmuskám. A lila színektől. Ez már volt vele fiatalkorában.

Fecsegő: Szintén egy ilyen képkiállításon?

Férj (kiélezve): Nem kérem. Egy ilyen képkiállításon először vagyok életemben. És utóljára is.

Feleség: Ugyan ne beszélj ilyet.

Férj: Nagyságos asszony, méltóztassék még egyszer a telefonhoz fáradni és lerendelni a doktort. Már jobban vagyok.

Feleség: Drága Irmuskám, légy olyan jó, tedd meg nekem.

Fecsegő: Megyek, nagyon szívesen. (El.)

Férj (össze-vissza keresés után meglelte, idegesen fellapozza a katalógust): Hanyadig szám?

Feleség: Hatvanhét.

Férj (felkelt a pamlagról): „Nő két vállon“. Festette Káldor Tibor. Mi ez a csillag a neve mellett?

Feleség (benéz): Bizonyára a születési évről vonatkozik, mert nincs mellette kereszt. Nem halt még meg. 1886. Tehát akkor született.

Férj: Ilyen fiatal volna? Persze, hogy él és fiatal. Ez az...! Szóval él. Mert majd bolond lesz meghalni,

amíg ilyen becstelen urinők vannak! (Megállt a kép előtt, szinte a képhez beszél.) Mikor voltál nála először? Vagy utoljára?

Feleség: Kihez beszélsz?

Férj: Hozzád.

Feleség: Hát akkor mért nem nézel rám?

Férj: Mert itt is látlak. Nagyon jól vagy eltalálva. Ugylátszik alaposan kitanulmányozott az a bitang.

Feleség (könnyel a hangjában): Hát azt hiszed?...

Férj: Azt hiszem.

Feleség: Mit hiszel?

Férj: Az ellenkezőjét, mindig csak az ellenkezőjét annak, amit mondasz...

Feleség (most már felzokogva): Hát azt hiszed igazán, hogy én vagyok ott és hogy én ösmerem ezt a festőt? Azt hiszed?

Férj: Azt is.

Feleség: És hogy ő ösmer engem?

Férj: Azt is.

Feleség: És hogy én jártam hozzá?

Férj (cinikusan): Azt is! (Innentől kezdve széditő tempóban megy a veszekedés tovább).

Feleség: És hogy én titokban?

Férj: Azt is!

Feleség: És hogy én téged?

Férj: Azt is!

Feleség: És hogy a végén?

Férj: Azt is! igen, (gyorsan) azaz nem. Mert már az elején is tudom! És azt mindég éreztem...

Feleség: És hogy én talán...

Férj: Nem talán, de biztosan...

Feleség: És hogy mindez nem tréfa?

Férj: Nem tréfa!

Feleség: Hogy mindez igaz?

Férj: Minden igaz...

Feleség (térdre veti magát): Hát komolyan azt hiszed józan fejjel...

Férj: Nem tudom, van-e most józan fejem, lehet-e józan fejem ilyenkor?

Feleség: Na látod. (Megkönnyebbül.)

Férj: Nem látom...

Feleség: Ugye, nem hiszed?

Férj: Nem hiszek Neked!

Feleség: Hát gondold meg. Ez valami örült rögeszme, ami egy pillanatra átrepült és átcikkázott az agyadon. Szégyeld magad. Ugye, most már szégyenled magad?

Férj: Dehogyan is szégyenlem magam.

Feleség: Nem?

Férj: Nem.

Feleség: Hát elülről kezded?

Férj: Nem, csak folytatom. Folytatom a nyomozást. De most én kérdezek. Mondd kérlek, a Laci már meg volt akkor, mikor? ... (Sötétén maga elé néz).

Feleség (kétségbeesett hangon): Mikor?

Férj: Mikor? Mit tudom én, mikor? Mikor kezdődött ez? Mit tudom én? Hisz ha tudnám...

Feleség: Hát csakugyan nem lesz vége ennek?

Férj: Már vége is van, de nem csak ennek, mindennek vége van közöttünk. Mindennek vége!

(Bejön a Píktor és a Riporter. Férj odahallgat).

Teremszolga (Píktorhoz): Itt volt a Juci és nagyon idegesen várt a mesterre.

Riporter: Engem senki nem keresett?

Teremszolga: Senki, csak a mestert a Juci nagysád, de nagyon.

Píktor: Mikor ment el?

Teremszolga: Ugy déltájban.

Píktor: Köszönöm. (Előrejönnek).

Riporter (észreveszi a férjet és feleséget az akt előtt): Na látod, ez aztán az elégtétel. Összesen két ember hemzseg az egész kiállításon és ez a kettő is a te képed előtt áll és gyönyörködik benne.

Píktor: Hátha nem is gyönyörködnek?

Riporter: Dehogy nem. Csak rájuk kell nézni...

Piktor: Igen? Na ez csakugyan jól esik. (Bemennek a szomszéd szobába).

Férj (gyorsan): Még most is tagadod? Kell több? Jólesik neki, hogy itt állsz a képe előtt. A te képed előtt.

Feleség: A Laci boldogságára esküszöm, hogy sose láttam azt az embert.

Férj: Hogy merészeled ebbe a piszkos ügybe az én drága kis Lacimat belekeverni?... (Szünet után mély sóhajjal): Különben... úgy se tudhatom most kié az én... Lacim... (Komoran tekint maga elé).

Feleség (hiszterikus rohamban): Ha nem hagyod abba ezt az örült gyanusítást, akkor én itt neked rögtön meghalok. (Ledobja magát a pamlagra.) Hát ide jutottunk, ezt érdemlem meg tőled én és éppen én, mert oly rettentő kinok között hoztam neked a világra a mi drága kis Lacinkat?

Férj: A te drága kis Lacidat.

Feleség: Ezért van ez, mert majd meghaltam a szülés alatt?! Te erről nem is tudsz semmit.

Férj: Ez valami egészen új. Még hazudni is tudsz? Hisz a legkönnyebb szülés volt, amire csak emlékeznek a szomszédban.

Feleség (sirva): Ezt csak úgy beadták neked, mert akkor ugyis vidéken jártál valami hivatalos ügyben és eltitkolták előtted. De most tudd meg, hogy két professzor is volt nálam és majd rámentem, olyan nehéz szülés volt, de neked csak az ellenkezőjét mondták be.

Férj (nagyokat néz): Miért? És ki volt az a két professzor? Az öreg Puskás bizonyára és Wulpich ugye?

Feleség: Nem kérlek, a fiatal Gerde és a fess Szalaczy.

Férj (elhűlve): A fiatal Gerde és a fess Szalaczy? Hát miért titkoltad?

Feleség: Mert már akkor is olyan beszámíthatatlan voltál a féltékenységeddel, hogy bizonyára a professzorokra is gyanakodtál volna, ha akkor...

Férj (akaratlanul is toporzékolva): Mért csak a fiatal Gerdét hívtátok? És a fess Szalaczyt? Mért nem azt a két öreg professzort?

Feleség (tudomást sem vesz a közbeszólásról): Ha akkor megmondjuk az igazat, hát végem van. Hát inkább letagadtuk és magamba fojtottam a szörnyű szenvedéseimet, csak hogy nyugalma legyen és most mind ezért itt a hála. (Felsir).

Férj: Azt hiszed, hogy ezt csak úgy beveszem?! Ezt most gondoltad ki!

Feleség: Hát kérdezd meg azoktól, akik ott voltak.

Férj: Nem kérdezek semmit. Ebben a kérdésben csak egyetlen egy ember illetékes. És az Laci, az én (meggondolja), az a szegény drága kis Laci.

HIDEGVÉR

Férj (körülnézett): Nézzen ide művész ur. Ha én most Önhöz nyugodtabb hangon kezdek beszélni, ez korántsem jelenti azt, mintha már meg is nyugodtam volna, sőt, ez csak a kezdet. Ugy látom, itt ma kettőnk között egy végső leszámolás fog lezajlani és ehhez mindkettőnknek erőre van szükségünk. Tehát ne értsen félre. (Más hangon): Én értem az Ön műfelháborodását. Az kérem egy sugalmazott ügy, ez egy felbérelt nőszemély.

Piktor (erélyesen): Pardon, ez se nem nő, se nem személy. Ez Juci, az én leghüségesebb modellem. Nézzen utána a katalógusban, az a „Fekete mise“, ez a „Hamvazó szerda“ a „Hulló csillagok“ Jucija.

Férj (hidegen): Az Ön művészete engem távolról se érdekel. Én nem azért jöttem.

Piktor (mosolyogva): Az engem nem bánt. Ön hivatalnok ember és így értem is az Ön közönyét a művészetek irányában.

Férj: Az mellékes, hogy Ön megért-e engem, vagy sem. Lássuk a földolgot.

Piktor: Figyelmeztetem, hogy lent a kapuban egy uriaszony feltűnő idegességgel járkal — ha nem csalódom, ez az Ön felesége lesz, bár nem beszéltem önágyságával, mert nem ismerem. De abban se kételkedem, hogy az Ön felesége aggódik Önért.

Férj: Ne féltsen engem. Ezzel nem fog reám hatni.

Piktor: Nem volna okosabb dolog, ha Ön lemenne önagyságáért? Mert mit csürjük, csavarjuk a dolgot? Ön szembesítést akar nyilván. Azt megteheti, én ugyanis ártatlan vagyok. Erről Ön meg fog győződni. (Gesztussal): Uram, Ön egy tévedés áldozata.

Férj (élesen): Még az vitás, hogy itt ki az áldozat? (Kezd egyre fenyegetőbb lenni.) Esküdjön meg, hogy viszonya van a feleségemmel.

Piktor (mosolyog): Hogy gondolja ezt? Én még sohse esküdtem hamisan.

Férj: Ön nem fog sokáig mosolyogni.

Piktor: Nézze uram, szereti Ön a feleségét?

Férj: Pardon, Ön úgy viselkedik itt, mint egy vizsgálóbíró. Mit kérdez maga tőlem ilyet?

Piktor: Mert én még kevesebbet tudok, mint maga. (Mosolyog.)

Férj: Itt hiába mosolyog annyit, minden gyanu Ön ellen szól.

Piktor: Kérem, ha Ön gyógyíthatatlan feltékenységben szenved, akkor Önnek mindenki gyanus, aki él.

Férj (különös éllel): Ön még mint halott is gyanus lesz.

Piktor: Szóval fenyegetődzik? Talán revolvért is hozott magával?

Férj: Ez nem tartozik Önre. (Sötéten nézi a piktort.)

Piktor (kikelve magából): Uram, kezd idegesíteni, lehetetlen viselkedésével. Ha akarja, berendelem ide a modellemet és a katalógusban levő másolattal összehasonlíthatja az aktját és meggyőződhet róla, hogy a hatvanhetes számú képemnek Juci a modellje. Ha akarja, levetköztetem a szegény teremtest és megláthatja a bal mellbimbó alatt az anyajegyet. Ez csak elég bizonyíték Önnek?

Férj: Ha én egy nem érdekelt fél volnék, akkor talán elég volna a bizonyíték, de én — sajnos — az ér-

dekelt férj vagyok és ebben az esetben ez a bizonyíték is kevés, különben is honnan tudjam én, hogy az a mellbimbó alatti anyajegy igazi-e? Hátha ez csak oda van festve. Én nem értem az aktképek festési technikáját. Hál' Istennek meg tudtam lenni enélkül is — de most...

Piktor (türelmetlenül): De most?

Férj: De most más bizonyíték kell.

Piktor: Más bizonyíték kell? Akkor ne haragudjon kérem, de nem marad más hátra, nézze meg otthon a kedves feleségét, hogy is áll ott ez az anyajegy? És akkor meggyőződhet róla, hogy...

Férj: Ne menjünk mellékvágányokra. Tartsuk be szépen a fővonal irányát. Ön megelégedzik egyről-másról. Arról, hogy én adóhivatalnok vagyok. És mint ilyen, nagyon is tisztában vagyok azzal, amit Önöknél a messteriskolában nagyképpen úgy hinak, hogy izomjáték. Igenis, tisztában vagyok az arcizmok hamis mimikájával. Például Ön az imént úgy viselkedett, mint egy adófizető polgár, Ön a nagy művész, az isteni bohém, úgy játszott az arcizmaival, mint egy közönséges és reszkető adófizető nyárspolgár.

Piktor (mosolyog): Ez valami egész új felfedezés.

Férj: Ismétlen figyelmeztetem Önt, hogy hiába mosolyog. Ön úgy viselkedik, mint egy polgár, aki hamis adóvallomást terjesztett elő.

Piktor (idegesen): Szóval Ön ragaszkodik ahhoz, hogy én az Ön feleségével, akit soha életemben nem láttam, kivéve most a kapuban, — viszonyt folytatok. Ön még mindig ehhez ragaszkodik, kérdezem én! (Szigoruan nézi.)

Férj: Egyáltalán nem ragaszkodom hozzá.

Piktor: Hát akkor?

Férj: Nem ragaszkodom hozzá és dacára ennek, így van. Vágja zsebre a főlényét. (Kiveszi a revolvert.)

Piktor (gyorsan): Ön pedig a revolverét! Ön megörült!

... **Férj** (rászegzi a revolverét): Az lehet, de Ön mégis be fogja vallani nekem az igazat, hogy viszonya van a feleségemmel. (Célba veszi a piktort.)

Piktor (az első pillanatban megtántorodik a váratlan támadásra, de aztán gondol egyet és hidegvérrel, cinikusan fölnevet): Várjon csak kérem. (Szalad a mappáért, fellapozza, ceruzát vesz elő): Így, így tessék maradni... Nagyszerű, kissé balra, egy gondolattal balra... Most jó. Rögtön kész lesz. (Lázasan rajzol a vázlatkönyvben és nem törődik a férjjel, aki a váratlan és hidegvérű viselkedés miatt frappirozva van.) Most csak a balszem köll már, az orr meg van, a karakter nagyon jól van megfogva... különös, hogy milyen ivelt szemöldöke van? Ezt a barbizoni iskola kultiválta és a szájnak ezt a tétova vonalát is látom. Nagyon érdekes. Sohse hittem volna, hogy ilyen gyorsan meg tudjam fogni a dolgot. Még csak egy pár pillanat. Egy kis satirozás a homlokra... Érdekel, tetszeni fog-e Önnek? Igazán érdekel. (Már csak az utolsó simításokat végzi.) Így, egy kettő. Nő még ezt a vonalat. Itt egy kis foltot látok... ez is megvan. Tessék. Parancsoljon. (Odanyújtja a képet, fellelegzik és jól megnézi a férjet, ez már a rajz után kapna, de a piktor visszarántja a rajzot.) Ha megengedi, még a revolvert is... Itt az izületben van valami különös meglátásom. A megbánás szinte reflexe itt a csuklóban. Rögtön meglátja uram, ez nagyon ritka egy vonal. Igazán nagyon hálás vagyok érte. Már meg is van. No tessék. Még csak aláírom. (Odanyújtja.) Nos, tetszik?

Férj (átvette gépiesen a képet, a revolver kiesik a kezéből, néz a képre, aztán a festőre, ez többször megismétlődik, most átérzi ennek a furcsa helyzetnek a tragikomikumát, mérlegelni kezdi magában, hogy a piktor játéka mögött halálmegvető bravur, vagy pedig ártatlanság játszik... és dadogva kitör): Hát, hát mit gondol Ön? (Mégegyszer nézte a képet): Hogy én ezt csak úgy elhiszem, mi? Azt hiszi, hogy én a fejemre

estem? Hogy csak úgy, úgy beveszem ezt, mi? Mert itt komédiázni méltóztatik, azt hiszi, hogy nekem az ilyesmit be lehet adni? (Gyorsan lenyul a revolverért.) Azt hiszi? (Törli a homlokát.) Maga nagyon könnyen veszi ám a dolgokat.

Piktor (mosolyogva, de zavartan): Igen, az életet is.

Férj: Igen, igen. (Zavarban.) Ami úgy megtetszik Önnek, azt Ön egyszerűen lerajzolja?! Önnek a feleségem is megtetszett, azt is csak úgy egyszerűen lerajzolta. (Megint játszani kezd fenyegetődve a revolverrel.)

Piktor: Tévedés, mert Ön, hogy őszinté legyek, nem is nagyon tetszik nekem és mégis lerajzoltam.

Férj: Nem fontos, hogy én tetszem Önnek vagy sem. (Fájdalmasan.) A fontos az, hogy a feleségem tetszik Önnek. De most...

Piktor (türelmét vesztve ordít): Hát most már elég legyen ebből az örült hajszából. Elvégre a becsületemről van szó!

Férj (tulordítja): De az enyémről is!

Piktor: Én nem félek az Ön revolverétől és fütyülök az életemre is, de ismétlem uri becsületemről van szó. (Ordítva közeledett feléje.)

Férj: Mit ordít úgy, ne éljen vissza a vendéglátó jogával.

Piktor: Ön betolakodott ide, mert az örült féltékenysége hajszolta ide, mit tudom én, miért éppen ide? (Lecsöndesedik, lassu más hangon.) Nézzen ide uram, van Önnek gyermeke?

Férj: Azt akarja ezzel kérdezni, hogy a gyermekem apjának érzem-e magam? Ez az Ön becsületeségétől függ elsősorban és a gyöngé asszonyétól, másodsorban.

Piktor: Bocsnátot kérek, nem gondolok ilyenekre. Ezt igazán csak Önnek lehet tudni, hogy mióta érzi és tudja magát esetleg... megcsaltnak. Hiszen világos,

hogy a legyőzött ellenség pontosan számon tartja a vereség óráját és percét.

Férj: Ez talán a történelemben van így.

Piktor: Nem talán, de biztosan. A történelemben így van, mert igaz, de amivel Ön jön, az nem igaz, az csak mese, egy beteg idegrendszer hazug fantáziája, nem tudom, valami szadista agyrém, egy undok perverzitás, amit a polgári morál talált ki és szankcionált. A féltékenység!... (Ezt undorral mondta.) Hiszen már látom, hogy Ön nem azért féltékeny, mert szereti a feleségét, hanem megfordítva, csak azért szereti a feleségét, mert féltékeny akar lenni. És tudja-e egyáltalán, hogy mit jelent féltékenynek lenni? Nem tudja, mert akkor nem is volna az. Vegye tudomásul: féltékeny ember az az ember, aki kelleténél jobban kinozza az asszonyát. Szégyelje magát uram!

Férj: Szóval kelleténél jobban? Vagyis egy kicsit kell kinozni, ugyebár ezt Ön is koncedálja? (Szünet.) No de Ön nagyon téved, ha azt hiszi, hogy én ide elmélni jöttem a féltékenység pszichológiájáról.

Piktor (nyugtalanul): Hát mit akar tenni?

Férj: Én azt teszem az én feleségemmel, amit én akarok és Ön is azt fogja tenni a feleségemmel, amit én akarok, vagyis Ön itt lefogja leplezni a viszonyát a feleségemmel. (Ebben a pillanatban megszólal a telefon az előszobában és a Piktor mozdulatot tesz a telefon felé, de a férj megszólal.) Pardon! Ön most nem hagyhatja el ezt a szobát (revolverrel kényszeríti), csak ha én akarom. Ön most addig marad itt, amíg én akarom.

Piktor: Nézze uram, Ön engem lelőhet és én nem is védekezem, mert ugyis ártatlan vagyok. Ha akarja tudni, nekem is van revolverem. (Fiókot nyit.) Itt van, nem is nyulok érte. Jól van, Ön a hatalmában tart engem, Ön erőszakoskodik, ezt meg tudom érteni, Ön egy rögeszme áldozata, de gondolja meg, ez talán az utolsó telefon az életemben, ha Ön is így akarja. Nézze,

én nem könyörgök, nem bánom, kövessen a telefonhoz a revolverével, én nem futok el, felhatalmazom, lelőhet a legelső gyanus mozdulatnál. De gondolja meg kérem, talán egy fontos üzenet vár ott rám, nem bánom, egy utolsó, Öntől függ, az Ön belátására bízom, nézze, talán az édesanyám, az én beteg szegény édesanyám akar velem még egyszer beszélni, uram, lássa be.

Férj (leengedi a revolvert, megvetéssel): Menjen és telefonáljon. (Telefon közben többször csenget. Píktor kimegy, háttal a kijárat felé, mert még mindig fél az őrült férj haragjától.)

DELIRIUM

Szerényi: Hallja ezt? Ezt a rémes tolongást?

Ügyelő: Hogyne hallanám? Ennek az undok Tihanyinak szól ez a lárma. Ostromolják az esti pénztárakat, most nyíltak meg. Csak úgy tépik egymást az emberek a megmaradt jegyekért.

Szerényi (aki eddig többször tagadólag rázza a fejét, most felkacag): Azt hiszi Tihanyi? Ki beszél itt Tihanyiról? Hát maga sincs tisztában a helyzettel? Honnan jön, kicsoda maga? Nem hallja, hogy hogy ordítják a nevemet? Figyeljen csak most, csak úgy zug, hallja? (Utánozza a képzelt zugást.) Szerényi, Szerényi, Szerényi... Hallja mindenütt Szerényi. Végre csak rólam beszélnek (mutat). Nézze ezt a részeg lelkesedést, már most micsoda tombolás. Mi lesz itt még ma este? Hát csak nézze meg, hogy hogy lepipálom őket mind. Szerényi Ede megmutatja nékik. Ma este ötven évvel megfiatalodom, ma este ujjaszületik Szerényi Ede és két vállra fektet le mindenkit Szerényi Ede. Eddig engem tettek le, hogy fel se kelhettem. Eddig csak engem rugtak, téptek és tapostak, most denique vége ennek is, ergo enyém az este az a gyönyörű egyetlen káprázatos este. Itt vagyok és megmutatom a világnak, hogy mit tudok. Szemtelen leszek, bátor, vakmerő és őszinte. Én megmutatom a világnak, hogy mit tud ez a sirásó. Istenem, egy szegény rongyos darócinges sirásó, (elérzékenyül). Nem a piros betű teszi, nem a népszerűség, nem a

pletykák, meg az Intimpistázás, de a lélek, beleteszem a lelkemet. (megöleli az ügyelő nyakát) beleteszem, ha belefér, de nem fér bele, abba a pirinyó szerepembe az én lelkem, hisz nincs is ott helye, mert a sok ütlegtől meg a mindennapi rugástól csúnyán megdagadt a lelkem. Hogy férne be egy mogyoróhéjba egy szép gömbölyű dió?! Ma este, úgy ásom meg a sirt, hogy attól koldulnak mind az összes Tihanyiak, ahányan vannak. (az utolsó mondatokra Rajongó-férfi és Rajongó-nő megközelíti Sz-t ez meglátja őket). Látja Márton már jönnek. Én nem hívtam senkit, de mind jön, akinek jegye van. Jön hozzám mind, az autogrammomat kívánják. (Heves mozdulattal kikapja a gyanútlan R.-nő noteszét és pózos gesztussal az ügyelő hátán beírja nevét.) Szerényi Ede október 22. Az év nem kell ugye? (nőre néz.) Az év megmarad, hát lehet azt elfelejteni? (visszaadja az autogrammot a R.-nőnek, aki R.-férfivel irtózva menekül, menekül, mint valami őrrült elől. Szerényi diadalmasan folytatja). Látja Márton, már megérezték, hogy itt vagyok. Mért nem jön most a Tihanyi? Látja jönnek az emberek, megérezték, hogy el kell jönni az én időmnek is. (fáradtan ledől a padra, ügyelő követi).

Rajongó nő (megáll és sarkon suttogva R. férfinék): Hisz ez megőrült. (gyorsan el).

Szerényi (ujabb lármára felpattan:) Hallod megint jönnek, az ifjuság megérezte, hogy itt vagyok, hogy ez az én estém. Hiába kiabál az a plakát és hiába hallgatott agyon (deliriumos lázban átkiabál a pénztár irányába.) Kell még autogramm? Parancsoljanak! Csak bátran kérem, tessék kérem folyvást, folyvást... (Ügyelőnek): Kérem szaladjon csak, szóljon a rendőrnek, engedje hozzám a fiatalságot (kitárt kezekkel prófétásan). Engedjétek hozzám a kisdedeket. Kérem csak jöjjetek, a nagy Szerényi Ede vár benneteket, csak rajta, jöjjetek, ne féljétek.

Rajongó nő: (mégegyszer visszajött és megdöbbenve nézi Szerényit).

Rajongó férfi: (utána jön és elviszi.)

Ügyelő: (vissza akarja vinni a padra). Ede bácsi nyugodjon meg már.

Szerényi: Minek? Ma legázolok mindenkit, be kell hozni a késést. Ötven éven kell behozni.

Ügyelő (suttogva): Hát ennyire berugott?

Szerényi: Én? Dehogy. Csak a mennyi e beköltözéshez kellett. Vagyok én olyan művész, mint a Tihanyi! Most minden kitör belőlem, most szétszakad minden zsilip és kiáradt tengerbánatom.

Ügyelő: Jöjjön Ede bácsi, lefektetem.

Szerényi: Van eszembe. Most mikor végre felkeltem és a sarkomra álltam? Most mintha kicseréltek volna, valaki rossz cserét csinált, de az nem baj. Eddig csak egy vacak vén bárcás voltam a sarkon, de most a saját sarkamra álltam. Hát itt vagyok. Lássá, itt van ez a sirásó szerep? Óriási, úgy beléfekszem, nem is fekszem belé, mert betemetkezem, még ma éccaka és még ma, mint a legnagyobb művész támadok fel. Isteni érzés, képzelje el (mintha szereptanulmányt végezne, úgy magyaráz, gesztikulálva). Helsingörbe vagyunk. Tudja mi ez? Mennyi felhő van ebben? Helsingör... (élvezi a szót). Érzí az ezüst ködöt a dán alkonyban és mennyi mélység és mennyi borus fájdalom. Az én fájdalmam, a tiéd, mindenkié.

Ügyelő (erőszakkal ráncigálja): Gyöjjön már kérem a Lujza is nyugtalan lesz.

Szerényi: (elháritja deklamálva) „Most hát egész szívemmel magamat ajánlom“ (mély meghajlás).

Ügyelő: (már-már cipelné). És be kell öltöznie.

Szerényi: (kitépve magát). Minek? én lélekkel játszom. Minek a beöltözés? Én megmutatom a lelkemet meztelenül. Minek azon a póri daróc?

Sugónő (kijött nyugtalanzkodva): Jöjjenek már, még meg-

látják. (Be akarják vinni, de ez irtózatos erővel el-
taszítja őket, a rendőr is megjelenik oldalt.)
S. és Ü. tanácstalanul el).

Szerényi: (magára maradva fel- és alá járkál, dudolja az
az első sirásó dalát egyre erősebb hangon.)

„Hajdanta míg ifju valék
Tartottam szeretőt
Kényemre hej, kedvemre huj
Tölthettem az időt“

(ezalatt R.-férfi és R.-nő a cirkáló rendőrt figyel-
meztették Sz.re.)

Rendőr: (messziről.) Hé micsoda láрма az?

Szerényi: (még hangosabban éneklí a sirásó dalát.)

„De meglopott öreg korom
Öklébe markola
És elhányt vetett, hogy azt se tóm
Ki voltam valaha“.

Rendőr: (megáll előtte.) Kicsoda maga?

Szerényi: (részeg ember pózában): Hisz hallja, mit da-
noltam az imént.

„És elhányt vetett, hogy azt se tóm
Ki voltam valaha“ (ezt dudolva ismételte).

Rendőr: Ne énekeljen annyit. Mondja meg ki maga?

Szerényi: (félnevet): Jó vicc (csuklik). Hogy én ki va-
gyok?

Rendőr: Ne lármázzon annyit. Mutassa az írásait.

Szerényi (csuklik): „Írásait?“ Mi az? (Iszik, meg akarja
kináltni a rendőrt, de azután zsebrevágja az üveget,
közbe oldalról egyre többen bámulták őket.)

Rendőr: Ne beszéljen annyit. Ki maga? (Szerényi hall-
gat). Mért nem felel?

Szerényi: Hisz azt mondta, hogy ne beszéljek annyit!

Rendőr: (nagyon szigoruan): Mondja már a nevét!

Szerényi: (csuklik): Barnabás.

Rendőr: Miféle Barnabás.

Szerényi: Nem ismer? Csodálom. Hát hová való a ténsur? Még nem hót meg senkije? Csak volt valami hozzátartozója, vagy tán senki fia kend, valami céda fattyu pereputtya és ha ugy is volna, akkor csak én áshattam meg a sirját.

Rendőr: Világosan beszéljen. Micsoda maga?

Szerényi: Sirásó Helsingörben.

Rendőr: Helsingör? Milyen megye az?

Szerényi: „Megye“? Mi az, hogy „megye“?

Rendőr: (látva, hogy nem boldogul): Milyen sirásó maga?

Szerényi: (dühöngve): Ezt ebben a pillanatban magam sem tudom. Első vagy második, de Helsingörben vagyok. (tompán nézi a bábész tömeget, fáradt gesztussal.) Ismernek ezek mind.

Rendőr: Hol van az a Helsingör?

Szerényi: Hát hol legyen? Itt van az helyben. (nevetgél).

Rendőr: Kérem a munkakönyvét!

Szerényi: Mit kér?

Rendőr: Hogy hívják a kenyéradó gazdáját?

Szerényi: Claudiusnak hívják.

Rendőr: Miféle Claudius?

Szerényi: Claudius dán király öfelsége.

Rendőr: Mit beszél, most nincs király, csak kormányzó van.

Szerényi: Mi az, hogy kormányzó?

Rendőr: Ne kérdezzen annyit!

Szerényi: Hát már kérdezni és felelni sem szabad? Kicsoda különben maga?

Rendőr (megfogja): Jöjjön velem. (Tömeg felzudul.)

Szerényi: (nem hagyta magát): Dehogy megyek, nekem dolgom van, rögtön lesz a temetés. Tudja kit temetnek? Nem tudja? „Hisz ezt minden bolond tudja Dániában“. Opheliát temetik és én ásom meg a sirját. De nagyon kell ám vigyáznom, mert ha ez nem sikerül, a magam sirját megástam. (Bentről a kürtösök hangpróbája hallatszik). Hallja, már elindult

a temetési menet. Engedjen engem. Ma fogok avansálni. Ném ért engem maga? Pedig én ösmerem magát. Maga Fortimbras, zsoldos vitéze és Jáfet korcsmában ittunk egy pár iccit, mikor úgy „büzlött valami Dániában“. Mit néz úgy? Mert úgy ömlik a szó a számon, mint kráterből a láva? (Bizalmasan megkérdezi): Tudja maga mi az a kráter? No nem baj, ha nem tudja. Maguk csak állnak és vigyáznak a rendre.

Rendőr (átkarolja Szerényit, de nem beszél vele. A tömeg lármázva körülgyűrűzte): Gyerünk már, ne lármázzon!

Szerényi: Miért vigyáznak gyalog a rendre? És ha az a rend elszalad, hogy érik utól? De hiszen ez volna a legkisebb baj, csak hogy a rend még el se jött, mert mondja csak, rend az, amit például velem tettek? Engem tapostak, rugtak, nevettek, megaláztak. Mégis megtartottam a formát. Tudja-e milyen formában vagyok? Mint a Vezuv Krisztus előtt 79-ben. (Bizalmasan): Tudja maga mi a Vezuv? Tudja maga mikor volt ez? Akkor maguk még nem létezhetek, mer! nem engedték volna, hogy a Vezuv kitörjön. Tudja, akkor még aktiv volt a Vezuv, én is aktiv voltam és én is... én is el fogok aludni... mert így van ez, akármit csinál... én is el fogok aludni... a végén ugyanis mindenki elalszik. (A rendőr erőfeszítése ellenére Szerényi összeroskadt és elvágódik a lépcsőkön, ugyanakkor kijön: Igazgató, Titkár, Benfentes, Ügyelő, Sugónő, Portás. A gyűrű megnyilik. Igazgató hevesen gesztikulálva igazolja Szerényit, a nagy lármában nem hallani szavát. Ezalatt az oszladozó tömeg felől élesebb hangok hallhatók. Ez megrökönytet!... Egy másik: Ez csak részeg!!... Egy harmadik: Ösmerem, ez Szerényi, az epizodista!! Egy negyedik: Dehogya is Szerényi! Egy ötödik: Fogadjunk. Közben lassan oszladoznak. Rendőr szalutál az igazgatónak. Portás, ügyelő, sugónő Sze-

rényit felsegitik a lépcsőről a padra, közben Szerényi egy kicsit felébred és álmos részegen motyogja): Hajdan, míg ifju valék, tartottam szere... (Tovább nem bírja, elalszik, Igazgató, Titkár, Benfentes, Portás rosszaló fejmozdulattal el.)

Ügyelő: Hát kellett ez? (Hirtelen éles csengetés.)

Portás (kijön): Első csengetés (el).

Ügyelő: Most szépen elalszik a harmadik csengetésig. (Autótülkölés.) Ez Tihanyi autója, látni se akarom.

Sugónő (halkan): Talán már álmodik is. Vajjon rólam is álmodik-e? (Sietve be.)

Ügyelő (bosszankodva): Maguk nők mindig olyan önzők... (dühösen el).

(Az autó reflektorja megvilágítja az alvó Szt, közben visszajött a Sugónő a felsőkabátjával, óvatosan letakarja, leül melléje, kézimunkát vesz elő és még mielőtt az autó hangos puffogással berobogna a színre, gyorsan legördül a függöny.)

90229

TARTALOM:

	Oldalszám
A vak ember éjjel lát	5
A gyújtóvanyfű	10
Az éhség	16
Előítélet , ,	19
Hektor János végzete	33
Egy világnézet élete és halála	38
A taps	42
Hajnali látomás	50
Mennybemenetel	60
Az idő , ,	71
Leszámolás , ,	75
Forgószél ,	82
Egy cipő emlékirataiból	89
Genezis , ,	95
Halálugrás , ,	104
Rögeszme	111
Az első dolgok	113
Kisvárosi ballada	124
Zsiványbecsület	133
Viaskodás	139
Pillanatnyi elmezavar	142
Csendes beszélgetés három pofonról	154
Képkiallítás	159
Hidegvér ,	167
Delirium	174

A KAZINCZY KÖNYVBARÁTOK TÁRSASÁGA

*tagjainak évenként 6 irodalmi
értékű, finom papírra nyomott,
szép külsejű könyvet ad fűzve*

évi 120 Kč-ért,

diszes egész vászonkötésben

évi 150 Kč-ért.

*A tagsági díjat negyedévi,
sőt kéthavi részletekben is
be lehet fizetni a könyvekhez
mellékelte postai befizetőlapok
útján.*

A KAZINCZY KÖNYVBARÁTOK TÁRSASÁGA

*a szlovenszkói magyar szel-
lemi élet jelentős tényezője,
irodalmunk legelső pártfo-
goló szerve, fejlesztője és az
utódállamok irodalmi törek-
véseinek tekintélyes támoga-
tója. — Címe a következő:*

KAZINCZY KÖNYVBARÁTOK TÁRSASÁGA

KOŠICE-KASSA
ÉDER UCCA

9.

Sebesi Ernő eddig megjelent munkái:

A Csönd karján

Versek. 1919. Eperjes.

Öklös fohász

Versek. 1921. Bécs. (Elfogyott)

Félemberek

Dráma. 1923. Eperjes.

A vihar elvonul

Versek. 1928. Eperjes. (Elfogyott)

A Kazinczy kiadóvállalat kiadásai

1928-ban:

DARKÓ ISTVÁN:

Szakadék (regény)

RÁCZ PÁL:

A szomorú ember (regény)

N. JACZKÓ OLGA:

Virágzó cseresznyék (elbeszélések)

GYÁLLAY DOMOKOS:

Vaskenyéren (történelmi regény)

REMÉNYI JÓZSEF:

Lesz-e reggel? (regény)

Dr. VÉCSEY ZOLTÁN:

Az Új Európa.

1929-ben:

Kazinczy évkönyv

Sebesi Ernő: **Megrúgott emberek**